

A FIATAL LÁNY OTTHON

ÍRTA
Ifj. GONDA BÉLA

A CÍMLAPOT ÁCS KLÁRA RAJZOLTA

H. KIADÁS – ÖTÖDIK EZER

BUDAPEST, 1917
SZERZŐ KIADÁSA.

Előszó.

Egy fiatal lányka arra a kérdésemre, mily hatással van rá a művészet és az irodalom, nagy meglepetésemre azt felelte, hogy az érzéseire van ugyan némi hatással, de a cselekvéseire sohasem. Folytatva kérdezősködésemet, többektől hasonló választ kaptam. A hallottakat közöltem egy kiváló pedagógussal, aki azután megmagyarázta, hogy a fiatal lányok jellemző vonása a mély érzésvilág s - a külsőségek kedvelése.

A kultúra gyönyörű alkotásai tehát azért nem hagynak nyomot cselekvéseikben, mert mint külsőségeket kedvelők, a dolgok mélyére hatolni nem igyekeznek.

Könyvemmel az a célom, hogy a fiatal lányok figyelmét lehető sok vonatkozásban felhívjam arra, hogy semmi sem külsőség; minden a mélyből fakad, mindenben van lélek, tartalom, rendszer, *stílus*: az otthonunkban, a magaviseletünkben, az életmódunkban, foglalkozásunkban, pályánk, hivatásunk betöltésében épúgy, mint műveltségünkben, nemes szórakozásainkban, öltözködésünkben, a ház körüli teendők ellátásában, a családi élet lelki és anyagi vonatkozásaiban, önfegyelmezetségünkben,

valamint a társadalmi és nemzeti életben való közreműködésünkben egyaránt.

Ez a *stílus* legyen mindig *egyéni*, megnyilvánulásában *harmonikus*. Finom érzés, emelkedett gondolkodásmód, művelt lélek, választékos ízlés hassák át a fiatal lány egész valóját, de épúgy ki legyen benne fejlődve a kötelességtudás, munkaszeretet, józan gyakorlatiasság, altruizmus, hazaszeretet és a mélységes hit érzése és ereje is. S a női erények e világbokrétájának üdeséget a női báj, színt és illatot a női méltóság öntudata adjon.

Könyvem arra mutat rá, hogy a nő két rokon alaptulajdonsága: szellemének iskolázatlan üdesége és ösztönének szinte meglepő találékonyága korántsem elegendők ahhoz, hogy a nő a mai családi» társadalmi és nemzeti élet erkölcsi, kulturális és gazdasági követelményeinek megfeleljen. A háborús tanúságok szemeltartásával szólok tehát arról, milyen legyen a fiatal lány egész életének a *stílusa*.

Mondanivalóimat nem tudományos pedagógiai rendszerben tárom az olvasó elé. Csak mozaikkockákat rakosgatok egymásmellé, az írómesterség áhítatával s a művészlélek szeretetével. S ha az egész színdús, egységes, harmonikus képet ad, akkor megfeleltem a célomnak.

Budapest, 1917 február hó.

Ifj. Gonda Béla.

Az otthon.

Mikor az „otthonról” szólunk, nemcsak a lakásra gondolunk. A lakás az otthonnak csak a helye, környezete. Berendezett szobákat, lakásokat szállodákban is bérelhetünk; de legyen bár e helyiségek külső képe a legszebb, berendezése a legcélszerűbb, még sem lehet soha olyan, mint az *otthonunk*. Hiányzik belőle a lélek, az egyéni *stílus*. Hányszor megtörténik, hogy mikor fürdőhelyről vagy máshonnan idegenből hazatérünk s belépünk a lakásunkba, örömmel teljes melegséggel így sóhajtok fel: „hála az égnek, csakhogy már megint *otthon* vagyunk.” A költő szavával a nép is azt dalolja:

„Messze jártam, másutt is volt jó dolgom;
De a szívem csak azt súgja, jobb otthon.”

Amit olyankor érzünk, mikor az otthon küszöbét hosszabb távollét után ismét átlépjük, ami olyankor egész valónkat megragadja, áthatja, ez a jólesően megnyugtató érzés megfelel arra a kérdésre, miért más az *otthon*, mint a lakás.

A lakás csak holt környezet, mely élővé csak az egyéniségünkkel, érzés- és kedélyvilágunkkal,

életmódunkkal, szokásainkkal vonatkozásban válik. Akkor tehát, mikor otthonról beszélünk, ebben bennfoglaltatik mindaz, ami a legféltettebb kincsünk: a szüleink, a testvéreink, a családi életünk, a boldogságunk, a munkánk, a küzdelmeink. A világon minden közt az otthon áll legközelebb a lelkünkhöz, odafűződnek legnemesebb érzéseink, gondolataink s – emlékeink. Az otthonban, a családi fészekben tanulja meg a kis gyermek az első gügyögő szókat, a kezdő lépéseket. Ott vezet be az édes anyai szeretet mindnyájunkat a hit, az erkölcs, a szívjóság, a felebaráti szeretet, a remény, a minden szépért és jóért való lelkesedés virágos kertjébe. Ott oltják belénk szüleink a jellem, a szorgalom, a kötelességtudás, a munka, a hazaszeretet első csiráit.

A szülői otthonban tanuljuk meg a társadalmi és az állami rend alapvető fogalmait; ott tanulunk meg engedelmelkedni, ott nevelik belénk az enyém, tied fogalmát; az erény tiszteletét, a bűn kerülését és megvetését.

A szülői házban fakadnak fel lelkünkben a hűség, a bizalom, a hála magasztos érzései, ott építik meg szerető lelkek jövő műveltségünk, modorunk, lelki finomságunk, erkölcsi és kulturális életünk alapjait. Ott oltják belénk a takarékoság, a józan gazdálkodás egész életünk jövő boldogságára kiható törvényeit. Oda fűződnek ifjúkori terveink, vágyaink, akarásaink: a kis gyermek naiv hite, zavartalan bizakodása, töprengő kétkedései; a kamasz fiú túlfűtött önérzete; a fiatal lányok

üde, verőfényes képzeletvilága; az első remények, az első ábrándok, a jövő boldogságáról szőtt tervek bájos, napsütéses világa.

S kikerülve később az élet forгатagába, a magunk jóvoltáért és a haza boldogságáért való munkával teljes küzdelmekbe, előbb-utóbb megint csak otthonra vágyunk és pedig nemcsak azért, hogy legyen hol megpihenni, legyen honnan erőt meríteni a továbbküzdésre, hanem lelki szűkségből, a régi szülői otthon kedves, bensőséges emlékeinek hatása alatt is.

„Kis lak áll a nagy Duna mentében,
Oh mi drága e lakocska nékem”

mondja Petőfi s kell-e melegebb, szívhezszólóbb dicsőítése az otthonnak, mint ami e pár sorból felénk csendül.

Mert mindenkinek drága az otthona; szeretettel gondol a régire, a szülői házra, honnan útjára indult s lelke minden nemes érzésével szereti azt, amit felnőtt korában maga teremtett magának.

Az otthonunk képe a lelkünk tükre s az ősember épügy, mint mi, az érzés, jellem, erkölcs és kedélyvilágának, valamint az életmódjának, szokásainak, foglalkozásának megfelelően igyekezett az otthonát felépíteni. Az emberi otthon mindig olyan volt, mint az ember maga. Ma is azt mondjuk: mutasd meg az otthonodat s megmondom ki vagy.

De természetesen, az otthonunk külső képére sok minden, rajtunk kívül fekvő körülmény is hatással van. A ház, a lakás formáját, szerkezetét

építőanyagát elsősorban az befolyásolja, milyen a lakóhelyünk éghajlata, földrajzi fekvése. Például: az északvidéki eszkimók egy része hóból és jégből építi fel a kunyhóját. S e hajlék kevés bútora, az ágy, az asztal, az ülőpad is mind jégből van, de persze egy meleg prémtakarót tesznek rá, hogy használni lehessen. A meleg éghajlatú vidéken élő japánoknál a háznak vékony külső fala van, belül pedig nem téglafalak választják el a szobákat, hanem szép, színesre festett papírfalak. De ezek is mozgathatók, csigakerekeken ide-oda tolhatók. A japán ház tulajdonképpen egy nagy terem, melyben ezekkel a mozgatható papírfalakkal annyi „szobát” tudnak elkülöníteni, amennyire csak szükség van.

Az otthon belső berendezése szintén helyi körülményektől, szokások, életmód, foglalkozás, nem egyszer a vallási felfogástól is függ. Például: a japánok általában a földön étkeznek, hálnak, földön ülve társalognak: ezért a japán lakásban rendszerint nincs semmi bútor. A törököknél a mohamedán vallás tiltja az emberi vagy állati alaknak festett vagy mintázott ábrázolását. Ezért a török lakásban nincsenek szobrok, festmények, de mivel a szépet szeretik, van sok finom szőnyeg. Amerikában, a modern nagy 30-40 emeletes bérpalotákban, a híres felhőkarcolókban nincs konyha, nincs takaréktűzhely. Az emberek egész nap a dolguk után sietnek, lázas kenyérkereső munkát folytatnak s így nincs idejük olyan ételleket készíteni, mikhez hosszú ideig tartó főzés, sütés szük-

séges. S mivel nem is esznek annyiféle frissen főttet-sültet, mint mi, hanem leginkább csak konzerveket melegítenek föl, erre a célra nem kell egy nagy takaréktűzhely, hanem elég az ebédlőben, vagy a nappali szobában elhelyezett gáztűzelő is.

Még érdekesebb a műveletlen, vad népek otthona, melynek kialakulására az is befolyással van, hogy sűrűn kell az ellenségtől védekezni. Tehát a háborúskodás is befolyással van az otthonunk képerére. Így például Új-Guineában vannak olyan folytonosan harcban álló vad néptörzsek, melyek, hogy egymás ellen jobban védekezhessenek, a házukat nagy, magas fák tetején, ágak, lombok közt építik fel. Így persze nehéz hozzájuk férközni.

Az amerikai őserdőkben nagyon gyakori, hogy óriási nagy fák törzsébe vájják a lakást, viszont hegyes, sziklás vidékeken még ma is sokan laknak barlangokban, de a földbe vájt üregekben is. Kínában nagyon híres ilyen földbe vájt lakások vannak. Némelyik 4-5 szobából is áll. Több milliányi ember lakja ezeket s némely családnak már évszázadok óta megvan a maga lakása, akárcsak néhány magyar családnak az ősi kúriája.

Az ősember otthona is olyan volt, amilyennek a helyi viszonyok, a foglalkozása és az ellenségtől való védekezés megkívánták.

Tévedés azonban azt hinni, hogy az ősember csupán csak barlangokban lakott. Hiszen barlang csak a hegyes, sziklás vidékeken van s mivel nagy síkságok is voltak, bizonyára ezeken is éltek és laktak emberek. A síkföldön kezdetlegesen össze-

tákolt, könnyen hordozható sátrokban, a tavak mentén cölöpházakban ütötték fel tanyájukat.

Érdekes, hogy már az ősember sem tekintette az otthonát csupán csak lakásnak. Nagy tudósok által felkutatott barlang-lakás maradványokból megállapítható, hogy az ősember is szerette az otthonát. S ennek aképen adta jelét, hogy díszítette azt. Az otthon szeretetének első jele mindig az volt és az ma is, hogy az ember kezenyoma meglássék az otthonán. S ez, mióta a világ fennáll, mindig a *művészet* útján jutott a legszebben kifejezésre. A barlanglakó ősembernek is tagadhatatlanul megvolt nemcsak az ízlése, de az otthona díszítéséhez szükséges művészi készsége is. A barlangfalakra érdekes képet karcolt, majd festett: tülekedő szarvasbikák, mamut, rinoceros, bölények jólsikerült képei maradtak fenn a barlangfalakon. De találtak díszes rénszarvascsont faragványokat, színes, csillogó kövecskéket, csiszolt hegyikristálydarabokat, sőt faragott szobrocskákat is; némelyik barlanglakásban az ily műtárgyak egész sora volt felhalmozva. Íme, – a barlanglakó, – mint az első műgyűjtő!

Mivel pedig minden művészet alapja, éltető lelke az *érzés*, valószínű, hogy az ősemberben, minden érthető vadsága mellett mély, bensőséges érzések is lakoztak s ezek elsősorban az otthonának szeretetteljes díszítésében nyilvánultak meg. Az otthon szeretete tehát nagyon fontos tényező az emberi művelődés szempontjából is: a ma már oly magas fokon álló képzőművészetek, az építészet, szobrászat, festészet gyönyörű alkotásait nagyrészen

annak köszönhetjük, hogy az emberek szerették az otthonukat, szerették azt minél szebbé, derűssé, vonzóbbá tenni. Az egész történelmen át megfigyelhetjük, hogy az emberi művelődésre való hajlam mindig az otthonból, az otthon szeretetéből indult ki s viszont a finomabb lelki műveltség, az anyagiakban való gazdagság mindig elsősorban az otthon képében jutott kifejezésre. A régi időkben inkább az uralkodók, vezérek, főnemesek s egyéb előkelőségek voltak gazdagok és – műveltek. És arra, hogy *valóban* ilyenek voltak, minden egykori történeti feljegyzésnél élénkebb világot vet e nagy urak néhány megmaradt otthona.

Az otthon nemcsak egyes emberek, hanem egész korok lelkét, műveltségét, életmódját, szokásait is híven visszatükrözi; csak avatott szemmel kell tudni e régi otthonok képéből olvasni. S ez a gyakorlott szem meglátja, hogy például a reneszánszkor hangulata komor, gondterhes volt, de épúgy észreveszi, hogy a bárók, majd a rokokó korban mennyire derűs és könnyed volt a kiválasztottak élete. De megértünk még sok mást is: megtalálhatjuk a történelem nagy mozgató erőit. Ha például a régi rómaiak otthonáról készült feljegyzéseket olvassuk, meg tudjuk érteni, miért kellett a hatalmas római birodalomnak összeomlani. Ezekben a feljegyzésekben részletes leírásokat olvashatunk arról, mily esztelen fényűzést fejtettek ki a római urak az otthonukban. Cicero, a híres szónok, egy asztalért 100.000 koronát fizet. Egy-ágyterítő-szőnyegért 150.000 koronát adnak;

Aesopus szomorú játékos, egy ebédjén fülemilét tálaltat, melyért 90.000 koronát fizetett; Néro császár palotájában a szobák falai színaranylapokkal vannak kárpitozva, a mennyezetek faragott elefántcsontból készültek; az ágytakaró 800.000 koronát ér. Egy előkelő hölgy egy hegyikristály merőkanálért 64.000 koronát fizet; Lucullus lakomája 1 millióba kerül stb. stb. Csak természetes, hogy annak a birodalomnak, ahol romlott erkölcsök mellett ilyen oktalan fényűzés folyt, össze kellett omlania. Hogy egy más példát is idézzünk, Abderaman szultán, a híres mór fejedelem, a felesége számára egy nyári lakot épít, a Meddina Azzahra palotát, melyhez 2400 öszvér, 400 teve hordta az építőanyagot, 10.000 munkás dolgozott rajta s az épület mintegy 825 millió koronába került! A szultána szalonja aranylapokkal volt kárpitozva, a hálószobájában életnagyságú szobra színaranyból; a szobákban arany és ezüst boltívek; a fürdőkád drágakövekkel kirakva ... S ugyebár – a mór birodalom is elenyészett. Tönkre kellett mennie, mert az ilyen esztelen pazarlás olyan erkölcstelenség, mely előbb-utóbb megbosszulja magát.

A régi nagy egyiptomi fejedelmek hasonlóan túlzó fényűzése az emberek millióit tette nyomorúságos páriákká. „Milliók egy miatt” – jajdul fel az „Ember tragédiája” híres rabszolgája s valóban a fáraók palotáihoz, otthonához milliók véres ve-rej-té-ke tapad.

E fényűző emberi otthonok nemcsak gazdagságról, művészetről beszélnek, de hitvány emberi

tulajdonságokról is. Önzés, hiúság, becsvágy, szívtelesség, kegyetlenség, gyilkolás, rablás s más egyéb bűnök rínak le oly gyakran az otthon falairól. Az otthon a lélek tükre, gazdagnál, szegénynél egyaránt. A kor gondolkozásmódja, hibái, erényei épúgy nyomot hagynak rajta, mint az embereken. S ez is csak azt bizonyítja, hogy az otthon nem holt környezet, hanem étellel teli jelenség, melyen minden külső befolyás érzékeny nyomot hagy s mely az emberrel szerves kapcsolatban él.

A rokodó korban, XIV. és XV. Lajos francia királyok uralkodása idején vidám mulatozás, finom, előkelő, művelt élet járja a francia főnemesség körében. Derült hangulat, a művészetek kedvelése, élénk színházi és irodalmi élet, nemes szórakozások és mindezekon kívül bőséges pénzviszonyok jellemzik e kort. Mi sem természetesebb tehát, hogy ennek megfelelően alakul ki az otthonunk is. Ehhez a csapongóan vidám társaséhoz megy, tágas világos termek kellenek. Az urak, hölgyek öltözéke színdús, csillogó, ragyogó; mi sem természetesebb tehát, hogy a termek falairól, mennyezetéről a bútorokról, az egyéb berendezési és dísz tárgyakról is csupa fény, csillogás ragyog feléjük. S mivel ez előkelő társaság műveltsége is emelkedettebb, magától értetődik, hogy mindabban, mi őket az otthonukban körülveszi, nem a rómaiak oktalan fényűzése, hanem választékos, finom *művészet* nyilvánul meg. Később, XVI. Lajos idejében már fogytán van a sok pénz, minek folytán egyszerűbbek lesz-

nek a bútor, a dísz tárgyak, a falak és a mennyezetek díszítése s – életmódjukban maguk az emberek is. A francia forradalom viszont, mely összezúz, rombol mindent, nemcsak a fényes otthonok százait dúlja fel, de a nyers erő és a műveletlenség uralma, valamint a teljes lelki és erkölcsi züllöttség folytán képtelen lesz arra, hogy az otthon derűjét, melegségét, szépségét akár kis mértékben is fejlessze. Elképzelhető, hogy ahol az emberek százezrei évekig oly bizonytalanságban élnek, hogy senki sem tudja, mikor ütik le a fejét, – ott az otthon már nem lehet többé igazi, a szó nemes értelmében vett otthon, – hanem legfeljebb csak fedél, hová lakója fejét lehajtja, – avagy hová az üldözői elől bújik. A romlottság, a vadság tehát feldúlta milliók otthonát s csak érthető, hogy e feldúlt otthonokban viszont erkölcsös, nemes, emelkedettebb élet nem fejlődhetett.

A diadalmas Napóleonnal viszont ismét pénz, gazdagság, öröm, jólét költözik az országba s mindez az otthonra is nemesítőleg hat. Az empire-stílus, mit Napoleon művészei megteremtenek, már ismét művészi, finom és – drága. Az életmód is hasonlóképpen meg nemesedik. Sokan válnak a polgári sorból hirtelen gazdaggá s ezek elsősorban szép, derűs otthonra törekednek. De mivel az új empire-stílus csak úgy hirtelenében nem alakulhatott ki, – vásárolnak drága pénzen mindent, ami régi, ami szép. Vagyis: az új gazdagok régi műtárgyakkal veszik magukat körül az otthonukban (akárcsak a mai háborús milliomosok) -, s

épp olyan finom, előkelő, magas műveltségi fokon álló életet szeretnének élni, mint a főnemesség a megelőző évtizedekben, a rokokóban. De mivel ehhez a műveltségük, az *otthoni* nevelésük hiányzik, olyanokhoz fordulnak, kiknek mindez hazulról megvan: a régi főnemesek (a pár év előtt a forradalom alatt még annyira gyűlölt főurak) barátságát keresik. Ezeket hívják magukhoz az otthonukba s így egyrészt a nagy gyűlölet, a forradalom túlzásai megszűnnek: a magasabb műveltség az *otthon* jegyében is újra megillető kiemelkedő helyére jut s az új gazdagok az *otthon* kultuszát üzve, ott vendéget, jó társaságot fogadva, ezt az otthonukat ízléssel berendezni igyekezve, lépnek a kulturált, művelt élet mezejére.

Vagyis: az otthon ebben a szerepében szolgálatot tett a már-már eldurvult emberi érzések megfinomodásának, az emberek kölcsönös megértésének s az általános művelődésnek, kultúrának. De ne gondoljuk, hogy ez csak azért történt, mert e korban elegendő pénz állott rendelkezésre. A Napóleont követő idők 'éppen arról tanúskodnak, hogy az otthon szeretete, ízlése sokkal kisebb anyagi eszközökkel is kielégíthető. A biedermeier korban (1717-1850) az otthon jelentősége minden korábbit messze felülmúlt. A Biedermeier a szerény, szegény, igénytelen, de becsületes, őszinte, közvetlen családi és társas élet kora. S benne a főszerep az *otthonnak* jut. A politizálást, a nyilvános szereplést nagyon korlátozzák, a napóleoni háborúk elvitték az ország pénzét; nagy a

szegénység mindenütt. A legolcsóbb és – a politikai viszonyok miatt a legajánlatosabb is, ha mindenki az otthonába húzódik. S e kényszerhelyzet csakhamar gyönyörű *otthon-kultuszt* teremt. Az emberek *otthon*, egymásért, a családjuknak élnek s minden szépre, nemesre való hajlamukat az otthonukban elégitik ki. S mi sem természetesebb, minthogy szerető gonddal rendezik be és díszítik az otthonukat, hogy annál kellemesebb legyen ott az élet, a munka, a szórakozás. Finom, drága, művészi pompájú dolgokra nem telik: ami bútort vásárolnak, az erős, tartós, olcsó, de amellett nemesen egyszerű ízlésű. A többi a saját kezük munkája. Néhány kis kép, mit a fiatal lányok meglepő stílusérzékkel festettek, néhány szép kézimunka, sok-sok mezei és kerti virág; olcsó, de ízlésesen elrendezett fehér mollfüggönyök az ablakokon: jóformán ez az egész, – de ebben a környezetben minden berendezési tárgy a háziak gondos munkájáról tanúskodik, a háziak érzés és kedélyvilágával, *egyéniességével* van valami vonatkozásban. *Egyéni otthon* minden mesterkéeltség nélkül; csupa közvetlenség, szerénység, őszinteség, derű, igazi *harmónia* mindenütt. S képzelhető, hogy ebben az otthon-környezetben, – mint arról különben a „Társaság” fejezetben majd még szólunk – az otthon képéhez hasonló családi és társasélet folyik. S ma már, mikor a német biedermeiert egy félszázaddal meghaladtuk, megállapítható, hogy a német polgárok biedermeierkori egyszerű, derék, becsületes, erkölcsös, vallásos családi élete, az

otthonuk megbecsülése volt egyik alapja Németország mai rendkívüli nagyságának és nemzeti erejének.

Az otthonnak tehát rendkívüli nagy a társadalmi s így a nemzeti jelentősége is. Ezt a modern uralkodók, az államok törvényhozói, a közintézmények és ipartelepek vezetői szintén idejében felismerték; mint azt az alábbi példa bizonyítja. Köztudomású, hogy a néhány évtizeddel ezelőtt lábra kapott munkásmozgalmak már-már veszedelmes irányba kezdtek terelődni. De szerencsére, még idejében rájöttek arra a gondolatra, hogy az egészségtelen, nyomorúságos lakásokban küzködő munkásokon úgy segíthetnek a legjobban, ha – tiszteességes *otthont* nyújtanak nekik. így jöttek létre a munkásházak, a munkáslakótelepek, amelyeknek különösen az ipari államokban oly nagy a fontosságuk. Angliában, Amerikában, Francia- és Németországban a gyárak körül csakhamar a munkás-*otthonok* ezrei, egész munkásvárosok emelkedtek. S az a munkás, a munkaadó gyáros által nyújtott izléses, egészséges, jó beosztású otthonban már megelégedettebb lesz s így nemcsak a munkakedve több, de a munkaképessége is; vagyis a nemzeti vagyon gyarapodását jobban tudja elősegíteni. S az otthona kellemes lévén, nem vágyik el hazulról léhaskodni, hanem él otthon, hol a családjával, a gyermekei becsületes felnevelésével foglalkozik.

De még lélekemelőbbnek, még fenségesebbnek tűnik fel az *otthon* jelentősége, ha Keletporoszor-

szag feldúlt városaira gondolunk. A háború elején az orosz betörés több, mint 3000 helység lakóit fosztotta meg az otthonuktól. S íme, alig egy évre rá, már az egész Németország megmozdult, hogy ezeknek a szerencsétleneknek elsősorban az *otthonát* adja vissza. A német kormány és a társadalom adtak pénzt, német építészek és iparművészek készítettek terveket s ma már modern ízléssel épült és berendezett, jó beosztású, egészséges házak ezrei nyújtanak hazai kéz és hazafiúi szeretet alkotta meleg, bensőséges otthont a volt földönfutóknak íme, az emberek millióit az *otthonnal* kötik újból a hazai röghöz, a korábbinál szebb, ízlésebb, praktikusabb és egészségesebb *otthon* útján segítik ahhoz, hogy újult erővel dolgozhassanak a családjuk boldogságáért s a nemzetük jóvoltáért . . .

* * *

Íme kedves olvasóim, úgy-e már látják, hogy *mi* az *otthon!*? Ugyebár értik, látják és megértik, hogy abból mi minden szép és nemes fakad; belőle mily óriási nagy erkölcsi és nemzeti erő árad; hogy melegágya lehet a bensőséges családi életnek, a szeretetnek, a jóságnak, a becsületes munkának, a jellemnek, a kötelességtudásnak. – Ugyebár érzik, hogy az otthonunk az éltető napja minden fejlődésnek, műveltségnek, a tudásnak, a haladásnak, a magunk, a családunk s egész nemzetünk boldogulásának. Azt szeretnők, ha átéreznék annak óriási erkölcsi, kulturális és gazdasági jelentőségét, hogy milyen az otthonunk, milyen

életet élünk ottan; a jóból, a szépből, a nemesből mennyit viszünk onnan magunkkal az életbe, az új otthonunkba.

A legnagyobb boldogság az, ha *harmónia* van minden gondolatunkban, cselekvésünkben, a lelki és szellemi életünkben s mi sem természetesebb, hogy ez a harmónia csak tökéletesebb lehet, ha az otthonunk harmóniája is hozzájárul. Az otthonunk minden része, levegője, hangulata legyen vonatkozásban az egyéniségünkkel; érezzük szüntelenül, hogy ott minden a mi képünkre formált, ragaszkodjunk hozzá, szeressük, ápoljuk s becsüljük meg nemcsak akkor, míg benne élünk, de még akkor is, mikor a szülői otthonból kikerülve, új fészket rakunk magunknak. S ebben az új otthonunkban legyen valami a régeből, az új bútor, az új berendezés környezetét is hassa át ugyanaz a melegség, derű, hangulat és harmónia, mit a régi-ben a szüleink építettek fel számunkra.

S építsük folyton ezt az otthont. Sohse szűnjünk meg gondoskodni róla, sohse vonjuk meg tőle a lelkünk nemesebb érzéseit.

Legyen az otthon igazán a lelkünk tükre, a szemünk fénye, büszkesége, az egyéniségünknek lágy harmóniában megcsendülő kifejezése. Hogy azonban ezt elérhessük, nevelni, művelni kell az ízlésünket, ápolni erényeinket, szeretni a munkát s arra kell törekednünk, hogy előbb-utóbb mindenben kifejlődjék a magunk *egyéni stílusa*. S ez a stílus legyen választékos, emelkedett s nyilvánuljon meg nemcsak az ízlésünkben, hanem minden

egyéb szellemi munkánkban, erkölcsünkben, önfegyelmességünkben, magaviseletünkben, a családi életben, az emberekkel való érintkezésben, az öltözködésben, a szórakozásainkban, választott életpályánk betöltésében s az Úrba vetett mély-séges hitünkben egyaránt.

A leányszoba.

Tiszta, üde levegő csap meg, valahányszor egy szerető gonddal és ízléssel berendezett leányszobába lépünk. S ha lakója nincs is jelen, szinte odaképzelve; érezzük, hogy azért ott van, érzés- és kedélyvilága, üde frissesége, mint valami kellemes parfüm árad szét az egész szobában. Valami kedves, derűs hangulat fog el, gyönyörködik a szemünk, örül a szívünk, mintha minden sarokból a fiatalság romlatlan bájának mosolygó képe integetne felénk.

Rend, tisztaság, ízlés, szerető gond lássék meg a leányszoba minden darabján; derűs harmónia csendüljön fel az együttes elrendezésben s világosság, napfény, jó levegő hassa át a fiatal leány e kis paradicsomát. S ebben a kis birodalomban minden darab a fiatal leány keze nyomát viselje magán, hadd lássuk már a leányszobán is, hogy lakója hogy tud rendezkedni, kormányozni. Mert ezért is fontos a leányszoba. Kell lenni a családi otthonban egy helynek, hol a fiatal leány az egyéniségének megfelelően szabadon rendelkezhetik, hol minden az ő egyéni akaratának *tudatos* megnyilvánulása, személyes gondja, ízlése, munkája.

Az otthon birodalmában kell lenni egy kis semleges területnek, hol a szülők akarata, ízlése csak akkor érvényesülhet, ha az a lányoknak is megfelelő. Nemcsak az ízlés, de a nevelés, a pedagógia szempontjából is szükség van arra, hogy legyen a leánykának az otthonban egy olyan szobácskája, hol minden berendezési darabon külön eltöprengve, nevelődjék önállóságra, önálló kritikára. Hol minden hibát vagy hiányt ő maga fedezzen fel; ő maga eszelje ki, hogyan lehetne azon segíteni, hol ő találja szemben magát a lehetőség korlátaival, hol ő találjon ki valamit, ami a rendelkezésre álló pénzből beszerezve mégis megfelelő, hol ő maga jöjjön rá minden darabnál, miért ízléses, avagy ízléstelen az, hol ő törje a fejét a rend, a tisztaság megőrzésén, hol ő maga tervezgesse, mit, mikor és mennyiért fog tudni majd még beszerezni.

Kiváló pedagógusainktól oly gyakran halljuk a panaszt, hogy a fiatal leányokban szinte elenyészően kevés az önállóságra való hajlam. Nagy tudósok foglalkoznak már azzal évek óta, hogy ezt a bajt, melynek végső hatásában nagy szociális jelentősége van, valahogyan enyhítsék. S érdekes, hogy e célra egyik alkalmas eszközül a leányszobának, a fiatal leány szűkebb otthonának *teljesen* a leányok kezére való bízását jelölik meg. *Berta Ilona*, a legelőkelőbb állami nőnevelő-intézetnek, a budapesti Erzsébet-nőiskolának kiváló igazgatója hasonló fontosságot tulajdonít a leányszobának. Nem is régen e könyv íróját meghívta

intézetébe s ott sorra mutogatta a leányszobákat. A kép, ami a szemünk elé tárult, egyenesen megkapó. Négy-öt bentlakó leányka lakik egy szobában s e kis intézeti otthonok mindegyike bájos, ízléses leányszoba, olyan, mint aminőnek lenni *kell*. Az íróasztalkákon mindenütt virág, néhány apró ízléses otthoni emléktárgy, a szeretteik fényképe. A lámpaernyők ízléses csipke- s más textilmunkák, miket a lányok készítettek, ugyancsak az ő kezük munkája a szék hátára alkalmazott kis párnácskák, az éjjeliszekrényt díszítő kis terítők, az ablak körül elhelyezett függönyöcskék. S mindez szép színharmóniában egymással és a bútor és fal színével. Az egyik szobában a kézimunkák uralkodó színe a pasztel-sárga, másutt a halványlila vagy kék, a leheletszerű rózsaszín stb. Egyik szoba szebb, üdőbb, hangulatosabb, mint a másik s mint hallottuk, az igazgatónő pályadíjat is tűzött ki a legszebb szobákra. S a lányok nemes versenyre kelve igyekeztek a maguk ízléseit finomítani, minden darabnak az elkészítésmódját, anyagát, színét, formáját, összeállítását előre és egyetértően megbeszélni s nemes ambícióval dolgoztak azon, hogy amit szerető gonddal kieszeltek, az kivitelben és elrendezésben is jó és szép legyen. S e sorok írója csak végtelenül örült, mikor arra a megjegyzésére, mily szép, hogy minden szobában meg tudtak egy egységes színben és formában állapotodni, azt a választ kapta, hogy „az ízlés, a művészet harmóniája elősegíti a lelkek harmóniáját is. Hiszen éppen ez az, amit mi, művészeti írók évek óta hir-

detünk. Az a négy-öt fiatal leány egy-egy szobában, nagyon valószínűen, más-más természetű, érzés- és kedélyvilágú, gondolkodású s mégis teljesen meg tudnak egyezni akkor, mikor arról van szó, mi a szép, az ízléses a hangulatos.

Íme, egy nőnevelő-intézet, ahol, bár a növendékek szobácskája mégsem egészen annyira az otthonuk, mint a szülői házban, súlyt helyez arra, hogy egyrészt a leánykáknak ott is meglegyen az ő kis birodalmuk, ahol adott lehetőséghez képest a maguk egyéniségét érvényesíthetik, vagyis az *önállóságukat* fejleszthetik; másrészt pedig az intézet ezzel arra is törekszik, hogy a leánykákat a szobácskájuk díszítése útján még az intézetben is az egyéniségükkel és hajlamaikkal vonatkozásban álló *othonhoz* juttassa.

S ha meg tudja tenni ezt egy intézet, ahol a nevelés természetszerűen nem lehet annyira *individuális*, mint a szülői háznál, mennyivel inkább kell bent a családban arra törekedni a szülőknek s maguknak a fiatal lányoknak egyaránt, hogy meglegyen az a kis leány szoba s annak minden darabjával a fiatal leány maga törődjék.

Nagyon természetesen, nincs meg mindenkinek a módja ahhoz, hogy a leánykája számára külön szobát tartson. De ez sem akadály. Ha nincs is külön leányszoba, annak a fiatal leánykának bizonyára van egy ágya, asztalkája, a szobában egy sarokrész, ami az övé, egy kis szekrénykéje, hol a ruháit vagy a könyveit tartja. Ily esetben arra ügyeljenek a fiatal leányok, hogy ez a kevés is

legyen teljesen az övék s érvényesítsék ott mindazt, mit szerető gondjuk, ízlésük, érzésük és kedélyviláguk, rend- és tisztaságérzékük sugal. Az a szobasarok, az a néhány bútor is viselje magán az egyéniségük bélyegét.

Felmerül már most a kérdés, hogy a leányszoba oly kívánatos Ízlését, hangulatát, hogyan, miképpen tudjuk biztosítani. Ahhoz, hogy egységes hangulatot, ízlést, harmóniát teremtsünk, arra van szükségünk, hogy tudjunk *rendszerbe foglalni*. Ehhez viszont az szükséges, hogy *ismereteink* legyenek. Pozitív tudáson alapuló ismeretek nélkül rendszerbefoglalás nem történhetik. Tehát, mindekelőtt *tanulni* és *tudni* kell. Ahhoz, hogy a leányszobát *ízléssel* rendezzük be, elsősorban *tudatosan kiművelt ízlésre* van szükségünk. A lányoknál oly sokszor meglevőnek hirdetett *ösztönszerű* ízlés – mint tapasztalatból tudjuk – nem sokat ér, sőt inkább árt, mert sokan erre építve, egymás után követnek el ízléshibákat s oly kétes értékű „ösztönükre” hivatkozva, nem hagyják magukat meggyőzni.

Az első, amit a leányszobánál meg kell követelnünk: a rend, tisztaság, jó világítás, egészséges levegő. A *rend* szintén ízlésbeli követelmény. A néha emlegetni szokott „művészi rendetlenség” csak üres frázis. E sorok írója ismeri a kiválóbb osztrák és magyar művészek nagy részének az otthonát s nyugodt lélekkel állíthatja, hogy mindenütt példás rendet talált. Előfordul, hogy egyes natal, kezdő művészeknél nagy a rendetlenség,

azért van, mert az illetők rendetlen emberek, nem pedig azért mert „művészek”. De különben is – a fiatal lányok nem – kezdő művészek. – A lányszobában nem lehet ízlés, harmónia és kellő hangulat, ha nincs *rend*. A legdrágább és legművészebb berendezés is elveszti művészi hatását, ha nincs *rendben*. Egyébként pedig mi a *rend*? Az, hogy minden legyen a maga helyén s legyen minden a használat mértéke szerint könnyen hozzáférhető. Minden darabot használat után tegyünk vissza a maga helyére s tudjuk mindig, minek hol van a helye, mi hol található.

A *tisztaság* szintén a *rend* és az ízlés követelménye. A legszebb tárgy is veszít a hatásából, ha poros, piszkos, ha látszik, hogy nem gondozzák. De legtöbbet veszít az értékéből az, ki e gondozást elmulasztja. A *világítás* részben egészségi, részben ízlésbeli követelmény. A lányszobánál arra ügyeljünk, hogy minél több napfény jöjjön be. Ez derítően hat a kedélyre, másrészt ez úton e lányszoba falának, berendezési tárgyainak rendszerint világos színei is jobban – a rendeltetésüknek megfelelőbben érvényesülnek. – Nem szabad tehát az ablakot túlságosan elfüggönyözni, – elég, ha az ablakszárnyakra kis fehér mollfüggönyöket teszünk s az ablakkeretet díszítő nagy függöny is legyen fehér, könnyű, átlátszó anyagból készítve. Az a lányszoba, melyben félhomály dereng, már azért sem ízléses, mert a homály nem felel meg a fiatal lány érzés és kedélyvilágának, egyéniségének. A fiatal viruló leány már ön-

magában is derűs jelenség, ilyen legyen tehát a környezete is. A *szellőztetés* elsősorban az egészség szempontjából fontos; – a fülledt levegőjű szoba az egészségre káros, de egyszersmind a fülledtség rontja a lányszoba egységes, rendeltetés-szerű hatását, tehát Ízléstelen is.

Nézzük már most, mi az *ízlés*. Ehelyütt mindjárt előrebozsájtjuk, hogy az *ízlés* fogalma nem azonos a *szép* fogalmával. Lehet egy tárgy formában szép, de azért ízléstelen. De viszont: nem lehet ízléses, ha a formája nem szép, nem művészi. Az ízlésnek a művészi forma csak szükséges, de nem elegendő feltétele. Például, a gondola formája úgy eredeti, mint kicsinyített nagyságában szép, de már ízléstelen, ha ezt a gondolat tintatartónak, vagy tőpárnának használjuk. Vagy egy Rubens kép nagyon szép, – de – ha mint azt egy amerikai milliárdos tette – egy karosszék támlájára huzatjuk fel – már ízléstelen. Az ízlésnek *egyéb* vonatkozásai is vannak, mint csupán a művészi forma. Egy tárgy akkor és csakis akkor ízléses, ha: *jó anyagból, becsületos megmunkálással készül; a tárgy szerkezetének is megfelelő formája művészi, s a tárgy megfelel a rendeltetése céljának, vagyis jól használható.*

Ha e feltételek bármelyike *hiányzik*, vagy egymásnak *ellentmond* akkor az már ízlés-hiba. Vagyis: a művészi forma egymagában nem elég; szükséges, még az ízléshez, hogy a tárgy jó anyagból, a céljának megfelelő szerkezettel, becsületos jó munkával, tartósan legyen elkészítve s feleljen

meg a céljának, a rendeltetésének. *Ízléshibák* tehát pl. a következők:

1. *A tárgy anyaga nem felel meg a formának:* pl. falevelet ábrázoló hamutartó cserépből, rajta égő szivar cserépből. ízléstelen egyébként minden olyan anyag, mely mást mutat, mint ami; pl. fából készült karos gyertyatartó, mely bronzszínre van festve és a bronz anyagának megfelelő formájú.

2. *Az anyag és forma megfelelő ugyan, de a rendeltetés célját a tárgy nem szolgálja;* (pl. hintaszékre applikált hímzés; a hímzés anyaga lehet a legjobb, formája is megfelel a hímzés karakterének, tehát mint kézimunka lehet ízléses, – de nem a hintaszékre való, – mert a szék használatkor leesik, félrecsúszik még akkor is, ha egy pár zsinórral a székhez van erősítve; tehát kényelmetlen! Másik példa: a szekrényekre alkalmazott olyan oszlop, – mely együtt nyílik az ajtóvá! – mint pl. a 20-30 év előtt divatos német reneszánsz bútoroknál, az oszlop anyaga lehet jó, formája művészi, – de az eredeti *rendeltetése* az, hogy valamit *tartson, súlyt, szerkezetet* hordjon – tehát nem alkalmazható mint *ragaszték*.

3. *Úgy az anyag, mint a forma, mini a rendeltetés nem megfelelő;* pl. gyöngyházkagyló mint hamutartó, gombostűtartó égetett cserépből, vagy porcellánból készült nagyított erdei gomba alakú villanylámpa; bármilyen kézimunka női hajból; – üvegből készült képkeret; – lámpán csüngő papírbalerina; ruhafogasnak vagy szobadísznek használt szarvasagancsok stb.

4. *Az anyag nem felel meg a használatnak, a rendeltetésnek* pl. művirág, vagy műnövény vázában, cserépben;

5. *A forma nem felel meg a rendeltetésnek* pl. revolver alakú szivarvágó; – kis erdei faházikó felnyitható fedéllel – mint szivarkészlet; – likőrös készlet, mely áll: söröshordó koci drótkerékekkel, a söröshordók helyén lógnak a likőrös poharak, a közepén nagy üveghordó, ebben a likőr; Eiffel-torony, lópatkó, dominókocka, repülő fecskék – mint nyakkendőtükk vagy kézelőgombok; – a német háborús vaskereszt, mint csat, melltű, bross, karperecdísz, óraláncfigyegő stb: – cserép vagy fémgondola mint tintatartó; – nyitott szájú cserép halak, mint gombostűtartó, – nyitott szájú állatok fémből stb., mint tintatartó; – kis törpe bronzból stb., mint levélnehezék; – porcellán őszi barack, mint papírnyomó; – rézkilincsre húzott háló; cserépből vagy porcellánból készült papucs, mint fogvájó tartó, – hattyú, feltört tojás mint hamutartó stb. stb.

6. *A használat ellentétben van a rendeltetéssel* pl. sűrűn befüggönyözött ablak; a szekrények tetejére rakott befőttes üvegek; – mindenféle nippek, könyvek, fényképek, vázák, perzsa imaszőnyeg stb. a *zongorára téve*. A zongorafedélen mindenfelét felhalmozni Ízléstelenség s mivel ezt leggyakrabban fiatal lányok követik el, megmagyarázzuk, miért nem szabad.

A zongora fedele a zongorának elsősorban szerkezeti része, – melynek nemcsak az a rendelte-

tése, hogy a húrszerkezetet befedje, hanem az is, hogy mint hangrezonáló felület működjék. Ha zongorázunk, a fedél is észrevehető rezgésbe jön s ez a rezgés elősegíti a hangok megfelelő érvénysülését, tehát a fedélrezgést semmiféle takaróval vagy egyéb tárggyal – különösen a hangokra szintén rezonáló üvegtárgyakkal – akadályozni nem szabad. De a fedél ezenfelül a zongorának, mint *bútornak*, egy jelentékeny színelületet adó része, így tehát harmonizálnia kell a szobaberendezés uralkodó színével. Ha valaminek helye lehet a zongorán, az csak nagyon finom, szinte habkönnyű olyan takaró (könnyű japán selyem) lehet, melynek színe a szoba színharmóniájához illő. Tehát, akár szőnyeget, akár mindenféle tárgyakat helyezünk a zongorára, az egyaránt ízléstelenség, mert *ellentétben* áll a fedél *rendeltetésével*.

Nem elég azonban, hogy a berendezési és dísműtárgyak egymagukban ízlésesek legyenek, hanem szükséges az is, hogy együttes elrendezésükben harmóniát adjanak. Éppen ezért soha se vásároljunk meg egy-egy megtetsző műtárgyat addig, amíg alaposan át nem gondoljuk, hogy a leányszoba mely részébe lehet harmonikusan elhelyezni. De ez még nem elég, mert a szín és formabeli harmónia még nem ad mindig ízlésbeli harmóniát is; sok függ attól, hogy a megvásárolni szándékolt tárgyat a szobában a tárgy rendeltetésének megfelelő helyre tegyük. S gondoljunk arra is, hogy semmi sem legyen az útban s minden a maga helyén legyen. A *vásárlásnak* alapos megfontolása nagyon ajánlatos és

pedig nemcsak azért, hogy jó, tartós és ízléses holmit vegyünk, hanem azért is, mert minél több töprengésünk fűződik egy megszerzett tárgyhöz, annál jobban szeretjük. S ez fontos azért, mert az otthonunk vonzó csak akkor lehet, ha minden tárgyához ragaszkodunk, ha ahhoz állandóan szeretetteljes gondolatok fűznek. Viszont a rosszul sikerült vásár miatt folyton bosszankodunk, az *így* beszerzett tárgy – mit sokszor anyagi okokból mással pótolni nem egyhamar tudunk – állandóan bántja a szemünket s így megzavarja a szoba harmóniáját, derűs hatását.

A lányszoba harmóniája szempontjából fontos szerep jut a *színek* is. Erre nézve általános elv legyen, hogy a lányszoba falainak, bútorainak s egyéb berendezési és dísz tárgyainak *világos* legyen az uralkodó színük. A fal lehet pasztell kék, lila, rózsaszín, avagy nagyon halavány sárga. A fal-színnel harmonizáljanak az ágy és asztalterítők, a függönyök, a szőnyegek, a bútorok színei is. Mik a harmonikus színek? Minden szín harmóniában van a kiegészítő színével pl. kék a sárgával, vörös a zölddel, továbbá harmonikusak ugyanazon színnek különféle árnyalatai pl. barna a sárgával, sötétkék a világos kékkel stb. A *fehér* minden színt elbír, ez tehát jó bármely színű fal mellett függönynek, ágyterítőnek stb.

Ha képeket teszünk a falra, azok ne nehézkes, túldíszített aranykeretekbe helyezett sötét, nehézkes tónusú képek legyenek, hanem könnyed színhangulatúak, inkább vízfestmények, pasztellek, kes-

kény fehér léckeretekben, esetleg művészi miniatűrök; jó művészek jó munkáiról készült – lány-szobába illő tárgyú jó reprodukciók. Elv legyen, hogy egy olcsó – alig pár koronába kerülő művészi reprodukció mindig többet ér, mint egy nem művész kezéből kikerült olajfestmény. Ez vonatkozik a fiatal lányok által „elkövetett” festményekre is (erről bővebben a Művészet stb. fejezetben.)

Mindenféle ízléstelen nippeket, vázákat s egyéb csecsebecséket ne halmozzunk össze a lány-szobában. A porcellánból készült kis nyuszikák, békák, gyíkok, cicák, kutyuskák, majmok épp oly kiáltó ízléstelenségek, mint a mozgathatófejű, tátottszájú szerecsen, a porcellán papucs, a nagyszakállú kis törpe, a kioltott nyelvű ördög, a porcellánból készült kis utazókoffer (gombostűtartó!) s mint az a sok mindenféle rossz formájú apró váza, melybe egyikbe sem lehet virágot tenni, mert felborul.

A „trümókon” felhalmozni szokott ilyen miniatűr állatseregletek helyett sokkal helyesebb, ha – jóval kevesebb, de ízléses tárgyakat helyezünk el. Így például nagyon alkalmas és helyén való dísz a célszerű és művészi formájú váza. S e tekintetben Magyarországon jól el is vagyunk látva. A kitűnő *Zsolnay* féle vázákra gondolunk. Köztudomású, hogy a magyar kerámiai műiparnak a *Zsolnay* gyár szerzett világhírnevet. Már évtizedekkel ezelőtt Amerikában is oly sikereket aratott, hogy azóta az amerikai lakásokban a *Zsolnay* vázák nagyon elterjedtek, újabban gyönyörű opál fényben játszó *eozin* vázáival keltett feltűnést. E vázák

nemcsak hogy művészi formájúak de praktikusan is felhasználhatók. Ugyancsak művészi kivitelben készít e magyar gyár mindenféle egyéb használati és díszítő kerámiai tárgyat. Szép tányérok, hamutartók stb. kis teás és feketekávékészletek, közöttük nem egy valóságos műdarab – mind a legízlesebb kivitelben. Mindig csak művészi, ízléses tárgyakkal díszítsék a lányok szobáikat; ügyeljenek arra, hogy ízléstelenség oda soha se kerüljön. Amint nem helyénvaló a sok nippecske, falra biggyesztetett, apró pálcikákból összerakott „japán” fényképtartó, a szobasarok felett elhelyezett „japán napernyő”, szivargyűrűk egymás mellé ragasztásával készült kályhaellenző, a függő lámpákon lógó angyalkák stb. stb.

A lányszoba egyik legszebb ékessége a *virág* legyen. A fiatal lány már természeténél fogva is rokonszenvez a virággal. Hozzáülük az egyéniségéhez, a fiatalságához, az érzés és kedélyvilágához. A virág egy darab természet s nagyon fontos hogy a fiatal lány szeresse a természetet, minden üde frisségnek, a színnek, illatnak ezt a fenséges birodalmát. S aki nem élhet kinnt sokat a természetben, csalja be azt legalább részben a szobájába: tegyen oda mindig sok-sok virágot. Természetesen, a virág a szobába kerülve, a színhatás szempontjából már nem él önálló életet, hanem alkalmazkodnia kell a környezet harmóniájához. A szobában uralkodó szín határozza meg, hova milyen színű virágot tegyünk. Előrebocsátva, hogy a színhatás egysége szempontjából mindig elő-

nyösebb *nem* egybekötni mindenféleszínű virágot, általános elv legyen, hogy minden szobába az annak uralkodó színével *egyező*, vagy azzal *harmonikusan kiegészülő* színű virágot tegyünk. Tehát pl. a kék falak mellett, vagy kékes terítővel borított bútorokon jó az ibolya, a búzavirág, a nefelejts, – de még jobban érvényesülnek az élénk *sárga* (a kék kiegészítő színe) virágok, mint pl. a mimóza, a sárga dália stb. Az anilinkékes árnyalatú vörös rózsák, szekfűk szintén megfelelők, míg a *tiszta* vörös virágok még jobban érvényesülnek a zöld környezetben. Viszont a sárgás, vagy sárgásbarna tónusú szobákban nagyon jól hatnak a *kékes* színű virágok. A szürke, a kékes vagy zöldesszürke tónusú környezetben általában jól hatnak a *vörös* színek, de jók a sárgák is.

A vázák – (a virág lehetőleg mindig vázában legyen) és a virágok színe között szintén legyen harmónia. Kék vázában legjobban hatnak a sárga virágok, zöldes vázában a vörös színek. A legkevésbé emeli ki a virágot a fehér váza. Legyen harmónia a bútorterítő és a reá helyezett váza színe között is. Kék asztalterítőre, vagy kékes fal mellé kékes tónusú vázába tegyük a virágot, – vagyis a váza színe lehetőleg *egyező* legyen a közvetlen környezetével.

A virágok *forma hatása* szempontjából fontos, hogy a csokorbakötés is ízléses legyen. A csokor általános formája is segítse elő a színhatás minél jobb érvényesülését. Mellcsokrot ne tegyünk soha vázába, mert formája erre alkalmatlan. A virágot

lehetőleg a saját levélzetével kössük csokorba. A fővárosi virágos kofáknak és kereskedőknek az a rossz szokása, hogy pl. egy vörös rózsacsokor „díszesebbé” tétele céljából a rózsák közé és körül mindenféle erdei és mezei füveket dugdosnak, tűzdelnek – feltétlenül ízléstelenség. A virágcsokornak a karakteréhez, az esztétikai egyéniségéhez tartozik a virág sajátos szára, levélzete, s ezért ezen a *természeti* szépségen változtatni nem helyes. Művirágot – mint arra már röviden rámutattunk, – sohase tegyünk a szobába; – sem vázában, még kevésbé pedig földdel telerakott cserépben. Sodronyból, festett vászonból, vagy színes papírból virágillúziót felidézni lehetetlen. A művirág lehet jó díszítő elem a női kalapokon, ruhákon stb., de a *lakásban* a valódi virágot *nem* pótolhatja. A művirágnak sem természetes illata, sem üde frissesége nincsen. Nincs *élete*. A virág nemcsak *színfolt*, hanem a viruló élet szimbóluma is s így a leányszobának a fiatal leány mellett a legszebb u leghely én valóbb ékessége is.

Mielőtt elhagynók a fiatal leánykák legbensőbb otthonát, a leányszobát, vessünk oda magunk is még egy pillantást. Helyén, rendjén van-e minden» nincs-e valami hiba, nem volna-e ez vagy az másképpen jobban, ügyesebben, ízlésesebben. Ezt a vizsgáldást végezzék el gyakran maguk a fiatal leányok is. S ha azt találják, hogy egyik vagy másik tárgy nem oda való, legyen szívük és energiájuk ahhoz, hogy eltávolítsák s mindjárt gondol-

kozzanak azon is, hogyan pótolják. Még a művelt felnőtt ember is folytonosan fejlődik, bővül a látóköre, finomodik az ízlése, – hát még mennyire a fiatal lányé! S ennek a fejlődési folyamatnak legyen nyoma a leányszobában is. Megszokottságból, vagy lustaságból ne tűrjünk meg semmit, mi a szemünket bántja. Minden ilyen tárgynak eltávolítása, pótlása, esetleg máshová helyezése új munka, új gond, új cselekvés, új eszme s a fiatal leánynak már természeténél fogva is szüksége van a gondolat és tettei elevevására. Nagyon melegen ajánljuk azt is, hogy a leányszobát évente egyszer próbálják meg kissé átrendezni. Minden ilyen - alaposan előre átgondolt rendezkedés – más képet ad a szobának. Új öröm, új hangulat, újból való megelégedettség.

Fiatal leányok, – szeressék a leányszobát!

Művészet, irodalom, zene.

Művészettel, irodalommal, zenével a fiatal leányok rendszerint csak szórakozásból foglalkoznak. Részben ez az oka, hogy a leányok műveltsége túlnyomó nagy részben felszínes, hogy kritikájuk csak a legritkább esetekben önálló s hogy oly ritka náluk a rendszerbe foglalt, fegyelmezett tudás. Holott pedig, ha a művészetnek nemcsak külsőségeit néznék, hanem igyekeznének behatolni annak lényegébe, egész gondolkodásuk megváltoznék, keresnék mindennek az okát, meg tudnák fejteni az élet oly sok jelenségének a titkát s jobban tudnának magában az életben is eligazodni.

Aki megtanulja és megszokja azt, hogy a szép festményt nemcsak szobadísznek, nemcsak hangulatkeltő eszköznek nézze, abban nemcsak a témát, a tárgyat élvezze, hanem azt egy művészember fáradtságos, nehéz munkájának, egy tehetség szívével és vérével készült alkotásnak tekinti, az már helyesebb úton jár, mert a képet nézve, közelebb jutott magához a művészhez. A művészet tehetség, érzés és tudás dolga s az igazi művész az, kiben e három tulajdonság kellő mértékben megvan. S a művészi kép, szobor az

alkotójától el nem választható. A művész egyénisége ott van a képen, minden ecsetvonásban, a színek összeállításában, a formák megrajzolásában, a színek és formák harmóniájában, a kép kompozíciójában, felépítésében egyaránt.

Nem lehet feladatunk, hogy e helyen a művészet titkait feltárjuk. Csak annyit mondunk el, amennyi szükséges ahhoz, hogy a fiatal leány egyrészt ne mondjon művészi dolgokról könnyelmű ítéletet, másrészt értse meg teljesen, mennyire üres, tartalmatlan időöltés az a rossz dilettantizmus, mit a képeket festegető leánykák elkövetnek.

Nézzük, hogyan készül el egy művészi kép, mennyit tanul, küzködik, dolgozik a művész, míg odáig jut, hogy alkotásaival a kiállításokon szerepelhet, míg hírnévre tesz szert. Alig pár esztendőskorában már „csodagyermek”, oly ügyesen rajzol, hogy iskolatársai, szülei, rokonai, ismerősei egy jövő Rafaelt látnak benne. Szóval – „tehetség”. Ezután felkerül valamelyik festészeti iskolába, ahol az első csalódás éri: meglátja, hogy nem ő az egyetlen tehetség a világon, hogy ő korántsem az a csodagyermek, aminek odahaza nézték, mert íme abban az iskolában még négyszáz ilyen – sőt nem egy külön – „csodagyermek”, is akad. A tanárok nincsenek tőle úgy elragadtatva, mint odahaza az ismerősök voltak. Az ifjú növendék, aki mindjárt ecsetet és festéket szeretne látni, megtanulja, hogy előbb *lát*ni kell tudni, azután *rajz*olni kell tudni, azután meg kell tanulnia még vagy 30-40 tantárgyat, mire mind szüksége van

a pályáján. Ha az iskolán 4-5 év múlva túlesett, jön a küzdelem, a nyomorúság kora. Minden porcikája, a szíve, a lelke a művészeté; tud is már valamit, folyton töpreng, gyors vázlatokat készít, kimegy a természetbe, fest hóban, fagyban, gyilkoló hőségben, majd végre elkészül egy képe, melytől talán el is van ragadtatva s mikor szakértőknek megmutatja, azok bizony még nem tartják rubensi alkotásnak. Az első kép kész, de ki fogja megvenni? Pénz nincs, ennivalóra is alig jut, fűtésre már nem is telik. Ismerősöket keres, kik felhívják rá valamelyik műbarát figyelmét. Szalad a műkereskedőhöz, ki azonban az ismeretlen nevű művésztől még uzsoraáron sem vesz képet. Végre akad egy nemesszívű emberbarát, ki pár koronát ad a képért. A munka, a töprengés folyik tovább. Egyik kép a másik után készül, művészünk műtörténelmet, művészeti folyóiratokat lapozgat, kiállításokat néz meg, mások művészi alkotásait tanulmányozza. Megvitatja művészbártaival egy-egy művészi gondolatát, kritizálják egymás műveit; kutatják, tudatos kritikai szemmel vizsgálgatják, hogy már hírneves művésztársaik munkáiban mi az értékes, az érdekes, az egyéni. Ellesnek egy nagyobb mestertől egy eszmei vagy festésmodorbéli ötletet; nagyobb művészegyéniségek hatása alá kerülnek, kiknek stílusát – a külsőségekben – utánozzák; majd ismét eredetiek, egyéniek próbálnak lenni. S közben telnek az évek, művészünk még egy kiállításra sem jutott be, mert a zsűri a műveit még kiforratlanoknak,

esetleg rosszaknak találta. De végre egyik festmény jól sikerül, a bíráló kiállítási zsűri is elfogadja. Van nagy öröm, művésznünk nagy sikerről álmodik, képzeletében a lapok hosszú sorokat írnak róla, egy „ismert műgyűjtő”, kinek képtárában szerepelni már maga nagy dicsőség, megveszi a képet ezer és ezer koronáért. De ez mind csak álom. Először jön még a nagy szorongás, jó helyre fogják-e a képet a kiállításon függeszteni; nem olyan képek környezetébe kerül-e, melyek hatását lerontják; jól megvilágított falra kerül-e, avagy eldugottabb helyre. Végre megnyílik a kiállítás s – újabb csalódások. A kép ugyan jó helyen van, de a sajtó hallgat róla, művésznünknek még a nevét sem említik; a képet a kiállítás bezárása után visszaküldik, senki sem vette meg. Elkeseredés, szomorúság, düh, majd – belenyugvás. Művésznünk újból munkához fog: tanul, dolgozik, rajzol, fest, megfigyel folyton. Így telnek az évek s talán tíz-húsz esztendő ideggyötrő lázas munkája és végtelen sok nélkülözése után eléri, hogy képeit mindsűrűbben befogadják a kiállításokba, a lapok legalább a nevét megemlítik s egy-két vevője is akad. De a munka, a folytonos tanulmányozás megint csak folyik tovább. Lázás keresés, állandóan lüktető érdeklődés minden iránt, ami művészet, folytonos rajzolás, festegetés, utazás külföldre, múzeumok, képtárak tanulmányozása stb. íme, ilyen egy művész élete, ilyen keserves, nehéz munka a boldogulása, pedig rendkívüli a tehetsége, mély az érzése s – alapos a tudása.

De most már, kedves fiatal leánykák, tegyék a kezüket a szívükre s feleljenek nekem két kérdésre. Az egyik: megérdemli-e az a művész, kinek a festményét önök egy-két szóval letárgyalják ezt a lekicsinylő elbánást? A másik: ezek után elhiszik-e, hogy önökben 15-18 éves korukban elég tehetség és tudás van ahhoz, hogy jó képeket festgesenek? Talán most már belátják, milyen vaskos hibát követnek el akkor, mikor akár divatból, akár szórakozásból rossz képeket gyártanak s talán rájönnek arra is, mily ízléstelenség ezekkel a rossz dilettáns munkákkal a szép, hangulatos kis leányszobájukat elcsúfítani. Akkor, amikor önök festegetnek, *nem a művészeinek* hódolnak, hanem a hiúságuknak; nem magukat művelik, nem az ízlésüket nevelik, nem a saját belső szellemi tartalmukat növelik, hanem – *csak* játszanak, szórakoznak s a visszaélés éppen az, hogy ezért még ráadásul külön dicséretre, elismerésre is számot tartanak.

Felmerül már most a kérdés, mit tegyen az a fiatal lány, kinek komoly törekvése az önművelés, aki komolyan szeretne az emberi érzés és szellem legfinomabb megnyilvánulásával, a *művészettel* foglalkozni. Feleletünk – szűkre szorítva – a következő. Először is nevelje az ízlését. Könyvünk előző fejezetében erre vonatkozóan egyet-mást olvashat. A közvetlen környezetét, az otthonát, a leányszobáját igyekezzék nemes ízléssel berendezni. Ha van módja hozzá, járasson egy lakásművészeti képes folyóiratot, abból sokat tanulhat. S ha már

tisztába jött azzal, mi az Ízléses, mik a színharmóniák törvényei, hogyan lehet az otthonában művészi ízléssel, művészi harmóniában mindent elrendezni, akkor vásároljon egy műtörténelmet s abból tanulja meg, milyen művészi stílusok voltak, ezek hogyan, milyen körülmények közt és miért keletkeztek; hogyan alakult ki egyik stílusból a másik, hogyan, miképpen nyilvánultak meg a különböző stílusok egyidejűleg az építészetben, a festészetben, a szobrászatban és az iparművészetben. Tanuljon egy kis művelődés-történelmet s próbálja kihámozni belőle, hogy az egyes korszakok gondolkodásmódja, társadalmi, politikai és gazdasági viszonyai minő befolyással voltak a művészetre. (Könyvünk első fejezetében is találni erre példákat.) Vagyis: próbálják felkutatni és megérteni, hogy a művészet, mint a szellemi erőnek leghatalmasabb megnyilvánulása, minő összefüggésben állott mindig a művésszel, a közönséggel és a közélettel. Mindezen felül pedig kérjenek az iskolai könyvtárakból képes műtörténetet s ennek képeit alaposan nézzék meg. Véssék jól az emlékezetükbe minden nagy mesternek legalább egy-két jó festményét, igyekezzenek a névjelzés megtekintése nélkül meghatározni, hogy a műtörténet lapjain fellelhető képeket ki festette. Később olvassanak művészi életrajzokat; ha tehetik, minél sűrűbben járjanak el képtárakba s ott áhítattal s a megértés igyekezetével álljanak meg a nagy mesterek művei előtt. Látogassanak kiállításokat, lehetőleg mindig több társnőjükkel együtt s ott pró-

bálják meg: egyszer *csak* a tájképeket nézzék, máskor a csendéleteket, majd a zsánerképeket, a portrét (ne keverjék össze) s mindig együtt tárgyalják meg, mit láttak azokon a képeken. A szüleiket bírják rá, hogy a lakásban ne díszes rámakba helyezett rossz festményeket, hanem csak igazi *művész* kezéből kikerült képet, vagy – kinek erre nem telik – a jó művészek jó képeinek pár koronába kerülő színes reprodukcióit, esetleg rézkarcait helyezték el.

Ha mindennek megfelelnek, akkor *önállóbb* lesz a kritikájuk s az évek teltével nemcsak az otthonuk lesz szebb, vonzóbb, hanem *művészeti kultúrájuk* fog kifejlődni, mely képessé tesz arra, hogy most már nemcsak a művészetben, hanem minden társadalmi jelenségben, a finom választékosságot, a harmóniát, a megértést keressék. S mondanunk sem kell, hogy e finomabb kultúra birtokában tartalmatlan, üres szórakozásnak fogják találni azt, mit ma olyan sokan kedvelnek, a dilettáns festégetést. A művészet sokkal emelkedettebb, fenségesebb valami, semhogy azt pusztá időtöltéssé lehessen sülyeszteni. Világraszóló nagy emberek, nagy lángelmék magasztos, áhítatos érzése, teljes lelke, szíve, óriási tudása fűződik egy-egy nagy művészi alkotáshoz s ezek a művek *azért* nagyok, *klasszikusak*, mert csupa belső nagy érték, mélységes tartalom, végtelenül öntudatos szellem sugárzik ki belőlük!

A fiatal lány egyik első és fő ambíciója is mindig az legyen, hogy *öntudatosan növelje a saját*

szellemi tartalmát Erre pedig legalkalmasabb a művészetben kívül az – *irodalom*. Az irodalomban a fiatal lányok általában jártasabbak, mint a művészetben. A rokonvonás csak az, hogy irodalmi műveltségük is meglehetősen felszínes. Oka ennek megint csak az, hogy túlnyomó részben pusztán csak időtöltésből olvasnak. Az érdekeset, a szenzációsat keresik, az írónak sokszor tudatosan tömeghatásra szánt dolgait olvassák, azokért lelkesednek. A tartalmas, mély irodalmi műveket kerülik, vagy ha olvassák, éppen a tartalmát, a mélységét nem értékelik kellően, sőt sokszor észre sem veszik.

S csodálatos, – a fiatal lányok összehasonlíthatatlanul többet olvasnak, mint a fiúk, de azért az intelligens férfiak irodalmi műveltsége általában sokkal mélyebb, mint a nőké. Tisztelet a kevés kivételnek. Hogy e felszínességnek mi az oka, elég, ha néhány választ közlünk itt, amit 15-18 éves leányok arra a kérdésünkre, milyen hatással van rájuk az olvasás – feleletül adtak. Az egyik: „A nagyon hosszú regényt szeretem s abban is a tájleíró részleteket;” a másik: „egy komoly könyv képes egész más irányt adni a gondolataimnak, de a *cselekvéseimre* nincs hatással;” egy harmadik: „az olvasás kiforgat rendes mivoltomból; ha pesszimista könyvet olvasok, napokig magam is pesszimista vagyok;” egy negyedik: „ha szomorú könyvet olvasok, magam is szomorú leszek.” Tehát: az egyiknek az a fontos, hogy a regény „hosszú” legyen (tartalom, tanúság

stb. mellékes); a másokra a „komoly” könyv semmi hatással nincs, mert csak a gondolatai szűrkeségét, egyhangúságát zavarja meg, de a cselekvéseire már nincs befolyással; a harmadik szerint egy könyv, tehát egy írói mű minden le-szűrhető értéke csak annyi, hogy „pesszimista;” hasonlóképpen a negyedik, ki szerint a könyv „szomorú.” De hogy egy író hogyan épít fel egy cselekményt, minő szemmel látja az élet gyönyörűségeit és csúfságait, hogyan rajzol meg jellemeket, emberek harcát, küzdelmét, dicsőségét, bukását, féktelen avagy szelíd indulatokat, erényeket és gonoszságokat, mély érzéseket, nagy szellemi küzdelmeket, társadalmak, korok mozgó erőt stb., stb., arra nem találunk választ a beérkezett feleletekben, pedig tudjuk, hogy olyan könyveket olvastak, melyek mindegyikében legalább valami előfordul az elősorolt szempontok közül. S erre még azt mondják, hogy a lányoknál az „irodalmi műveltség” túlteng!

A sok mindenféle regény, színdarab, novella olvasásával még korántsem lehet *irodalmi* műveltségre szert tenni. Az ilyen irodalmi termékek olvasgatása nem árt ugyan, de nem – elég! Nemcsak az érdekeset, a könnyen szórakoztatót kell keresni, hanem a tartalmasat s odáig kell emelkedni, hogy a tartalmasságban megtaláljuk az érdekeset és az – *értékeset*.

Nagyon fontos az is, hogy mely korban és *mi* olvassanak a fiatal lányok. Ez elsősorban a pedagógusok és a szülők gondja legyen. Az olvasás-

ban épp úgy meg van a fejlődés, mint minden más szellemi tevékenységben. Lépésről-lépésre kell haladni. Egy fiatal lány azt írja egy hozzánk intézett levelében, hogy 8 éves korában Dosztojevszki-t olvasott s ez lerombolta gyermekkori illúzióit s annyira megzavarta lelki egyensúlyát, hogy azóta kapkodva össze-vissza olvas mindenfélét; próbálkozik, hátha egy írói mű majd helyrehozza az egyensúlyát, – de mivel nincs – aki megváltogassa neki az olvasmányait – még jobban összezavarodik s bár szeretne kimenekülni ebből a légkörből, – nem képes, mert az olvasást nem tudja abbahagyni, – annyira rajong érte, íme, mit tesz az, ha a fiatal lány mögött nem áll ott egy irodalmilag jártas szülő, ki irányíthatná. Ily körülmények közt még szerencse, hogy sok fiatal lánynak csak a gondolatait zavarja meg néha az olvasás, – de a „cselekvéseire” nincs hatással.

A fiatal lány mindig a tanítóitól kérdezze meg, mit olvasson. S amit olvasott, arról jegyezze fel, mi érdekelte, mit tart abban értékesnek, tanulságosnak, s igyekezzék megérteni, észrevenni az író *stílusának* sajátosságait. S mindezt beszélje meg hasongondolkodású társnőivel, kik valamennyien olvassák el a kérdéses művet.

Nagyon ajánlatos még, hogy a fiatal lányok olvassanak könyvkritikákat. Ami valamire való magyar irodalmi mű ma megjelenik, arról az irodalmi folyóiratok (a napisajtó-kritikák ebből a szempontból nem elegendők) arra hivatottak tollából ismertető bírálatokat közölnék. E folyóiratok nagyrésze

az iskolai könyvtárakban megtalálható. A módszer már most ez legyen: elolvassuk először magát a munkát» azután a kritikát (ha lehet több folyóiratban is) s azután ismét az író művét. Ezután egybevetjük a saját kritikánkat a folyóiratban olvasottal. Ily módon nemcsak az Ízlésünk finomul, de sok dolog téves, egyoldalú, vagy elfogult megítéléséről is leszokunk s rájövünk arra, hogy az írói műben milyen értéket kutassunk s hol és milyen mértékben találjuk meg azokat.

Különösen figyelmükbe ajánljuk még a fiatal lányoknak, hogy ne csak irodalmi, de *tudományos* műveltségre is törekedjenek. Ez a legjobb ellenszere a felszínes képzettségnek és a fiatal lányok ama sajátos, talán inkább a természetükből folyó tulajdonságának, hogy a *külsőségeket* kedvelik. A tudományos műveltség elsajátítása érdekében nagyon ajánljuk, hogy a ma már nemcsak a fővárosban, de a vidék nagyobb városaiban is szokásos *ismeretterjesztő előadásokat* látogassák.

A legnyomatékosabban felhívjuk a figyelmet arra is, hogy elsősorban *hazai írókat* olvassanak. Java írónk munkáiban a magyar nemzeti szellem mindenütt kellő kifejezésre jut. A magyarnak sok tekintetben más a természete, érzés, kedély, jellem és szellemvilág a, életmódja, szokása, mint más nemzetek fiainak s már azért is elsősorban jó *magyar* műveket kell olvasnunk, hogy megismerjük fajunk, nemzetünk lélektani sajátosságait. Ebből a szempontból különös figyelembe ajánljuk még a magyar művelődéstörténeti munkák olvasását. Nem érthet-

jük meg jól fajunk, társadalmi és közéletünk sajátosságait, tradicionális mozgatóerőit, ha mindennek a múltját nem kutatjuk. Múltunk ismerete feltűnően hiányzik a magyar lányoknál. A sok félművelt külföldi nevelőnő mindig a saját nemzetének íróit, műveltségét dicséri előttük s innen van, hogy nem egy magyar lányt sokkal jobban érdekelnek még olyan külföldi írók is, kiknél sokkal kölömbek teremnek nálunk. Ha a magyar írókkal már nagyjában megismerkedtünk, azután olvassunk csak jó külföldi írókat, de akkor is mindig aképen, hogy keressük, mi a *más* abban a németben, franciában, oroszban, angolban stb. Tehát mindig összehasonlításokat tegyünk, mert ezúton megint csak a kritikánk fejlődik, a látókörynk bővül s az – ízlésünk finomodik.

Az irodalommal vonatkozásban még egy tanáccsal szolgálunk, amit a leányszoba leírásánál csak azért mellőztünk, hogy ehelyütt szóljunk róla s ez az: legyen minden leányszobában, ha bármily szerény kivitelben is, egy – *íróasztal*. Higyjék meg, az íróasztal nemcsak egy egyszerű bútordarab. Az vonz, komoly munkára hív, elmélyedésre ösztönöz. Az abban az intim kis leányszobában megint egy külön kis világ, külön kis birodalom. S ez az íróasztal ne legyen soha egy percig sem csak dísz, üres kérdés, hanem *élete* legyen. A tinta sohase száradjon ki vagy sűrűsödjék meg, a toll sohase legyen rossz vagy rozsdás, a ceruza mindig legyen hegyezve, legyen ott pár üres papírlap mindig kéznél s legyen az asztalon egy pár kedvenc,

értékes könyvünk, – szóval és röviden: az íróasztal mindig munkához készen álljon. Higgyék meg, aki egyszer megszerette az íróasztalát, hamarabb fog mellé telepedni s komoly tanulmányokkal foglalkozni. Ha önök tudnák azt, mit jelent egy íróembernek a megszokott íróasztala, hol cikkek, írások, tanulmányok, esetleg könyvek serege készült, honnan szellemi termékei a nagy nyilvánosság elé kerültek, – a saját maguk íróasztalkáját is jobban megbecsülnék, szeretnék. De erre csak akkor kerülhet a sor, ha az ízlésük, a lelkük, a szellemük tudatosan finomodik, ha át tudják teljes szívükkel, lelkükkel érezni, mily nemes gyönyörűséget jelent a kultúrával való foglalkozás, a szakadatlan, kitartó *önművelés*.

Az önművelésnek egyik eszköze a *zene* is. Mint művészet, általában nagyobb hatással van a fiatal lányokra, mint a festészet. A zene a léleknek szól s a fiatal lányok érzékeny lelkére természetszerűen mindig mélyebb benyomást tesz. Egy fiatal lány ezt írja nekünk: „a szép gondokát végtelenül szeretem, ha hallom, határozottan megszelídülnek érzéseim”; egy másik: „ha zenét hallok, becsukom a szemem, úgy hallgatom; ilyenkor eszembe jut minden örömem és bánatom”; egy harmadik: „ha szép zenét hallok, utána egy ideig nagyon szorgalmasan gyakorolok a zongorán.”

A zenének az érzésre és kedélyre gyakorolt ez intenzívebb hatása folytán a zenedilettantizmus nem esik teljesen hasonló megítélés alá, mint a dilettáns festegetés. Már azért sem, mert a zene

művelése a fiatal lányok körében kevesebb kinövés-sel sokkal elterjedtebb, mint a „festőművészkedés.” Figyelembe kell venni azt is, hogy a zene-pedagógia nagyon sok nőnek ad kenyeret. Óvónő-és tanítónőképzők a zene pedagógiai művelését a képesítés szempontjából meg is kívánják.

Mindez azonban korántsem jelenti azt, hogy feltétlen hívei volnánk annak a mindenáron való zongorázásnak, mit olyan fiatal lányok követnek el, kiknek sem hajlamuk, sem tehetségük nincs hozzá, sem pedig kenyérkereseti szempontból nincs rá szükségük. Őszintén rá kell mutatnunk azonban arra, hogy e „házi zongorázások” okai legtöbbször a szülők, kik lánykáikat legtöbb esetben divatból taníttatják zongorázni; vagy azért, mert a „szomszéd lánya is tanul”, vagy pedig, mert abban a téves hitben élnek, hogy ez „hozzátartozik a műveltséghez.” Az ilyen szülőket megnyugtathatjuk: lánykáik zongorajátékának 1000 eset közül 990-ben semmi köze sincs a „műveltséghez.”

A műveltséghez nem az tartozik, hogy valaki a zeneileg meglehetősen tájékozatlan magyar társaságok, összejövetelek, házi zsúrok résztvevőit néhány keringő, polka, kupié, vagy rosszul előadott klasszikus darabok elzongorázgatásával szórakoztassa vagy – keserítse, – hanem az, hogy a fiatal lány a zenei ízlését fejlessze s a gazdag, tartalmas, változatos zene iránt rokonszenvvel viseltesse. Minden józan zeneoktatásnak ez a célja s nem az, hogy házi művészeket neveljen. A jó zene-tanítónak arra kell igyekeznie, hogy növendéke –

az ízlése fejlődése útján – maga jöjjön rá arra, hogy *csak* a tartalmas zene a szép, a művészi.

Nem az a fontos, hogy valamely elénk kerülő hangjegyet unottan lejátszani tudjunk, hanem az, hogy játékunkkal a zene mélységeit kifejezni tudjuk. Aki kifejezési erő nélkül játszik, kinek erre sem tehetsége, sem tudása nincsen, az maga sem fog gyönyörűséget találni a játékában, másokat pedig csak terhel vele. Kifejezési erőnk pedig csak akkor lehet, ha tanulás közben magunk is rájövünk arra, hogy: miért áll érdekünkben a precíz, hibátlan játék, továbbá, ha a hangjegyekből kiáradó ritmust, hangárnyalatokat minél megközelítőbben úgy akarjuk visszaadni, ahogyan a zenemű írója azt elgondolta. Ehhez pedig korántsem elég az otthoni tanulás: feltétlenül kell hangversenyekbe járni, avagy művészi zenekarokat meghallgatni. A fiatal lány pedig azon a zongorahangversenyen ne „hunyja be a szemét”, hanem nagyon is nyissa ki s az előadó művészt nézze s azt figyelje, mily szabatosan üti meg az a hangokat, mily finoman hangsúlyoz, hogyan „hozza ki” az árnyalati különbségeket, hogyan fokoz fel egy crescendot, avagy milyen egyenletes hanghalkulással ad elő egy diminuendot; mily lágyak a pianói, mily erősek, megrázók, határozottak a fortéi s végül erősen figyeljen arra, hogy az a művész mennyire ura annak a zongorának.

S ez utóbbit különösen figyelmükbe ajánljuk a fiatal lányoknak. Ha valami zenedarabot tanulnak, ne adják elő társaságban, míg teljes biztonsággal

nem *tudják* azt. Már abban, hogyan ülünk le a zongorához, hogyan emeljük kezeinket a billentyűk fölé – legyen bizonyos öntudat, – a biztos tudata annak, hogy ez a hangszer most úgy fog szólni, ahogy *én* akarom! Ez az öntudat már egyik nagyon valószínű jele a zenei intelligenciának. Hány fiatal lányt láthatni, ki amint leül a zongorához – mindjárt elárulja, hogy nem uralkodik fölötte, hanem ellenkezőleg, féltő, engedelmes szolgálja annak a hangszernek, melynek húrjai mintha száz és száz kötél volnának, melyek a fiatal lány testét, szellemét rabmódra körülfonják.

A zeneművelésnél is feltétlen szükség van a bizonyos mértékig való józan *önállóságra*. Éppen ezért, bizonyos zenepedagógiai elvek túlszigorú s a növendék hajlamát, egyéniségét figyelembe nem vevő alkalmazása nemcsak, hogy nem helyén való, de káros is. Így például a szabatos játéknak és kéztartásnak erőszakolása a legtöbb esetben arra vezet, hogy a növendék lélek nélkül ad elő mindent. A növendéknek *magának* kell rájönnie arra és pedig közvetlen tapasztalatai alapján, hogy *érdeke* a precíz játék. Ugyancsak hiba a hangjegy-olvasás erőszakolása. Kiváló zenepedagógusok tapasztalati megállapítása szerint a kezdőt nem érdekli a hangjegy, de viszont annál szívesebben igyekszik eljátszani mindazt, amit hall, vagy amit megmutatnak neki. Kezdetben sokszor *csak halljon* melódiákat s ha hallás után nem tudná lejátszani, mutassák meg neki. Tapasztalati tény az is, hogy a hangjegyből tanultakat sokkal könnyebben felej-

tik, mint a hallás utániakat. S a hallás útján való tanulásra azért is szükség van, mert azzal a növendék szívesebben, több kedvvel is foglalkozik, jobban felköltődik az érdeklődése a zene belső lényege iránt. Maga töri a fejét egy-egy kísérő akkord harmonikus összeállításán s így jobban értékeli annak becsét és – szükségét. Az is hiba, ha olyannak a tanulását kényszerítik rá, ami a növendéknek nem tetszik; ennek eredménye az unott, kifejezés nélküli játék.

Befejezésül még egy zeneoktatási hibára mutatunk rá s ez az, hogy a tehetség nélkül való vagy a félreismert tehetségű fiatal lányokat egyaránt *túl korán* kezdik zenére taníttatni. Itt megint divatról s a „szomszéd” majmolásáról van szó. Kiváló zenepedagógusok szerint, ha egy gyermeket 7 éves korában kezdenek zenére taníttatni, az 12 éves korában éppen annyit tud, mintha a tanulást csak 11 éves korában kezdte volna. Vagyis: a hetedik évtől a tizenegyedikig terjedő idő a zenei haladás szempontjából általában elveszettnek tekinthető. Sőt elveszik vele a gyermek kedvét, mert bár tanul, haladást nem lát. De káros egészségügyi szempontokból is.

Természetesen, minden tekintetben más megítélés alá esnek a *valóban* rendkívüli tehetségek. Ezeknél a sok *gyakorlás* rendkívüli fontosságú, de épp oly fontos, hogy zeneelmélettel s zenetörténelemmel is foglalkozzanak, sűrűn járjanak hangversenyre, operába s zenekritikai olvasottságuk is legyen. Természetes, hogy az ily tehetségű fiatal lányok

zenei továbbművelése már túlnő a szülői ház s a házitanítás keretein. Ezeknek a zene már *hivatás*, de akár mint önálló művésznők, akár mint zene-pedagógusok akarnak érvényesülni, azzal tisztában kell lenniök, hogy e pályákon nagy tehetségek rendkívüli versenyével állnak szemben s hogy végtelen sok szorgalom, mély tudás, sok keserves csalódás és küzködés útján lehet csak boldogulniok.

Társaság. Szórakozás.

Egy fiatal leányka egyszer egy társaságban azzal a kérdéssel fordult *Jókai Mór*hoz, mi szeretne lenni, ha nem volna oly öreg s oly nagy író. Az ősz költő szeretettel simogatva végig tekintetével a bájos, piroló leánykát, így felelt: „*Kadét.*”

A nagy író e kívánsága körülbelül ezt jelenthette: neked, Te bájos, kedves leányka, az okozna nagyobb örömet, ha az öreg bácsi helyett most egy kadét mulattatna. Egy fess, jól nevelt, hölgyekkel szemben mindig jó modorú *fiatal* ember, ki ha kell, tud veled pajzánkodni is, tudja talán lángralobbantani a szívecskédet, de éppúgy tudja benned ildomosán megbecsülni a nőt, a női *méltóságot* s aki a Te és a veled hasonló korúak társaságában csiszolódik férfivá, finomodik lovaggá; ki éppúgy rájön arra, mint később magad is, hogy a fiatalság együttléte, együtt való nemes szórakozása nemcsak öröm, de haszon is lehet, a jól nevelt fiúknak, leányoknak egyaránt.

A nőnek a férfival szemben való helyes viselkedésre nevelése közös érdeke mindkét nemnek, ez az alapja minden finomabb, nemesebb társas életnek s így a társadalom helyes irányú fejlődésének

is. A társadalmi s a nemzeti élet nagyon sok vonatkozásában a nő és a férfi *közös* munkájára van szükség s mivel erre már a családi életben elő kell készülni, szükséges hogy a fiúk és leányok egymás iránt való kölcsönös viselkedése, már a családi otthon keretében nemes irányba tereltessek. A fiatal leányok gondoljanak mindig arra, hogy a fiúkkal való társadalmi érintkezésük nemcsak szórakozást, hanem magasabb célokat is szolgál.

Berta Ilona, a kiváló pedagoga és író nő igen találóan fejtegeti ezt a kérdést egyik cikkében, melynek egy részét ideiktatjuk. „Igenis vallom - írja - hogy a *családban* és összetartozó baráti, családi társas életben, szép, finom anyai, nevelői irányítás mellett *kell* a gyermeknek, a fiatalságnak sokat találkozniok és együtt lenniök. Az élet ezt megköveteli, de megköveteli a *lélek* is. A *női méltóság* érzése és *éreztetése*, fejlődése és nevelése a két nemnek egymásra való *kölcsönhatásából* fejlődik ki. Szükséges, hogy mind a két fél már kezdetről fogva *egyénségének*, egész valójának *legjavát* állítsa bele az együttlét, a társalgás mozzanataiba; mindkét félnek meg kell éreznie, hogy öröm és haszon együtt lenni! Oly fontos, hogy ez irányban a nőnek, az anyának, a nevelőnek helyes érzelme, kedve, jósága legyen és hogy *erkölcsi nevelésnek* tekintse ennek gondozását. Ilyen irányban pedig csak az a nő tud nevelni, aki női méltóságát teljesen átérti. Aki tudja, hogy az ő jelenléte békét, szeretetet, tiszteletet, megbecsülést jelent; nemes egyszerűséget és igazságra való törekvést. Az ilyen

környezetben, az ilyen nő közelében nemesedik a fiú, a férfi és nevelődik anélkül, hogy tudná, hogy ez a gondolat öntudatos fiú- vagy férfiú büszkeségét, önérzetét kellemetlenül érintené.”

A társas életnek is megvan a maga emelkedettebb erkölce, finom, választékos *stílusa*, kultúrája. Ezt különös nyomatékkal kell hangsúlyoznunk ma, mikor a régi idők eszményien szép társasélete üres, léha „zsúrozásokká” fajult. A mai társaséletnek zsúrok alakjában megnyilvánuló torzjelenségei beteg erkölcsökre s még betegebb társadalomra vallanak. S e visszás állapot okát elsősorban abban kell keresnünk, hogy az utóbbi két-három évtized alatt a fiatal lányok s a nők általában mindinkább megfélemedtek arról, mivel tartoznak – női méltóságuknak. Másik hiba, hogy úgy a fiúk, mint a férfiak a nők e gyengeségével visszaéltek s a „közvetlen, őszinte modor” ürügye alatt a társas életben durva parlagiságot honosítottak meg, melyhez utóbb még a trágár témák kedvelése is csatlakozott. E jelenségnek mélyrehatóbb okai is vannak, mikre már azért is rámutatunk, hogy a fiatal lányok a gondolatmenetünket követve, észrevegyék ismét, mit e könyvben annyiszor hangsúlyoztunk már, hogy minden jelenség oka nem külsőségekben, hanem az egész társadalmi életet átható, mozgató irányeszmeinkben keresendő.

Csak röviden jelezzük, hogy a XIX. századot mozgató irány eszmék közül a társadalmi élet eldurulására leginkább a naturalizmus, a demokrácia, a proletarizmus s a szintén felszínre került

vallástalanság voltak hatással s ha még megemlítjük a materialista és utilitarista világnézet előtérbe nyúlását, megjelöltük azokat a ható erőket, melyek az irodalomban és a művészetben a durva, parlagias, trágár, erkölcstelen irányt, a tudományokban az üzleti célzatosságot, a tudásban, a műveltségben a felszínességet, és a társadalmi érintkezés hangjában a durvaságot; a köz- és magánérintkezésben a parlagi modort, az emberek szándékaiban, cselekvéseiben pedig a rút önzést tették uralkodóvá.

A társas élet leginkább a durva hangot, a felszínes műveltséget és a trágárság divatját sínylette meg. A XIX. század végén s a XX. század legelején a sajtó egy részének hangja elproletárosodik, a színházakban dekadens franciáktól importált trágár, léha színdarabokat játszanak s csak nagyon természetesen, hogy a férfiak és nők, fiúk és leányok társalgási témáin, egymással szemben való viselkedésükön mindez nyomot hagy. A közönség a lapok némelyikében durva kifejezéseket olvas, a színházakban olyan színdarabokat lát, melyekben a *nő* minden női méltóságától mentesen, csak mint hisztérika, mint erkölcstelen lény jut szóhoz és sikerhez. Mindezen felül a terjedő demokrácia révén a nagy tömeg, annak életmódja, szokásai, modora felé terelődik a figyelem, divatba jönnek a „szaftos” kifejezések, a betörő világ „jassz” nyelve s mindennek tetejébe jön még a mozi, mely a nyomort, a piszkot, a bűnt, az aljasságot, a mindenféle erkölcstelenséget az érzékekre erősen ható szemléltető képekben tárja a fiatalság s a felnőtt közönség szeme elé.

A politikai téren meginduló nagy osztályharcok szintén napról-napra durvábbá teszik a modort, a hangulatot; a demagógia túlzó elismerésben része-sül, a közönség nagy része az agitátorok öblös hangú frázisait többre becsüli, mint a szerény tudósok évtizedes munkáját: egy hatásosan el puffogtatott frázis képes pillanatnyian diszkreditálni évszázados tudományos megállapításokat. A népboldogítók és bolondítók kora érkezik el, ezek viszik a hangot a politikában, sajtóban, művészetben, irodalomban s mivel céljaik érdekében a ferdítéskéntől nem tartózkodnak, a közönség nagy része ez elevenen, színesen feltálat ferdítéseket készpénznek veszi, az új tanokra esküszik, anélkül, hogy mélyebben vizsgálná, mi ezekből a helyes, mi a kivetni való.

E zűrzavar természetes következményei a minden téren fellelhető eltévelyedések, melyek még tápot nyernek a Franciaországból folytonosan beözönlő újabb dekadens eszméktől, melyek az irodalmat, művészetet, a divatot, a köz- és társadalmi életet egyaránt szélsőséges irányokba hajtják. Vagyis – ami társadalmi életünkben is hanyatlás, dekadencia lett úrrá, mely tápot nyer még a terjedő vallástalanságból is, mely a mélyebb, neme-sebb érzések pusztulását segíti elő.

Trágárság, durvaság és önzés jellemzik tehát e kort s így nem csoda, ha a nők és férfiak, fiúk és fiatal leányok társadalmi érintkezésében a nő már majdnem elveszti méltóságát, a férfi úri-lovagiaságát s mindezen felül a felszínes tudás, a mű-

veltség- hiány következtében a színtelen, üres, lélek és tartalom nélküli témák avagy a léhaskodás, trágárságok, smokkságok, a mindenféle szertelenségek divatja lesz úrrá. Mondanunk sem kell, hogy ez a „stílus” lassanként a vidékre is elszivárog.

A társadalmi és társasági élet ez elfajulását még tetézi az, hogy a jól nevelt, finom ízlésű s mélyen-járóbb műveltségű emberek az ilyen stílustól megundorodván, a társasélettől lassankint visszavonulnak s az a kevés, aki bizonyos kényszerítő körülmények folytán mégis néha itt-ott egy társaságban megjelenik, – ott szótlánul visszahúzódik, undortól eltelve, egészen elszigetelten áll a nem neki való környezetben s örül, ha onnan mihamarabb megszabadulhat.

Mielőtt a fentiekből következtetéseinket levonnánk, két körülményre mutatunk rá. Az egyik, hogy a trágár és durva hang – mely virágkorát e század legelső éveiben élte, már a háború előtt is – mostanában pedig méginkább – *alábbhagyott*. A másik, hogy ez a ferde stílus leginkább a polgárcsaládok körében volt elterjedve, s bár a finomabb ízlésű társadalmi osztályokat sem hagyta egészen érintetlenül, – ezeknél mégis mint általános kór-tünet fel nem róható, bár szélsőségei itt is nem egyszer termékeny talajra találtak.

A durva és trágár modor némi alábbhagyása érdekes következményekkel járt. A társas életben korábban erre fordított idő betöltésre vár s – nincs mivel betölteni. A mai társas- és zsúr- élet nagy részben üres, színtelen, vérszegény, unalmas;

az emberek érdeklődése, fogékonysága megcsappant s így mondanivalóik megkevesbedtek. A tudás és műveltség hiánya az egész vonalon kezdi megbosszulni magát. Ez pedig már jó jel, mert arra mutat, hogy a társadalom kényszerülve lesz belátni, hogy a korábbi szertelenségek helyett egészen más irányban kell fejlődni, ha a valamenyünknek oly természetszerűen szükséges társas életet, a lelkünknek, szellemünknek és erkölcsi világnézetünknek megfelelő irányba akarjuk terelni. A társadalom gondolkodásmódjának helyes irányban való megváltozása érdekében a háború máris nagyon sokat tett. Hogy egyebet ne említsünk, a *biedermeier* kor stílusának legújabbán felszínre bukkanó megkedvelése is erre vall. Nincs kizárva az sem, hogy a mai világégés után egy kis romantikára való hajlam is jelentkezni fog. A csiráit mintha már fejlődni látnánk. A *biedermeier* kor társas életében tagadhatatlanul sok a rokonszenves vonás, a követni való példa. Ez a társasélet a családi otthonra szorítkozik, hol szerény igényű, egyszerű de izléses berendezésű szobákban játszódik le és pedig – a nő és férfi kölcsönös, ildomos megbecsülésének jegyében. A *biedermeier* szalonokban a család és a jóismerősök öregei, fiataljai, fiatal leánykái élőképeket mutatnak be, műkedvelő előadásokat rendeznek, jó írók munkáit olvassák fel és beszélnek meg, zenélnek, melodramákat játszanak, énekelgetnek, verselgetnek, emlékkönyvekbe írnak, kézimunkáznak, festegetnek, virágot préselnek és ajándékoznak s mindezt a kölcsönös bizalom és

szeretet, a minden szépért, jóért való nemes lelkesedés jegyében. Egyszerűség, igénytelenség, közvetlenség, szerénység, őszinteség, jellemzi családi és társaséletüket, melynek keretében a nemes érzések ápolására is kellő gondot fordítanak.

Tagadhatatlan, hogy a mai társas életnek a biedermeier sok vonatkozásában való újraéledése kívánatos volna. De nem mindenben, inkább csak az alap gondolatában: a nemes érzésekben, közvetlen őszinteségében, az irodalom és művészet szeretetében. Hiba volna azonban a biedermeiernek – bár határozottan stílusos, – de mégis csak rossz dilettantizmusát átvenni. A mai kor mélyebb tudást, alaposabb műveltséget kíván meg.

Mikor tehát most már arra a kérdésre akarunk válaszolni, milyen legyen a legközelebbi jövő társasélete, így felelünk: legyen meg benne a biedermeier erkölcsi és érzésbeli emelkedettsége, az érintkezés őszinte közvetlensége, a modor választékossága, az irodalom és a művészet iránt való fogékonysága és érdeklődése, mindezek felül pedig több tudás, több alapos műveltség s még több szociális érzék, szociális tevékenység s mindezek betetőzéséül a gyakorlati élet iránt való józan, okos érdeklődés. Erkölcsben, érzésben, legyen tehát biedermeier, tartalomban, belső értékben, kifelé való megnyilvánulásaiban legyen annál jóval több, erővel teljesebb!

S ebben a társaséletben a fiatal leány foglalja el az őt ildomosán megillető helyet; igyekezzék minél jobban művelődni, modora legyen szerény

és választékos; természetes jó kedve, mosolygása soha el ne hagyja; legyen mindig szívből kedves, szeretetreméltó, figyelmes; szokja meg, hogy bárkivel beszélget, azért az egész társaságot szemmel tartsa; figyeljen mindenre, de ne halljon meg mindent; a társalgást mindig kezdje vagy irányítsa; kerüljön minden olyan szót, mozdulatot, gesztust, mi szertelenségre vall; kerülje a feltűnést, de éppúgy vigyázzon arra, hogy abban a társaságban azért el ne tűnjék, – a jelenléte mindig érezhető legyen. Beszéd közben soha senkit félbe ne szakítson, türelemmel, önfegyelemmel hallgasson mindent végig; beszéljen minden jelenlevővel; válaszai ügyesek, talpraesettek legyenek. Ne legyen szenvedő, de blazírt sem; ne adja a túlokosat, de ne lássék ostobának sem, ne legyen túlhangos, de csön-des sem; tartson fegyelmezett *stílust* a gondolataiban, hangjában, beszédében, mozdulataiban, a modorában, az egész viselkedésében egyaránt s ami a legfőbb, ügyeljen mindig arra, hogy *női méltóságán* sem önmaga, sem más csorbát ne ejthessen. Mindezeknek annál tökéletesebben megfelelhet a fiatal leány, *minél teljesebb a műveltsége*. S a társas élet szempontjából is szükséges önmívelést csak fokozhatja, ha sokat olvas a régiek előkelő, finom, művelt társas életéről. Számptalan könyv, napló, feljegyzés van erről forgalomban. Arra kellene igyekezni a magyar társadalomnak, hogy az emelkedettebb színvonalú régi magyar társas életet előnyös vonatkozásaiban helyreállítsa. Ennek során az *irodalmi szalonokra* is gondolunk, melyek nem-

csak a francia rokokóban, de a XIX. században, sőt a század hetven-nyolcvanas éveiben Magyarországon is oly közkedveltek, oly tekintélyesek s a társas élet ízlése és stílusa s az általános kultúra fejlődése szempontjából oly hasznosak is voltak. Hány üdvös, az egész ország közművelődésére kiható eszme született meg ily irodalmi szalonokban, hol egy-egy szellemes, okos, művelt, előkelő, finom ízlésű háziasszony szelleme sugározta be az egész társaságot, hol kiváló asszonyok és fiatal leányok, ha néha talán csak eszmeileg is, az emberbaráti, népjóléti és kulturális intézmények egész sorának az alapjait vetették meg. Hol írók, művészek, politikusok és közgazdászok szívesen adtak egymásnak találkozt, mert tudták, hogy a szellemes háziasszony és ugyancsak kiváló növendégei körében öröm is, hasznos is egy pár órát eltölteni. S ezek a finom eszritvel telt úrnők – minden feminizmus nélkül – fénylő csillagai és *vezető egyéniségei* voltak annak a társaságnak s tiszteletet és becsületet szereztek nemcsak önmaguknak, de a női méltóságnak, a női lángésznek is.

Hogy egy példát is említsünk, közel három évtizeden át ilyen tiszteletreméltó, üdvös szerepet töltött be özv. *Csiky* Kálmáné, született *Gönczy* Etelka szalonja. Ez a rendkívül művelt, kiváló, szellemes, előkelő nagyasszony, ki többek közt az Országos Magyar Nőképző Egyletnek egyik alelnöke, – az író, művész, egyházi és politikai világ kiválóságait tudta nagy szelleme, vonzó egyénisége révén maga köré gyűjteni. Már édes atyja-

nak, *Gönczy* Pál államtitkárnak, az országos híré pedagógusnak házában felismerte azt, mit jelenthet a női műveltség, a női szellem a társadalmi életben és nemzeti javak szolgálatában. Irodalmi jártassága, sokoldalú műveltsége mellett, nagy zongoraművésznő, a kamara zenének mélységes megértője és művelője, kit egy *Liszt* Ferenc méltatott arra, hogy tanítványául fogadjon. Ennek a kiváló nőnek a szalonjáról szólva, elég, ha megemlítjük, hogy oda Arany János, Erkel Ferenc, Gyulai Pál, Liszt Ferenc, Mikszáth Kálmán s még sok elsőrendű magyar író, tudós, művész s a kultúrát kedvelő mágnessok egész serege volt járatos s e csupa nagy egyéniségekből álló társaságot a háziasszony szelleme tudta nemcsak örvendetes harmóniában együtt tartani, de mindegyikükből a szép, nemes, zseniális gondolatok és eszmék egész sorát is tudta kiváltani. A nemzeti nőnevelés ügyében ebben a szalonban éppúgy döntő elhatározások születtek» mintahogy a kultúra, a tudomány, a művészet, az irodalom oly sok ágában felmerült emelkedettebb megnyilvánulások gyökerei, kezdő csirái nem egyszer innen fakadtak.

S ez a *Csiky* Kálmánné e könyv útján is izeni a magyar fiatal leányoknak, hogy a társas élet alapjait az önmíveléssel vessék meg. „írja meg -, mondta nekünk – hogy a társas élet mindig örömmel teljesebb, emelkedettebb és üdvösebb lehet ott, hol a háziasszony szelleme ragyogja be a szobákat. A nőnek nagyobb a szerepe a társas életben, mint a férfinak.” – Az emberek érintkezési stílu-

csak a francia rokokóban, de a XIX. században, sőt a század hetven-nyolcvanas éveiben Magyarországon is oly közkedveltek, oly tekintélyesek s a társas élet ízlése és stílusa s az általános kultúra fejlődése szempontjából oly hasznosak is voltak. Hány üdvös, az egész ország közművelődésére kiható eszme született meg ily irodalmi szalonokban, hol egy-egy szellemes, okos, művelt, előkelő, finom ízlésű háziasszony szelleme sugározta be az egész társaságot, hol kiváló asszonyok és fiatal leányok, ha néha talán csak eszmeileg is, az emberbaráti, népjóléti és kulturális intézmények egész sorának az alapjait vetették meg. Hol írók, művészek, politikusok és közgazdászok szívesen adtak egymásnak találkozt, mert tudták, hogy a szellemes háziasszony és ugyancsak kiváló növendégei körében öröm is, hasznos is egy pár órát eltölteni. S ezek a finom eszritvel telt úrnők – minden feminizmus nélkül – fénylő csillagai és *vezető egyéniségei* voltak annak a társaságnak s tiszteletet és becsületet szereztek nemcsak önmaguknak, de a női méltóságnak, a női lángésznek is.

Hogy egy példát is említsünk, közel három évtizeden át ilyen tiszteletreméltó, üdvös szerepet töltött be özv. *Csiky* Kálmánné, született *Gönczy* Etelka szalonja. Ez a rendkívül művelt, kiváló, szellemes, előkelő nagyasszony, ki többek közt az Országos Magyar Nőképző Egyletnek egyik alelnöke, – az író, művész, egyházi és politikai világ kiválóságait tudta nagy szelleme, vonzó egyénisége révén maga köré gyűjteni. Már édes atyja-

nak, *Gönczy* Pál államtitkárnak, az országos híró pedagógusnak házában felismerte azt, mit jelenthet a női műveltség, a női szellem a társadalmi életben és nemzeti javak szolgálatában. Irodalmi jártassága, sokoldalú műveltsége mellett, nagy zongoraművésznő, a kamara zenének mélységes megértője és művelője, kit egy *Liszt* Ferenc méltatott arra, hogy tanítványául fogadjon. Ennek a kiváló nőnek a szalonjáról szólva, elég, ha megemlítjük, hogy oda Arany János, Erkel Ferenc, Gyulai Pál, Liszt Ferenc, Mikszáth Kálmán s még sok elsőrendű magyar író, tudós, művész s a kultúrát kedvelő mágusok egész serege volt járatos s e csupa nagy egyéniségekből álló társaságot a háziasszony szelleme tudta nemcsak örvendetes harmóniában együtt tartani, de mindegyikükből a szép, nemes, zseniális gondolatok és eszmék egész sorát is tudta kiváltani. A nemzeti nőnevelés ügyében ebben a szalonban éppúgy döntő elhatározások születtek» mintahogy a kultúra, a tudomány, a művészet, az irodalom oly sok ágában felmerült emelkedettebb megnyilvánulások gyökerei, kezdő csirái nem egyszer innen fakadtak.

S ez a *Csiky* Kálmánné e könyv útján is izeni a magyar fiatal leányoknak, hogy a társas élet alapjait az önmíveléssel vessék meg. „írja meg –, mondta nekünk – hogy a társas élet mindig örömmel teljesebb, emelkedettebb és üdvösebb lehet ott, hol a háziasszony szelleme ragyogja be a szobákat. A nőnek nagyobb a szerepe a társas életben, mint a férfinak.” – Az emberek érintkezési stílu-

sának finomodása, nemesedése érdekében van szükség arra, hogy minél több oly kiváló úrnőnk legyen, kik egy-egy társaság középpontját alkotják. A demokrácia egyébként oly szükséges fejlődésével együtt jelentkező, sok társadalmi és közéleti durvaság kiküszöbölése végett szükséges, hogy a női méltóság és finomság minél fénylőbb sugárkévekben áradjon szét a társadalomban.

A háború elég okot adott mindenkinek a megkomolyodásra; bebizonyította, hogy eredményt minden téren csak az *alapos tudás* produkálhat. A fiatal leányok is vessék jól a lelkükbe, hogy a legközelebbi jövőben minden téren, minden vonatkozásban csak az fog tudni helytállani, ki félretéve a háború előtti évek léha gondolkodásmódját s laza erkölcsi felfogását – érzésben, erkölcsben, szellemben emelkedettebb; műveltségben, tudásban, ismeretekben gazdagabb lesz.

A jövő társadalmi életének a finomság, ízlés, műveltség és tudás jegyében kell kialakulni. Ehhez képest nagyon fontos, hogy a fiatal leányok erre már most előkészüljenek. A társas életnek sokkal intenzívebben mint eddig, – be kell állnia a nemzeti élet szolgálatába, de ez csak úgy vihető keresztül, ha a társas élet is ellátja magát a komolyságnak azzal a fegyverével, melyet a nemzeti élet, a közérdek szolgálata mindig megkívánt.

A *szórakozásra* vonatkozó mondanivalóinkat rövidre foghatjuk, mert hiszen úgy a jelen fejezetben, mint a művészet, irodalom, zene, kézimunkák, stb. részben már kifejtettük, hogy a fiatal leányok szó-

rakozása mindig nemes irányú legyen. A társas élet is részben szórakozás s eltekintve már most az erre vonatkozóan fönntebb kifejtettektől csak még néhány tanácssal akarunk szolgálni a társas összejövetelek külsőségeit illetően. Az egyik tanácsunk az, hogy a társas összejöveteleken férfiak és nők, fiúk és leányok mindig *együtt* legyenek. Felesleges részletezni, miért káros az a különösen vidéken lábrakapott szokás, hogy a férfiak külön vonulva iddognak vagy kártyáznak, a magukra maradt asszonyok pedig – pletykáznak. Ha együtt volnának, kevesebb volna a pletyka, a bor, a kártya. – Ugyancsak helytelen, ha a fiúk és leányok különválnak. A társas életnek éppen az a célja, hogy a két nemnek egymásra való kölcsönhatása minél intenzívebb legyen.

A másik gyakori hiba, amit kifogásolnunk keli az, hogy a zsúrokon stb. egy „koszorúban” körülültetik a vendégeket s ott kell ülni végig, mindig ugyanazon szomszéd mellett, – mivelhogy az „megsértődnek” ha felállnánk s ő pár nélkül maradna. Aki a vendégeit ilyen ügyetlenül egy helyre „leszögezi”, nem gondol arra, hogy a társas életnek *alapja, lényege a változatosság, az elevenség, a sürgés-forgás, a nyüzsgés-mozgás*; – nem is szólva arról, hogy pl. a temperamentumosabb emberek nem is képesek sokáig egy helyben ülni. A társaság képe annál *színesebb*, levegője annál *frissebb*, hangulata annál *elevenebb*, minél többen és többet mozognak, minél élénkebbek, közvetlenebbek lehetnek a vendégek. A vendégnek *kell* bizonyos sza-

badsgot biztosítani, *kell*, hogy mindenki az érzés és kedélyvilágának, a temperamentumának, az *egyéniségének* megfelelően viselkedhessek, mert különben nem érezheti jól magát, aminek következménye viszont, hogy a társaság együttes képe a feszesség benyomását kelti, színtelenné, üressé, unalmassá válik.

Egy harmadik nagy hiba, ami különösen nálunk (keleten) divatos, a vendégek kölcsönös megismerkedése körül tapasztalható. Nem is szólva arról, hogy sokan még mindig nem tudják, hogy az érkezőket bemutatni a háziak kötelessége, rendkívül gyakran előfordul, hogy a bemutatások és a bemutatkozások oly halkán történnek, hogy senki sem tudja, kikkel van egy társaságban, kikkel beszél, mulat, szórakozik. Jegyezzék meg jól: a művelt nyugaton (kezdvé Bécstől) nagyon helyesen az a szokás, hogy egy előkelő társaságban úgy a bemutatáskor, mint a bemutatkozáskor jól érthetően megmondják az illető nevét, foglalkozását, sőt - ha valaki író, művész, vagy más vonatkozásban kiválóbb ember, egy pár jó szót is szólnak képességeiről, vagy nevesebb alkotásairól. Ilymódon mindenki tudja, hogy kivel beszél s egyszersmind tudja azt is, kivel miről illik, kell, vagy hasznos beszélni. Ha a társaságban fiúk vagy fiatal lányok vannak, ezek nevét is érthetően mondják s a szüleiéről is említést tesznek.

Nálunk ilyesmire nem ügyelnek s abból a neveletlen szokásból, hogy az emberek kilétét fel nem fedik, még rossz tréfákat is üznek. Csak így eshe-

tik meg nálunk oly gyakran, hogy még a házigazda sem ismeri valamennyi vendégét. Ily körülmények között nem is csoda, hogy pl. Budapesten ezelőtt húsz évvel nem egy „előkelő” zsúron, házi-bálon megtörtént, hogy frakkos tolvajok is résztvettek; a hölgyek ékszereit tánc közben lelopkodták s az előszobában a kabátzsebeket megdézsmálták.

Különös figyelmébe ajánljuk a fiatal lányoknak, hogy mindig jól válogassák meg a társaságukat. A „mindenáron való zsúrozás” érdekében válogatás nélkül összehívni minél több embert – esztelenség. Inkább legyenek kevesebben, de azok azután összevalók legyenek, derűs, kedélyes, harmonikus társaságot alkossanak. A válogatásnak ezt a szükségét különösebben a fiatal emberekkel szemben ajánljuk. A lányokkal szemben azért hangsúlyozzuk kevésbé, mert mint köztudomású, a lányok, mint a fiúknál sokkal zárkózottabb természetűek, nem kívánják a sokakkal (már t. i. lányokkal) való érintkezést. így azokat, kikkel mélyebb barátságot kötnek, jobban meg is válogatják, de viszont nem válogatósak, mihelyt *konvencionális* érintkezésről van szó. Pedig nem ártana, ha ily irányban is körültekintőbbek lennének.

A leányos szórakozások közül legutoljára hagytuk a legkedveltebbet, a – *táncot*. A tánc *művészet*, a decens szép tánc lehet *költői* és *festői* látvány. A mozdulatoknak egymásba omló ritmikus vonalakban való megjelentetése mindig artisztikus. Minden fiatal leány törekedjék arra, hogy tánc

méltóságteljes, decens, artisztikus legyen. A táncban sohase legyenek szertelenek, túlzók; tánc közben ne flörtöljenek; mozdulataik legyenek diszkrétnek, választékosak s legfeljebb csak az öntudatlannak látszó kacérságig menők. Egy finom ízlésű, igazi úri lánykát már a táncáról fel lehet ismerni. S a tánc a legjobb alkalom arra, hogy a férfit finom eszközökkel nevelje a női méltóság tiszteletére, a nővel való igazi úri bánásmódra.

Meg kell még emlékeznünk a fiatal lányok egy nagyon divatos, káros szórakozásáról s ez a *mozi*. Egész irodalma van már annak, hogy a mozi lelkiileg, erkölcsileg sőt anyagilag is milyen veszedelmes lehet. Némely külföldi államban meg sem engedik, hogy 18 éven alóli lányok moziba járjanak.

Az ismert mozidarabok általában három főcsoportra oszthatók: a szenzációs és rémdrámák; az ismeretterjesztésre szánt darabok, végül a nagy írók kiválóbb munkái után készült filmek. A szenzációs darabok káros hatását nem szükséges külön ecsetelni: a gyermekbíróságok vezetői megállapították, hogy a fiatalokú bűnösök 80%-a mozidarabok hatása alatt vétkezik. Ott válik kalandvagyóvá, ott tanulja el a betörő fogásokat s csal, pénzt lop azért, hogy moziba mehessen. A legborzasztóbb hatás azonban, amit a mozi a fiatal lányok amúgy is érzékeny lelki világára gyakorol. Ezer és ezer fiatal lánynak tette már tönkre a lelki egyensúlyát, sokakat kergetett erkölcstelen életmódba, sőt vannak olyanok is, akik bele örül-

tek. A mozi rendkívül mértékben hat az idegekre, erős, de pillanatnyi benyomásokat hagy, amik a serdülő gyermek idegzetét nagyon felizgatják. Részenben ez az oka, hogy még ismeretterjesztésre sem alkalmas. De nem alkalmas erre azért sem, mert gyorsan leperog s *tartós* benyomást nem hagy.

A mozidarabok megválogatásánál tehát a legnagyobb körültekintéssel kell eljárni. A szenzációszakat kerülni kell; az ismeretterjesztőket csak szórazásul, de nem alapos ismeretgyarapítás szándékából vagy ürügyéből nézzék meg. Legajánlatosabbak még a nagy magyar írók kiválóbb munkái után újabban készített filmek, avagy a magyar múltat, népelet mese és mondakört tárgyaló darabok.

Befejezésül a *játékokról* és a *sportról* szólunk néhány szót. Vezérelv legyen, hogy úgy a játékot, mint a sportot lehetőleg *szabadban* üzzük. A serdülő leányok úgyszint sok időt töltenek szobában: folyton olvasnak vagy kézimunkáznak s épp ezért testileg és lelkileg egyaránt szükségük van az elevenebb mozgásra sa – szabad levegőre. A játék és a sport nemcsak a testet edzi, a mozdulatokat teszi elevenebbé, hanem a lelket, a szellemet is frissíti. Megdönthetetlen igazság, hogy „ép testben – ép lélek.” Az *egészség* nemcsak testi, de lelki szükséglet is; a szabadban való mozgásra pedig elsősorban az egészség szempontjából van szükség.

A játéknak ma már egész tudománya van. Orvosok és pedagógusok sok töprengést, munkát szenteltek már annak, hogy a testileg és lelkileg

egyaránt kívánatos játékokat, játékmódokat megállapítsák és – tökéletesítsék. A különféle torna-játékokról már egész könyvtárt írtak össze. Azt ajánljuk, hogy a fiatal leányok a játékra és sportra vonatkozóan lehetőleg tornatanítók tanácsát kérjék ki. A magunk részéről a különféle labdajátékoknak, tennisz stb. a vízisportnak (úszás-evezés) és a téli sportnak adnánk az elsőseget. A lovaglás is nagyon nemes sport, ajánlható olyanoknak, kiknek a szervezete és a termete hozzávaló.

Ügyelni kell arra, hogy a játék, még inkább a sport terén ne essenek túlzásokba. A szertelen sportolás árt az egészségnek és a – szellemi fejlődésnek is. Aki folyton sportol, elhanyagolja a szelleme művelését. A helyes elv: a test *okszerű* művelése, a lélek művelésének sérelme nélkül. A túlhajtott sportolás sok esetben (a fiúknál különösen, de néha a leányoknál is) a lélek eldurvulására vezet. Nem érdektelen az a tapasztalat, hogy a modern fiú nemzedéknek a korábbinál durvább viselkedése s szellemi hátramar adottsága az újabb időkben az esztelenségig vitt football sporttal is összefüggésbe hozható.

A fiatal leányok a játékban és sportban egészséges és nemes szórakozást keressenek s e közben sohasem feledkezzenek meg a női méltóságról. Az úgynevezett „fiús” játékok (football stb.) leányoknak nem valók. Nem illenek sem a természetükhöz, sem az érzésvilágukhoz. A játékuk, a sportjuk is legyen mindenben nőies. Finom, választékos *stilusra* itt is szükség van.

Végül még egyet: ne kártyázzanak. Ahol sokat kártyáznak, ott a legtöbb esetben vagy nincs szellem, vagy pihentetni akarják azt a szellemet. Amaz – baj, – emez a legnagyobb – ritkaság. A termékeny alkotó szellem nem szeret pihenni s ha ennek mégis szüksége merülne fel, akkor vagy nem foglalkozik semmivel vagy változtatja a foglalkozását. A változatosság nemcsak gyönyörködtet, de pihentet is. Azok a kiváló nők, azok a nagyaszonyok, kik a szociális és kulturális élet terén nagy eredményeket mutattak fel, nem kártyáztak a fél életükön keresztül, mintahogy az ma oly divat a túlnyomó részt léha társaságokban.

S ha már előbb szellemről szóltunk – eszünkbe jut egy másik „szórakozás”, mit különösebben a vidéki fiatal lányok körében űznek, a – szellem-idézés. Erről az oktalanságról legyen elég csak annyi: hol szellem van, ott nem kell azt idézni...

Kézimunkák.

Karácsony táján egymást követik a fővárosban és a vidéken a mindenféle jótékony vásárok, bazárok s mint ilyenkor a lapokban olvasható: „eladásra kerülnek szebbnél-szebb kézimunkák is”. A jószívű közönség persze tömegesen tódul a vásárra, hol a sok mindenféle holmi közt valóban kézimunkákra is bukkan. S ha akad a közönség sorában műértő, vagy kissé műveltebb ízlésű, megdöbbenve tapasztalja, hogy a szép fiatal lányok által ajánlott, maguk készítette kézimunkák között mennyi a selejtes, mennyi az ízléstelen.

Másutt szólunk arról e könyvben, hogy a jótékonyosság leple alatt miért nem szabad rossz dilettantizmust üzni; e helyütt csak arra mutatunk rá, hogy a mi szemünkben minden olyan fiatal lány, ki ízléstelen kézimunkákat készít, máris veszít az értékéből. Az ember azt gondolja magában, „jó ég, – milyen bájos jelenség ez a lányka, mily kár, hogy nincs semmi ízlése”. Ez pedig baj. Szinte nehéz elképzelni, hogy az a fiatal lány, ki a napnak ki tudja hány óráját mindig a kézimunkáknak szenteli s aki ily módon az életének egy jó részét ezzel tölti el, – még annyi fáradságot sem vesz maga-

nak, hogy a kézimunkák technikáját (az anyag és a kivitel közti összefüggést) és művészi formáit megismerje. Például: olajfestés selyemre. Egyike a legkiáltóbb ízléstelenségeknek: a zsíros, mázas, nehéz, vastag olajfesték a habkönnyű, hajlékony, finom tapintású selymen. (A selyembe vagy bele kell *szőni* a díszítést, vagy rá kell *nyomni*, vagy túvel bele kell *hímezni*, mert a selyem szövési fonalmenetének a rá alkalmazott dísszel összhangban kell lenni.) De ez még nem *elég*, a festmény tárgya és a használati forma és ízléstelen, íme: csókolózó ifjú pár, előtte galambok a pázsiton. Ez egy párna, melyet előzékenyen odakinálnak a vendégnek, üljön rá. Ilyenkor önkéntelenül felmerül a kérdés, – miért ülünk rá egy csókolózó párra?!

Egy másik példa: valamelyik fiatal lányka kis horgolt zsákocskákat kínál s mindjárt tucattal méri. Kérdjük, mi ez. „Kilincsháló” – felelik. De hát minek a kilincsre háló. Erre már nem tudnak felelni. Mi sem. Mi csak annyit tudunk, hogy a hálóval bevont kilincs könnyebben kicsúszik a kezünkből, vagy legalább is zavarja az ujjaink tapintó idegeit.

Menjünk egy harmadik kisasszonyhoz. Törülközőket árul. No, itt már nem lehet semmi baj; vette a boltban s a jótékony cél érdekében valamivel drágábban adja. „A saját kezem munkája” – mondja s kibontja. Valóban, valami hímzés van rajta, vörös betűkből egy felirat: „Jó reggelt”. – Kérdezzük, – miért kell a törülközőn ez a felirat. Az ifjú hölgy azt feleli: – „mert így szokás”. Hát kérem,

nagyon rossz szokás, mert *mi* este is akarunk törölközni s akkor a „jó reggelt” nem idején való; reggel pedig nem akarunk törölközés közben olvasni.

Egy másik csoport „szép” madeira munkákat árul. Kezünkbe veszünk egyet, melynek egész felülete csupa lyukacsos „madeira”. Kérdjük, mi ez. Zsúrasztalterítő, – hangzik a válasz. – Kedves kisasszony, az olyan terítő, melynek egész felülete lyukacsos, nem jó zsúrasztalra, mert a zsúrasztalon élénk rakják a figyelmes háziak a következőket: egy kis cukortartót, melynek négy kis ezüst gömböcske, vagy még inkább négy saskarom lába van; azután egy rumos készletet ugyancsak gömblábú tálcán s egy teáscsészét aljjal. Már most: ha a cukortartót, a rumos készletet, vagy a csésze alját kissé arébb akarom tolni, hogy kényelmesebben teázhassam, akkor a kis gömb és vaskarom lábak megakadnak a madeira lukacsaiban s ha véletlenül egy erősebb mozdulattal akarom ezt a rendeztetést elintézni, a cukortartó, – mivel a lábát a lukacsok fogva tartják, – még fel is borul. A zsúrterítőt tehát nem vesszük meg, csak akkor, ha legfeljebb a széleit övezi madeira munka, az asztalapot befedő középrésze pedig sima, maga az alapanyag.

Ismét egy újabb csoport: „pipere-kosármunkák” – mondja az árusító kisasszony. – Valóban, láthatunk kosárfonó munkával készült kis zongorákat, szánkót, automobilt. A zongorácskák lábain kis rózsaszín máslik. Kérdjük, mi ez? Ez kérem amolyan

„nécessaire”-féle – felelik. – Lehet beletenni tűt, cérnát, ollót, selyem- és szövethulladékot, gyűszűt stb. Hát jó; szóval „nécessaire”. De miért zongoraalakú, s ha már mindenáron zongoraforma kell, mit keresnek a lábakon a máslik. „Oh kérem – feleli a kisasszonyka -, van itt többféle forma is, nem muszáj éppen a „zongorát” megvenni; van „automobil” is. Hát az „autó” mi célra szolgál? Az is nécessaire – felelik. – S valóban, ha az autózást felemeljük, alatta gyűszű, olló, cérna-tekercs – vannak. Az autókerekeken persze megint csak máslik. Természetes, hogy ismét néhány kérdéssel kellemetlenkedünk az árusító hölgyeknek. Miért kell a „nécessaire”-nek zongora formájának lenni. Talán odahaza szintén a zongorában tartják a gombostűt meg a gyűszűt?! Azután: az otthoni zongora lábain talán szintén vannak máslik? Tisztelt hölgyeim, ezt a „piperekosár” zongorát nem vesszük meg, mert kiáltó ízléstelenség: a szerkezete és formája nem felel meg a rendeltetésének. A kézimunka-kosárka legyen olyan formájú, hogy magáról a formájáról legalább következtethetni lehessen arra, hogy ez a tárgy mire való. A „vicces” forma mindig ízléstelen; találós kérdések avagy rejtvények megfejtését nem szabad a közönségtől kívánni. Épp oly ízléstelenek tehát az autó, a szánkó, a Pullmann-kocsi – mint kézimunka-kosarak. A legjobb volna különben, ha ezzel az ízlésrontó „piperekosár” munkákkal a hölgyek végképp felhagynának. Jó ízlésű ember ilyen holmit nem tesz a lakásába.

Most egy szenzációs csoport következik, hol már drágább holmit árulnak. „Gyönyörű kályhaellenzők, „tűfestéssel”. Az ár 3-400 korona s így ezúttal bizonyára művészi munkáról van szó. Nézzük meg. Fekete, rossz selyemre, majdnem ujjnyi vastagon alkalmazott fénylő selyem hímzés. (A régi művészi tűfestésnél a selyemszalakat fénytelenítették, az ábrázolásnál nem léptek ki a síkból, hanem a selyemszövet menetében maradtak.) Az ábrázolt kép: egy gólya, amint féllábon áll, körülötte tulipánok virítanak. (Valami csodálatos: a tűfestésnek nevezett kézimunkáknál szívósan ragaszkodnak a gólyához, vagy a papagályhoz.) Már most, a következő kérdéseket tesszük fel: Miért kell a kályhaellenzőnek selyemből lenni; - hogy egy kipattanó szikra kiégesse? Mit keres rajta a gólya, holott a gólya és a fűtött kályha legalább nálunk – nem szerepelhetnek egyszerre, mert a gólya éppen azért költözik el ősszel, mert már érzi, hogy nemsokára – fűtünk. Miért van a gólya körül tulipán, holott a gólya éppenséggel nem a szárazföldi tulipán környezetében szokott tartózkodni... „Azért – felel egy bájos hang - mert kell egy kis magyaros dísz is”. Erre is van válaszuk. A tulipán itt nem „magyaros” dísz, hanem értelmetlenség. A magyar ízlésnek – mint ezt a régi népművészeti és a modern iparművészeti munkák igazolják, éppen az a lényege, hogy sohasem értelmetlen, hanem ellenkezőleg, megokolt, tudatos, logikus. A magyar ha hímez, színei, mind tudatosan mélyek, vagy élénkek, harmonikusak,

formái, amellelt, hogy egyenként művésziék, összeállításukban egymás hatását segítők, tudatosan felépítettek, minden forma a maga helyén s a magáéval egy természetűék környezetében van, semmi sincs csak úgy ötletszerűen odadobva, hogy egy kis „magyaros íz” is legyen. A kézimunka mindig egy teljesen önálló egésznek képez, szín és forma elemeinek alakulását és szerepét a művészet törvényei, kivitelének módját az anyag és a rendeltetés, használatát pedig díszítő vagy gyakorlati célok állapítják meg. S ahhoz, hogy a kézimunka mint dísz szerepeljen, kell, hogy az anyaga, színei, formái, a kivitel módja egyaránt mind a művészi hatás szolgálatában álljanak. A kézimunkában épp úgy nem lehet egy oda nem való forma, rajz, vagy ábrázolás részlet, mint ahogy egy havas téli tájképen nincs mit keresnie a nyíló rózsának, avagy egy nyári ruhában piros napernyővel sétáló hölgynek; vagy mint ahogy egy komoly irodalmi tanulmányban nem lehet helye útszéli elméncségeknek.

Gondoljanak a fiatal lányok mindig arra, hogy a kézimunkában nem helyénvalóan alkalmazott anyag, szín, forma, ábrázolás, avagy a kézimunkának hamis rendeltetéssel való használata épp olyan, mint mikor valaki a zongorán hamisan játszik. Ez a fület sérti, amazok a szín, forma és harmónia érzéket és a józan gyakorlati érzéket bántják.

Volt alkalmunk ezeket már néhány „jótékony” fiatal lánykának elmagyarázni s nem egyszer azt a választ kaptuk, hogy „nekünk egyszerű lányoknak jó ez is, mi nem vagyunk elvégre művészek”.

Ez nagyon hibás álláspont, épp olyan, mintha azt mondanák, hogy az „egyszerű” embernek jó a rossz levegő is. Pedig ugyebár nem jó. Sem kényelemszeretetből, sem megszokásból nem szabad a rosszba belenyugodni, hanem erős akarattal, folytonos tanulással kell a jobbra, a tökéletesebbre törekedni.

Ezek után talán már könnyebb lesz megérteni, mikor ízléses a kézimunka. Akkor, ha az alapanyagának szövésével (textúrájával) a ráalkalmazott díszítés úgy anyagában, mint művészi kivitelének finomságában harmonizál; ha az alkalmazott szín és formaelemek összeállításukban harmonikusak, a formák rajza, tervezete logikusan felépített, művészien szép s végül, – ha a kézimunka úgy anyagban, mint művészi kivitelében alkalmazkodik a rendeltetéséhez, vagyis – célszerűen használható. Ha e feltételek bármelyike hiányzik, az már ízléshiba.

A másik kérdés, – a kézimunkának milyen szerepe legyen a lakás díszítése és a gyakorlati használat együttes szempontjából. Erre vonatkozóan közöljük itt az állami iparművészeti iskola textil (kézimunka) osztálya kiváló vezető tanárának, *Mikalik Gyula* festő- és iparművésznek e könyv olvasói számára írt nagyon figyelemreméltó sorait. „Az otthon számára készülő kézimunkának mindenben az ízlést kell szolgálnia. Erre pedig nevelni kell az embereket; – ahol alkalmas tanítás, útbaigazítás nem lelhető, ott a természetadta ízlésbeli szépségek mellett a tudatos önképzés célhoz vezet. A kézimunkánál, mely az egész otthonban a rész-

let szerepét játssa, arra kell mindig elsősorban gondolnunk, hogy ez valamely nagyobb harmóniába illeszkedjék bele. Színeivel, vonalaival, helyzetével, amelyet az egészben elfoglal, avagy csak pusztá jelenlétével is fokozza és mélyítse azt a hatást, melyet a háziak egyénisége reánk gyakorol. Segítsen valamely kellemes benyomás fokozásában, halkítson és tompítson olyast, ami önmagában kellemetlen. A kék, fehér, lila színben tartott leányszobában kellemetlenül hat egy rikítóan piros divánpárna; – az ülőbútor fájának kellemetlen színét elfelejteti velünk a támlára alkalmazott diszkrét hímzés vagy gobelin.

Ami áll a nagy egységre, – ez esetben a szobára, lakójával együtt – az vonatkozik az egyes tárgyakra, a ruhára, mint kisebb egységekre is.

E szempont mellett sokszor különös gondot okoz, hogy mit és hol díszítsünk kézimunkánkkal?

Ennél a pontnál kell, hogy előtérbe nyomuljon a célszerűség és a használhatóság kérdése. A józan megfontolás kell, hogy döntsön abban, mit szabad és hol lehet kézimunkát alkalmaznunk. így az ablakra önként kívánczik a csipke vagy a réce; a zsámoly pedig nem kér hímzett terítőt. Nem nehéz megállapítani azt sem, hogy a díszítést megkívánó tárgyat melyik részén díszítsük: az asztalterítőnek azt a részét, melyre a virágos vázát szoktuk tenni, ne borítsuk hímzett díszítéssel; a több darabból összeillesztett terítő szinte követeli, hogy az összevarások mentén hímzés vonuljon végig.

Általában mely technikákban dolgozzunk? Ha

valahol, úgy itt nem lehet korlátokat szabni. Az anyag, a rendeltetés, a munkánkra fordítható idő mind szerepet játszanak a technika megválasztásánál. Az, aki a maga otthona számára dolgozik és ideje van, a legnehezebb, időtrabló technikákkal is bíbelődhetik, de mindenesetre jól teszi, ha ízlés dolgában mérvadó egyének tanácsát kéri ki, mielőtt egy nagy munkába fog. Nincs kellemetlenebb, mint az a tudat, hogy haszontalanul pazaroltuk el energiánkat és időnket.

Általában mondhatjuk, hogy célszerűbb ha a kevesebb időt igénylő technikákat gyakoroljuk; - ízléses munkát kevés fáradtsággal is lehet produkálni.

Fő törekvésünk mindig az legyen, hogy ízlésünket fejlesszük. Ha ezt bizonyos fokig megtettük, úgy az egészségesen fejlett ízlés megmondja nekünk, hogy a ruha, melyet látunk, hogy a szoba, melyben vagyunk, hol és milyen díszítést kíván. Meg tudjuk ítélni, hova kívánczik a fényes selyemhímzés, a tompa színű szövés, a könnyed csipke, a lágy batiszt, a csillogó gyöngy stb. A munkánk pedig nem lesz hiábavaló: magunk és mások kultiválásán dolgozunk, eredménnyel, ezzel pedig gazdasági értékeket is termelünk s végső eredményben annak a nagy közösségnek, melynek magyar haza a neve, mozdítjuk elő a fejlődését.”

Felmerül már most a kérdés, melyek az ajánlható kézimunkák. Mindenekelőtt a csipkék mindenfajtája, de természetesen – s ez valamennyi alábbi kézimunkára értendő – *művészi* kivitelben. Az

elvetendő selyemre festés és a nagyon kényes munkát és rendkívül finom ízlést kívánó művészi tüfestés helyett ajánljuk a selyembatikolást az applikációs hímzést és a sújtásvetést. Ezenfelül – hangsúlyozzuk megint, hogy csak nagyon finom ízléssel, – a tüll, madeira és richelieu munkákat, végül mindazokat, miket „Pályaválasztás”, „Öltözködés”, „Lányszoba” fejezetekben külön és részletesen felsoroltunk.

Az újabban mindinkább népszerűsödő selyembatikolás, miről a *Díszítő Művészet* lap 1914. évi 7-10. száma éppen *Mihalik Gyula* tanár tollából teljes tájékoztatást közöl – a legsokoldalúbban használható kézimunka. Alkalmas a következőkre: ruhadísz, (övek, szallagok, szallagcsokrok, kalapforma bevonása), asztal és zongoraterítő, lámpaernyő, könyvfedél behúzó, tarsoly, napernyő, férfizsebtárca, írómappa, függöny, főkötő, blúz, vállkendő, belépő stb. stb.

Batikolásra legalkalmasabb a sűrű szövésű selyem és pedig a kereskedelmi forgalomban „japán selyem”, „crêpe de chine” és „messaline” néven ismert selyemszövetek. A fentemlített közleményben *Mihalik* tanár többek közt a következőket írja: A gondnal, hozzáértéssel, de legfőképpen művészi ízléssel és szeretettel készült batiknak művészi bece van. A mintázott szövetnek nem áll mögötte s mindkét oldala egyformán használható. Színkálája szinte határtalan s ha a minta megválasztásában alkalmazkodunk a szerszám és technika tulajdonságaihoz, akkor már eleve sikerre

számíthatunk. A szerszám azt követeli hogy rajzunk nagyobb részében *vonalas* legyen. Mivel pedig az egész kéznek a munkája, az ismétlődő elemekből álló mintákkal óvatosan kell bánnunk. Merev geometriai szabályosság ne kösse a kezünket. Az ismétlődő mintáknak részletekben való különbözősége, a munkálkodó kéznek egyéni nyoma gazdaggá, változatossá varázsolja a legegyszerűbb díszítményt is. Kerülni kell a tarkaságot. Néhány színnel hihetetlen gazdaságot lehet elérni. Megőrizve a munka komolyságát, a szövetnek festékfelszívó képességét, – mint korlátozó tényezőt – mindig tekintetben kell tartanunk. Művészi tekintetben pedig kívánatos, hogy lehetőleg az egész selyemfelület mintázással, rajzzal legyen borítva. Részletekben, itt-ott applikált batikolás szegényesen hat. Nagyon finom és végtelen türelmet kívánó munka az *applikációs hímzés*, mely már az őskeresztény időkben divatos volt s a román korban csodás virágzást ért el. Az ábrázoló alakot vagy motívumot selyemből szilhuettszerűen kivágjuk, az alapra ráfércelve a széleket öltésekkel lehímezzük s a belterületen a ívánt kép fővonalait sematikusan kihímezzük. Részletfinomságai nincsenek ugyan, de együttes hatása mégis a képzelhető legelőkelőbb. Természetesen művészi tervező erő kell hozzá, akinek vérében van a művészi összefoglalás, a kevés eszközzel sokat kifejezni tudás. Igen alkalmas mindenféle asztal-, ágy- és zongorataraknak, függönynek, párnának, mert a selymen kívül minden vászonra és szövetre is alkalmazható.

A rossz hímzések pótlására nagyon alkalmas kézimunka a régi magyar sujtás, zsinórozás, régi magyar nagyasszonyaink díszöltönyeinek e nemes, kedves díszje. Angliában a legelőkelőbb estélyeken is szalonképes, kár, hogy nálunk annyira elhanyagolták.

A fehéreneműknek saját kézimunkával való díszítését a fiatal lányok különös figyelmébe ajánljuk. E vonatkozásban a magyar díszítőformák (a színnek nem!) kiváló Ízléssel alkalmazhatók. Általában nagyon ajánljuk, hogy a kézimunkákban, ott, ahol helyénvaló, lehetőleg a magyar szín és formaelemek szerepeljenek, tehát *magyar ízlés* érvényesüljön. Hiszen a magyaros motívumok a mi érzés és kedélyvilágunk nyomán fakadtak, azok a mienk, csakis a mienk s a magyar lányoknak kötelessége volna a magyar díszítőelemek, régi népies és modern magyar iparművészeti kézimunkák tanulmányozásába merülni. Jegyezzék meg jól, hogy a külföldön csak azzal érhetünk el sikert, ami eredeti magyar volta mellett művészi is. A németek a háború alatt már több mint 2 millió korona értékű magyar kézimunkát vásároltak nálunk; iparművészeti szaklapjaik a legnagyobb elismeréssel szólnak a magyar munkákról s ajánlják, hogy a háború után keressük fel velük ne csak a németeket, de a Balkán államokat is, mert e gyönyörű dolgoknak óriási keletje lesz ottan.

S e vonatkozásban a kézimunka mint nemzetgazdasági tényező, mint nemzeti jövedelemforrás is jelentkezik. Éppen ezért melegen ajánljuk, hogy

a fiatal lányok kiknek kenyérre van szükségük, komolyan fogjanak hozzá a magyar ízlésű, művészi kézimunkák tudományának elsajátításához, mert a jövőben ezzel sok pénzt kereshetnek. Mi, akik tudjuk, hogy pl. a német kézimunkák nagy része színben, forma és összeállításbeli ötlet tekintetében mily szegényesek, különös nyomatékkal figyelmeztetjük a fiatal lányokat, itt az ideje, hogy a magyar névnek a kezüik munkájával hírt szerezzenek s nemzeti vagyon gyarapodásunkat ezúton ugyancsak elősegítsék. Meg kell szokni azt a gondolatot, hogy amit készítenek, azt eladni nem szégyen, hanem gyakorlati okosság. De természetesen, nagy keletje csak a kiválóan ötletes művészi munkának lehet. Éppen ezért igyekezzenek a kézimunka mesterségét és művészetét minél tökéletesebben elsajátítani. Az a kézimunkatudás és ízlés, mi a mai lányok nagy részét jellemzi, – korántsem elég az eredmény elérésére. Nagyon sokat kell tanulniuk míg a mai felszínességet, ízléstelenséget levetkőzik. De aki komolyan, erős akarattal, ki-művelt ízléssel hozzá fog, az megfelelő jövedelemhez juthat.

A kézimunkázás ma még nálunk túlnyomó részben az otthon szépítésére, az öltözködés (ruhák, fehérneműk) díszítésére szolgáló nemes, hasznos szórakozás vagy foglalkozás. Ez vonatkozása maradjon meg továbbra is, de a mainál sokkal ízlésesebb alkalmazásban és kivitelben. De ez még nem elég. Szokja meg még a jobbmódú fiatal leány is azt a gondolatot, hogy a kézimunkájával

úgy erkölcsi, mint anyagi sikereket elérni akarjon. Ez az egyedüli útja annak, hogy a nálunk nemzetgazdasági szempontokból olyannyira fontos kézimunka ipar fellendüljön. Ez úttörő munkában résztvenni szintén honleányi kötelesség.

A magyar fiatal lányok éljék bele magukat annak a tudatába, hogy minden – még az otthonukban végzett nemes munkájuk is – a nemzeti vagyon gyarapítására szolgál. Olyan idők előtt állunk, mikor kivétel nélkül mindegyikünknek az eddiginél sokkal fokozottabb mértékben kell értékeket termelni. S bizonyos az is, hogy a társadalom tiszteletet és becsülést csak azoknak fog juttatni, kik e munkából minél tökéletesebben ki veszik majd a részüket.

Öltözködés.

A fiatal lányok iparkodjanak arra törekedni, hogy lelki világukban az öltözködés ne nagyon számottevő jelentőségű legyen. Elég, ha az mint olyan szükséglet szerepel, amit különösebb fortélyok nélkül, az *egyszerűség, ízlés, célszerűség* és *gazdaságosság* jegyében, bár szerető gonddal, de minden mélyrehatóbb lelki válság nélkül ki lehet elégiteni. Öltözködésükre fordítsanak gondot, de ne legyen az a legfőbb vagy egyetlen gondjuk. Arra kell igyekezni, hogy a fiatal lány sohse gondoljon arra, hogy megjelenésének bájosságát, egyéniségének érvényesülését, elsősorban az öltözködése útján érheti el.

Értsék meg a fiatal lányok és szülők egyaránt, hogy a *nő*, tehát a lányka éppúgy mint az aszszony, a lelki kultúrája révén mindig tartósabb és mélyebben átértett közmegebecsüléshez juthat, mint a feltűnő vagy fényűző öltözködés, a divathajszolás pillanatnyian elért szenzációi útján. Jegyezzék meg maguknak a fiatal lányok azt az örökigazságot, hogy a fiatalság természetes bája, üdésege annál jobban érvényesül, minél akaratlanabban és minél mesterkéletlenebb keretben jelentke-

zik. A lányok ruhájában legyen tudatos ízlés, legyen az színben harmonikus, formája az egyszerűség jegyében szép, de sem színben, sem formában ne legyen sokféle, részletező, nagyon tagolt, esetleg szertelen; tehát ne a részletfinomságai kősenek le, hanem inkább az egész ruhának a képe, a sziluettje legyen egyénien megkapó.

A fiatal lányok ne igyekezzenek az öltözködésben az asszonyokat követni. Más az asszonyok, más a lányok ruhájának a rendeltetése s így más a *stilusa* is. Értjük ezt a ruha anyagára, formájára, díszítésére és – költségére egyaránt. Az asszonyok ruhája a választékos ízlés jegyében lehet esetenként valódi szabói mestermű, – a lányoké legyen csak – jelenség. Az asszonyok ruháját nem egyszer sokan megnézik, vizsgálgatják, – a lányokét csak megpillantjuk. Az asszonyoknak nem árt, ha nem csak a szépségükre, de az öltözködésükre is bókot mondanak. A lányok a ruhájukra vonatkozóan férfiaktól soha, legfeljebb csak az ismerős nénikék vagy a társnők részéről számítsanak kifejezett elismerésre.

A jól nevelt, finom lelkületű, korához és körülményeihez képest valóban művelt, szerény de öntudatos fellépésű fiatal lány már maga oly kelleme, artistikus jelenség, hogy felesleges az egyéniségében rejlő rokonszenves előnyöket fortélyosan összeállított öltözékekkel is külön hangsúlyozni.

A fiatal lány magaviseletében, társalgásában egész megjelenésében ne legyen soha semmi, ami mesterkéltnak, vagy ami – a lányok nyelvén szólva –

affektált. Minden természetellenesség, mesterkélt-ség már rovására esik és pedig sokkal nagyobb mértékben, semmint a lányok ezt maguk gondolnák. A fiatal lány legvonzóbb tulajdonságai, az üdeség, a báj, a fiatalság mind csupa *természeti* adomány s bármennyire komoly, tanulékony, a mélyenjáróbb tudásra és műveltségre hajlamos legyen egy lányka, a természeti adományait ne engedje egy pillanatra sem elhomályosulni. Az öltözködése útján sem. Tehát: az öltözködésében ne legyen szertelen, ne hajszolja a divatszencziókat, de viszont ne legyen gondatlan sem.

Kérdés már most, mi az útja, módja annak, hogy a fiatal lány az öltözködésben megtalálja az arany középutat. A választ fentebb már nagyjában sejtettük, most pedig már szabatosabban körülírjuk: a fiatal leány ruhája legyen az egyszerűség és ízlés jegyében készült olyan ruha, melynek

1. anyaga tartós, nem gyűrődő;
2. színe nem feltűnő, színösszetétele harmonikus;
3. formája a termet és a mozdulat béli sajátságokhoz alkalmazkodó;
4. díszítése nem szertelen, hanem megokoltan alkalmazott;
5. használata az alkalomnak megfelelő;
6. ára mérsékelt

s végül mindeme határokon belül feleljen meg a ruha a lányka egyéniségének és – korának.

Vegyük már most sorra e feltételeket. Egyszerűség és ízlés – az első követelmények. Hogy mi az egyszerűség, tudja mindenki, az ízlés dolgában

azonban már sokkal több a tájékozatlanság. Ezért az ízlésről szólunk csak és pedig néhány művészeti megállapítás kíséretében. A női ruhát széppé, ízlésessé a színek és formák helyénvaló és harmonikus alkalmazása teszi és pedig – egy ötletes összeállítás keretében. A színek és formák összeállítása azonban csak akkor mutat harmóniát, ha figyelemmel van a termet és mozdulatbeli viszonyokra. A női termet különbözősége, a járás, a mozgás, a mozdulatok (gesztus) sajátosságai befolyással vannak a színek és formák összeállítására, így például: a világos színek, leginkább természetesen a fehérnek, meg van az az optikai hatása, hogy a felületet terjedelmesebbnek mutatja. A sötétebb színek viszont felület kicsinyítők. Ebből az következik, hogy a vékonyabb lánykáknak előnyösebbek a világos színek, a molettábbaknak a sötét színek. Köztudomású, hogy nyáron, mikor a túlnyomó többség világos színű, sőt fehér ruhákat visel, mindenki teltebbnek, erősebbnek látszik. Ajánlatos tehát, hogy a teltebb lányok inkább sötétebb, a gyengébb termetűek világos ruhákat viseljenek.

Ami a ruhaformát illeti, általában az a szabály, hogy a vékonyabb termeten az élénkebb formák hatnak jobban, a teltebbeken a nyugodtabb formavonalak.

A mozdulatbeli sajátosságok szempontjából: széles, alacsony termet, nehézkes járással, lomhább mozdulatokkal ne viseljen lehetőleg nagyon világos vagy túlélénken színes ruhát, vagy ha már alka-

lomszerűleg mégis elkerülhetetlen volna, a világos színek tompább tónusait (u. n. pasztelszínek) válassza. A vékonyabb, nyúlánkabb termetű, élénkebb temperamentumú nőknek viszont jó minden világos, élénk szín s a ruha díszítése is elevenebb lehet,

A rendes, arányos testformájú nőknek jó minden általános forma és mindenféle szín is. Ajánlatos azonban, hogy a forma és a szín megválasztásánál a kedélyvilágukra is legyenek figyelemmel: élénkebb kedélynek élénkebb szín és forma, csendesebb, nyugodtabb természetnek sötétebb szín és lehető nyugodt, egyszerű forma felel meg.

A ruha színhatású szempontjából legfontosabb a harmónia. Egymással harmonikusak a kiegészítő színek (kék a sárga mellett, zöld a vörös mellett stb.) továbbá a rokonszínek pl. a sárga a barnával, kék a lilával stb. A szürke mint semleges szín minden színekörnyezetben megfelel, a fehér szintén, a fekete már kevésbé (pl. a fekete blúzon cinóber vörös gallér Ízléstelen). Arra kell törekedni, hogy az alj, a blúz és a kalap színe között teljes harmónia legyen, de legyen ugyancsak a ruhaszínek és a ruhadíszek színe közt is. Értjük elsősorban a fiatal lányoknál oly sikerülten alkalmazható szalagdíszeket, a ruhán és a hajban a szalagsokrokat, a színes hímzéseket, csipkéket az övön, a vállon, a kabát vagy blúzujjakon stb.

A *ruhadíszek* kérdésével kapcsolatban több körülményre kell rámutatnunk és pedig elsősorban arra, hogy Magyarországon szebbnél szebb ruhá-

díszek készülnek s így felesleges a külföld hasonló termékeit vásárolni. Másodsorban pedig arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a legtöbb ruhadisz házilag, otthon is előállítható. Ezt előrebocsátva nem árt, ha a ruhadisz célját, rendeltetését és jelentőségét pár szóval megmagyarázzuk. Hogy egy hasonlaltal éljünk, a díszítés a női ruhán olyasvalami, mint a zongoraművésznél a futamok szédületes technikája. A futam is díszíti, változattá teszi a zenét s emellett összesengően olvad bele a zenemű általános harmóniájába, az akkordokból kialakuló hang formaszépségekbe, melyeket az előadás *színezése* bír csak teljes mértékben érvényesíteni. A ruhadisz célja kettős: a színhatást változatosá teszi (pl. fekete bársonyruhán fehér csipke) s amellett a formának a ruhaanyagából eredő nehézségét, súlyát csökkenti. A dísz a formát megjelenésében tehermentesítheti és emelheti. S éppen ezért kell vele nagyon csínján bánni, – mert az eredeti cél – a tehermentesítés – könnyen balul üthet ki: az egész összeállítást vagy részleteit még nehezebbé teheti, – sőt a díszítés túlzott alkalmazása még a formák harmonikus hatását is megzavarhatja. Ezenfelül, a díszítésnek, sokkal inkább mint a színnek és a formának – kell számolnia a díszítő anyag minőségével, súlybeli viszonyaival is. A könnyű csipke nehéz bársonyra alkalmazva, könnyíti a bársony súlybeli hatását, – míg a habkönnyű nyári ruhára alkalmazott sötét vagy fekete dísz nehezebbnek mutatja a világos ruhát, annak anyagát, színét egyaránt.

A díszítés tehát *kiegyenlítés* is az anyag, a szín és forma súlyának a szolgálatában.

A Magyarországon készült ruhadíszek közül úgy művészi kivitel, mint az alkalmazhatóság sokfélesége tekintetében a csipkéink válnak ki. A körmöcbányai állami csipkeverde termékéi elsőrendűek, a francia finom csipkéekkel is felveszik a versenyt. A halasi vert csipkék, a csetneki horgolt csipkék, a pozsony-, nyitramegyei és a dunavecsei csipkék mind értékes és Ízléses ruhadíszek, a sárközi fátyol (tüll) hímzés a legpompázatosabb estélyi ruhának is ékessége lehet. Világhírű szőtteseink, varottasaink nagyon alkalmasak a nyári rudadíszítésekre, de nagyon jók a szövetből készült utcai ruhák blúzainak gallér, kézelő és ujj díszéül is. Színes hímzéseink kitűnő színhatással érvényesülhetnek a sötét, különösen a fekete bársony ruhákon, de természetesen csak nagyon kifinomult ízléssel alkalmazhatók, mert ellenkező esetben diszharmóniát keltenek.

Ügyelni kell arra is, hogy a díszítések szín és forma elemei mindig *művészileg megokoltak* legyenek. *Magyar* díszítést tehát csak az alkalmazzon vagy készítsen, aki tisztában van a népművészettel vagy az iparművészet törvényeivel s a szín és forma-elemeket a maguk tisztaságában, logikusan tudja összekombinálni. Nem szabad olyan hibának előfordulni, mint amelyet különösen a nyári, úgynevezett háziipari ruhák egy részénél tapasztalhatunk, pl. hogy a blúzon a váll díszítése temesmegyei, az ujjaké nyitraidéki.

De gondolni kell arra is, hogy *nem minden* a nép köréből kikerülő díszítés már *népművészet* is. Sok magyar vidék népének kézimunkája tartalmaz részben idegenből átvett vagy elfajult s ennek következeképpen rosszul összeállított rajz és színmotívumokat. Mindennek a labirintusában csak az tud tájékozódni, akinek nagyon fejlett iparművészeti kultúrája van; vagyis az olyan aki tisztában van azzal, hogy a díszítőformáknak a vonalai, színei és kompozíciója művészeti fejlődési úton (stilizálás stb.) alakultak ki, ami pedig azt jelenti, hogy a stilizálásnak is megvan a maga logikája, amit követni kell, mert különben ízlésbeli eltévelyedések keletkeznek.

Nagyon ajánlatos, hogy a felsőruhák és a fehérneműk díszítését maguk a fiatal lányok készítsék. Legyen minden darab a saját kezük munkája. Ez nemcsak hasznos időtöltés, hanem az ízlésük is nemesedik általa. Fontos még, hogy a mintákat ne a rossz divatlapokból válasszák, hanem szakértőktől (kézimunka és rajztanítónők) kérjenek útbaigazításokat. Nagyon ajánlható még az országos magyar iparművészeti iskola kiadásában s művésztanárainak szerkesztésében megjelenő *Díszítő Művészet* című illusztrált folyóirat, mely nemcsak hasznos útbaigazításokat ad, de művészi rajzokat és mintákat is közöl. Ízléses, művészi kézimunkák elsajátítására egyébként több iskola is áll nálunk rendelkezésre. Az állami nőipariskolák, a székesfővárosi iparrajziskolák s az országos magyar iparművészeti iskola kiváló művész tanárai évente több

száz növendéket képeznek ki erre az oly nőies s amellet művészi munkára.

A kézimunkákra vonatkozó egyéb megjegyzéseinket a „Kézimunkák” fejezetben már elmondtuk. Térjünk most vissza a ruhákra. Az ízlés szempontjából fontos még, hogy a ruha nemcsak szín és formabeli összeállításában, de az anyaga és a megvarrása szempontjából is feleljen meg a céljának, a rendeltetésének, vagyis az alkalomnak, amire készült. E tekintetben különösen a fiatal lányok az ízléshibák egész sorát követik el s így nem árt, ha erre részletesen rámutatunk. A ruha anyaga legyen tartós, nem gyűrődő, könnyen tisztán és rendben tartható. Erre már takarékosági szempontból is szükség van. A házi és az iskolai ruha ezenfelül legyen jól megvarrva s formája olyan legyen, hogy a ruha különösebb gondosság nélkül fel és levethető legyen és a szabadabb mozgást ne korlátozza. E célra jól beváltak az ú. n. matróruhák. A ruhákon mellőzni kell tehát minden olyan díszet, ráncot vagy egyéb alkatrészt, ami különösebb kíméltre szorul. A társaságban, vagy egyéb alkalmakkor használt ruha anyaga már könnyedébb, finomabb; színe, díszítése, formája elevenebb lehet, de cifra, feltűnő, szertelen, mesterkéltné legyen sohasem.

Fő elv legyen, hogy a fiatal lányok öltözéke ne legyen díszesebb, mint azt a használat mértéke, vagyis az alkalom megkívánja. Így például más az otthoni, iskolai, utcai (a fiatalabb lányoknál mind a hármat egy ruha helyettesítheti) s az ünnepi

ruhák rendeltetése. A használat egyszersmind megszabja a stílust is. Aki ez ellen vét, a legsúlyosabb ízléshibát követi el. A ruha rendeltetését figyelembe nem vevő lányka már nem ízléses jelenség, hanem kinevetni való figura. Ilyenek pl. az olyan lánykák, kik a rosszul kövezett, nyakig sáros vidéki városok utcáin esős időben is selyemharisnyákban és félcipőkben mutatkoznak; vagy azok, kik irodába, hivatalba, iskolába estélyi stílusú, selyem-, bársony-, csipkeruhákban járnak. A könnyen tönkremenő, egyébként is drága selyemharisnya csakis nagyon jómódú lánykánál s azoknál is csak felnőttébb korokban és különleges alkalmakkor (táncmulatás, estélyek stb.) lehet megokolt, minden más esetben és helyen oktalan fényűzés, pazarlás, nem vall semmi ízlésre, sem finomult lélekre, sem igazi úri felfogásra, még kevésbé józanságra. Egészen olyan megítélés alá esik, mint mikor Budapesten a háború alatt alkalmazott utcaseprőnők magas steklis cipőkben, a villamos kalauznók pedig mély dekollázssal teljesítettek egy darabig (míg rendeletileg el nem tiltották őket) szolgálatot.

Minden öltözködésbeli rendszertelenség rossz világot vet a fiatal lánykákra. A kacérság, hiúság rendszerint nem mély belső értékre vall, legkevésbé akkor, ha koraelőtti. De erkölcsileg és anyagilag is mély veszedelmeket rejt magában. Hány becsületes családapa tönkrement és eladósodott már, mert feleségének és leányainak önző hiúságát csupa majomszeretetből kielégíteni akarta. A női öltözködés rendszerint vagy a túlzott hiúság folytán,

vagy a nőnek ízlésbeli tájékozatlansága és kényelemszeretete miatt kerül nagyon sokba.

Az öltözködésben az ízlésbeli vonatkozások mellett nagyon fontosak a gazdaságiak is. Nagyon helytelen az a sok helyen elterjedt szokás, hogy a fiatal lányokat nem avatják be annak titkaiba, hogy egyrészt mibe kerül egy-egy ruhájuk, másrészt, hogy a család jövedelme mellett *mennyibe* kerülhet legfeljebb az öltözködésük. Ugyancsak nagy hiba, mikor a szülők a lánykájuknak vett ruhát azzal dicsérik, hogy milyen drága volt, ahelyett hogy arra mutatnának rá, hogy az adott anyagi körülmények közt az a ruha mégis miért ízléses, miért egyéni, miért áll jól s milyen tartós. Az ily szempontokat figyelembe nem vevő ferde nevelés következménye azután, hogy az asszonnyá lett leány elsősorban nem azt nézi, hogy a ruhája összeállítása választékos Ízlésű legyen, feleljen meg az egyéniségének, legyen célszerű, – hanem azt mérlegeli, elég drága-e ahhoz, hogy – szép lehessen.

Hasonló hiba a kényelemszeretet, mit ehelyütt abban a vonatkozásában említünk, hogy a fiatal lányok nagyrésze nem tanul meg kellően sem szabni, sem varrni. Erre pedig nemcsak a mai súlyos időkben volna szükség, hanem később is, mert a háború árdrágító hatását soká fogjuk érezni. De még a szabás-varrásnál is könnyebb mesterség volna megtanulni, hogyan kell egy ruha költségvetését elkészíteni, vagyis előre kiszámítani azt, hogy egy ilyen vagy olyan ruhára pontosan mennyi ruhaanyag, dísz, gomb, bélés stb. kell, mennyi

ezeknek az ára; mennyibe kerülhet a varrás otthon, házivarrónővel, nőiszabónál stb. Nagyon ajánljuk, minden fiatal lány tanulja s próbálja meg ezt a költséghatást. Hogy ez mennyire fontos, elég ha megemlítjük, hogy különösen a vidéken elterjedt másodrendű divatlapokban, a ruharajzok mellett feltüntetett anyagmennyiségek rendszerint túl bőven vannak számítva. Így például, olyan ruháknak, melyek 3 80 méter kelméből tényleg kiállíthatók, az anyagmennyisége 5 méterre van jelezve. Nem részletezzük, hogy miért, elég, ha jelezzük, hogy üzleti huncutság rejlik mögötte.

De szükség van a szabás-varrás-költséghatás tudásra azért is, hogy a szükséges átalakításokat a fiatal leányok maguk is élvezhessék. A jobb-módúaknak hasonlóképpen nem árt, ha a ruhakészítés részleteit értik, mert úgy jobban ellenőrizhetik és irányíthatják ruhájuk összeállítását s annál több a lehetőség arra, hogy a saját tudatos Ízlésüket az egyéniségükhöz mérten jobban érvényesítsék.

Külön hangsúlyoznunk kell, hogy az öltözködésnek az egyéni ízlés és a mesterségbeli hozzáértés útján való irányítása szintén jelentősen szolgálja azt a célt, amit a fiatal lányok érdekében e könyv nem egy fejezetében figyelembe ajánlunk: az önálló kritikára való törekvést. Ismételten leszögezzük, hogy a fiatal lányok legnagyobb hibája az önállósághiány s épp ezért, minden – a nőies hajlamokkal szoros vonatkozásban levő alkalmat meg kell ragadni, hogy önállóságra nevelődjenek. E célra igen alkalmas az öltözködés körüli teendők

fenntvázolt ismerete is. Nagyon valószínű az is, hogy az a fiatal lányka, ki öltözék darabjainak elkészítésénél maga is közreműködik, sokkal jobban vigyáz is a ruháira. Amihez a saját kezünk munkája, a töprengéseink, gondolataink fűződnek, azt jobban szeretjük és jobban meg is becsüljük. A saját holminknak ez a megbecsülése mindig erény, mindig csak jó világol? vet ránk. Mindig gondosságra és jó ízlésre vall, ha azon a ruhácskán meglátszik, hogy vigyáznak rá, rendben és tisztán tartják, használat közben nem gyúrik, este lefekvéskor szép rendesen leteszik. Egy fiatal lánynál a ruhái összeállítása, rendbentartása, kímélése a jövőre nézve sok egyebet is jelent: a gondos, takarékos, jóízlésű háziasszony és anyja képe bontakozik ki e jelenségből. Az a fiatal lány, ki a fent elmondottakra komolyan ügyel, mint feleség is jobb segítőtársa lesz az urának, mert az öltözködése nem fog a megengedettnél többbe kerülni.

A takarékos öltözködésre a családi béke s a rendezett anyagi viszonyok megóvása érdekében egyaránt szükség van s épp ezért fontos, hogy a nők már fiatal lány korukban ízlésre nevelődjenek, mert ennek birtokában a választékosan szép formájú ruhákat is olcsóbban – az anyagi erejükhöz mérten tudják összeállítani.

Pályaválasztás. Nőmozgalmak.

A lapokban gyakran olvashatunk hirdetéseket, melyek egy-egy legújabban megjelent „pályaválasztási tanácsadót” ajánlanak a szülők és az ifjúság figyelmébe. E könyvek nagy elterjedtsége egyrészt arra vall, hogy a közönség nagy része meglehetősen tájékozatlan a tekintetben, hogy egyáltalán miféle s mily jövedelmű pályák állanak rendelkezésre, másrészt pedig azt árulja el, hogy nagyon sok szülő nincs tisztában a gyermekei természetes hajlamával s már ezért sem, – de egyébként is – nincs elég önálló kritikája ahhoz, hogy fiának, vagy lányának pályát válasszon.

Amennyire helyesnek és szükségesnek tartjuk, hogy az egyes pályákhoz megkívántató előképzettségről és a várható keresetről külön könyvek adnak felvilágosítást, annyira elítéljük, ha valaki magának életpályát *csak könyvből* választ. A pályaválasztás sokkal komolyabb és életbevágóbb dolog, semhogy arról egy könyvben talált, bármily okból tetszetős tájékoztató adat alapján öletszerűen dönteni lehessen. S ne feledjük még el, hogy mikor azt olvassuk, hogy egy pályán évente pl. 3000 koronát *lehet*

keresni, ez még korántsem jelenti azt, hogy e foglalkozás *bárminek* valóban évi 3000 koronát *biztosít*. Mert az, hogy egy pályán ki mennyit keres, teljesen *egyéni* dolog s függ a – szerencsétől is.

Mi a kérdést egészen más szempontokból tárgyaljuk s máris előrebocsátjuk, hogy a „pályát” a „foglalkozástól” nem választjuk el. Álláspontunk az, hogy minden fiatal lány értsen valami olyan *foglalkozáshoz*, mely az anyagi jólétet elősegítheti. Nemcsak arról szólnunk tehát, hogy a fiatal lányoknak milyen *kenyérkereső* pályák ajánlhatók, hanem rámutatunk arra is, hogy kivétel nélkül mindegyikük *értsen* valamihez, oly mértékben, hogy ennek birtokában mint *egyén* máris *érték* legyen, munkájával és tudásával a családi s ez úton a közéletben is mint javakat termelő hasznos munkás szerepelhessen. Például: ha egy fiatal lány jól tud szabni, varrni és kézimunkázni, ha nem is lesz szabónő, vagy varrónő, e képességeivel a családi életbe, a családi háztartásba egy kis vagyont visz be, hozzáértése ott tőkét, pénzt jelent, mert szükség esetén úgy a maga, mint később a gyermekei ruháinak elkészítését, javíthatóságát el tudja látni s ezúton esetleg évente 1000 koronát is megtakarít. Ebben az esetben tehát tudása a családnak évi 1000 korona *jövedelmet* biztosít. S az *ilyen* jövedelem sok esetben többet ér, mintha – ilyesmihez nem értve – a házon kívül kellene ezt az 1000 koronát megkeresni. Es pedig azért értéke-sebb, mert a házon belül való hasznos foglalkozást amellet, hogy ugyancsak jövedelmező, *nem vonja*

el a nőt a családjától, az otthon melegétől, az őt körül sugárzó szeretettől.

E megállapítással egyszersmind megjelöltük idevágó fejtegetéseink magvát: *a no lehetőleg olyan foglalkozást keressen, mely természetes hajlamának megfelel és melynek révén szeretet veheti körül.* A nőnek végtelen nagy szüksége van arra, hogy finomultabb, melegebb, mélyebb érzések levegője környezze. A nő elkeseredettsége, erős gyűlölet-érzése, nem egyszer teljes elzűllése a legtöbb esetben onnan ered, hogy hiányzik neki a szeretet. A nőnek – ha bármily kis mértékben is – de mellőzhetetlen szüksége van a *boldogságra*, minélkül semmiféle pályán való *boldogulása* nem lehet teljes. Nézzünk egypár példát. Miért oly alkalmas a nőnek a pedagógiai, vagy az orvosi pálya. Mert a gyermek, kivel foglalkozik, a beteg, akin segít, a szeretet és hála érzéseivel veszik körül. Vagy, – miért jó az iparművészeti pálya: mert az sok szeretetet, gondosságot igényel, mert a művészi alkotás belső érzésekből fakad s mert mind az a szeretet, mit a műre pazaroltunk, az esztétikai gyönyörűség képében ránk visszasugárzik s mert a műtárgyat élvezőt is mindig a szeretet árnyalatával is mélyített melegebb érzések fogják el. Vagy – miért alkalmas hivatás a kertészkedés: mert látjuk, hogy a kezünk munkája nyomán új életek fakadnak, gyenge hajtások nőnek erőssé, illatozó, színdús virágok köszöntik a napfényt – csupa derű, csupa öröm, csupa boldogság s az a fiatal lány ott abban a maga növesztette kertben úgy

érezheti, mintha a levelek susogása, a virágok derűs színpompája mind őt köszöntené . . .

De nemcsak az a fontos, hogy a fiatal leányt foglalkozása közben szeretet környezze, hanem épp oly lényeges az is, hogy egyáltalán *milyen környezet* veszi körül. Ebből a szempontból – de sok más, még részletezendő okból is – a legkevésbé ajánlhatjuk az *irodai* foglalkozásokat. E pályák legnagyobb része értelmileg elég alacsony színvonalú s így a nőnek, mint olyannak, a férfiak által való különös megbecsülésére nem vezet. Ami pedig fontos szempont, mert a nő értékének emeléséhez a férfiak becsülése mindig nagy mértékben hozzájárul. De egyébként is, az irodai foglalkozás sok tekintetben káros. Kiáltó példáit látjuk ennek a fővárosban, hol legtöbb a női alkalmazott. Rendes viszonyok közt – a háborús időkről nem szólva – a fiatal leányok az irodákban havonta átlag 50-100 koronát keresnek. Ez eddig még megjárná, de a tapasztalat a következőket bizonyítja. Először is: a szerzett pénz nem marad meg, mert elköltik ruhára, kalapra. Egymást majmolják, egyik a másikon akar túl tenni s így egy-egy irodában – hol több leány van alkalmazva – csakhamar a divatfényűzés egy neme fejlődik ki, minek költségeit még jó, ha egyáltalán tudják a fizetésükből fedezni. *Sebestyénné Stetina Ilona* úrasszony, az állami nőipariskola kiváló igazgatója beszélte e sorok írójának, hogy évente mind több olyan anya jelentkezik nála, ki a lányát az irodából kivenni s az iskolába – ipari kiképzés végett adni óhajtja,

mert mint mondják, dacára, hogy a lányuk 50-100 koronát is keres, ez a pénz mind kevés nekik. Tehát – nemcsak, hogy nem keresnek végeredményképpen semmit, hanem még többre kerülnek szüleiknek, mint azelőtt. De nem is kell ilyen konkrét adat; elég, ha reggelenkint a villamoson a munkájuk után járó fiatal lányokat nézzük: selyemruhák, selyemharisnyák, drága cipők, divatos kalapok, majdnem mindegyiken. Mondanunk sem kell, hogy az irodákban lábrakapó ilyen léhaskodások szomorú következménye azután az, hogy míg az egyéb tisztességes női pályákon az erkölcsi züllöttség csak rendkívül ritkán előforduló tünet, addig az irodai foglalkozású nőknél határozottan gyakori jelenség. S a divatfényűzésükhöz hozzájárul még nemcsak az anyagiak, de az erkölcs kárára az is, hogy sűrűn járnak együtt szórakozni, miközben leginkább a frivol színdarabokat s az erkölcsileg és kedélyileg romboló hatású mozi-darabokat kultiválják.

S tegyük hozzá még, hogy egész nap az irodákban lévén elfoglalva, az idegen környezetben lassankint egészen elhalványul előttük az otthon, a családi élet képe, nem törődnek már a testvéreikkel, a háztartásukkal, még a saját holmijuk rendbentartásával sem és pedig rendszerint arra hivatkozva, hogy nem érnek rá, mert ők „kenyeret keresnek”. Ennek következménye azután, hogy ha az ilyen fiatal lányok férjhez mennek – először is „pihenni” akarnak, mert már „eleget dolgoztak”, azután nagy igényeik vannak az öltöz-

ködésben, nem értenek a háztartáshoz és a gyermekneveléshez s az eredmény: boldogtalan családi élet, anyagi bajok, nyomorúság. S ha még megemlítjük, hogy az irodai foglalkozás egészségi szempontból sem ajánlatos, mert zárt helyiségben s rossz szokásból egész nap fűzőbe szorítva dolgoznak, azt hisszük, eléggé megvilágítottuk, hogy e pályákra úri fiatal lányok ne vágyódjanak. Hangsúlyoznunk kell, hogy kivételek természetesen akadnak; a fővárosban is, de a vidéken még inkább. Budapesten is vannak olyan közhivatalok és irodák, hol a fentt elősorolt hibákat nem találhatjuk meg. Vidéken a helyzet annyival jobb, hogy ott az irodákban dolgozó úrileánykák családját ismerik s így ok nemcsak, hogy szülői felügyelet alatt s rendes otthoni életet élnek, de az irodában is megillető tisztelettel bánnak velük. Amit ezek a lányok keresnek, rendszerint meg is marad, vagy valóban a családjuk támogatására szolgál. Ennek ellenére mégsem tartjuk helyesnek, ha a vidéki fiatal lányok számára az irodai foglalkozást mint egyetlen, vagy utolsó mentsvárat tekintik. A vidék – még a város is – mint alább elmondjuk, egyéb foglalkozásokat is megenged.

Mielőtt néhány különösen ajánlható foglalkozásról, pályáról említést tennénk, nagy általánosságban rámutatunk két körülményre. Az egyik, hogy a fiatal lány ne túlságos korán válasszon foglalkozást. Hiba, hogy némelyek már 4-6 elemi iskola után valamilyen pályára lépnek. A legkevesebb, amit úgy a közműveltség, mint a lányok érdeké-

ben meg kell követelnünk, hogy legalább négy középiskolát végezzenek. Akármilyen pályára lép is egy lány, azt jobban be tudja tölteni, ha legalább középiskolai ismeretei vannak. Aki négy polgárit végzett, jobb ipari, művészeti stb. munkát fog tudni végezni, mint aki csak négy elemi járt. Általános műveltségre *magáért a tudásért* kell törekedni.

A másik, amit ki kell emelnünk, hogy a pályaválasztást szigorú önvizsgálat előzze meg s ezzel egyidejűleg a szülőknek, a tanítóknak és a jó ismerősöknek a véleményét is ki kell kérni. A tehetség, hajlam, rátermettség helyes felismerése több tapasztalatot kíván s ezért a fiatal lányok jól teszik, ha e kérdésben is az öregebbekre hallgatnak. Annál inkább, mert a pályaválasztás szoros vonatkozásban van a szülők *anyagi* helyzetével. Már pedig addig nem lehet dönteni, – bármily tehetségünk legyen is – míg a tanuláshoz szükséges pénz megszerzésére kilátásunk nincs. Értjük ezalatt nemcsak a szülői támogatást, de azt is, hogy egyéb – akár jótékony kéz, akár ösztön-díjak útján való segítségre is lehet biztosan számítani.

Ami a tehetség, hajlam helyes felismerését illeti, erre a fiatal lány önkritikája rendszerint hézagos. A lányok közt, már természetüknél és érzésviláguknál fogva nagyon sok a *rajongó*. Már pedig ne higyjék, hogy amit rajongó lélekkel, nem egyszer olvasmányok, vagy hallottak hatása alatt elképzelnek, az mind valóra válik. A fiatal lányok s általában a nők azért csalódnak annyit, mert rajongásra

építenek. Ne higgyék azt sem, hogy amit az életből oly sokszor csillogó ragyogásban, ünnepi díszben látnak maguk előtt, az belülről is csupa fény, csupa derű, csupa gondtalanság.

A fiatal lány nagyon szereti a *külsőségeket* s ezek hatása alól oly ritkán tud szabadulni. Elmegy a színházba, ott lát egy színésznőt fennt a színpadon, színes lámpák tarka seregétől megvilágítva, csillogó ruhában, fénylő ékszerekkel, mosolyogva, táncolva, kacagva, vidáman csevegve, játszva; majd utána hallja a tapsvihart s a színész nő hajlong, mosolyog, jó vidéki színpadokon talán még csókot is int, virágot, koszorút nyújtanak fel neki. S a fiatal lány ilyenkor azt mondja: van egy kis hangom, szeretek táncolni, tehát én is színésznő leszek, mert mi a színésznő élete: szép ruha, ékszer, taps, ünnepeletetés, virágok, dicsérő újsághírek és cikkek, stb. S mindezt azért hiszi, mert a színpadon, a *komédia*-házban ezt látja, de ugyanakkor nem is sejti, hogy az a színésznő talán évekig küzködött, nyomorgott, nem volt otthona, sehol maradása, éhezett, szenvedett, rongyokban járt, intrikált s közben folyton dolgozott, tanult, próbált, csúnya embereknek hízelgett, kis hatalmasok előtt megalázkodott s – mindezt ráadásul volt és van *igazi tehetsége*, hajlama, rátermettsége.

Hány jobb sorsra érdemes fiatal lány dülta fel már a maga és övéinek életét, mert képességeinek teljes félreismerése mellett az ábrándok világára épített. Miért van annyi rossz dilettáns

„művésznő” a színi, festőművészeti, zeneművészeti stb. pályán s miért van ezek közt annyi meghasonlott, örökké elégedetlen s minden balsikerért a férfiakat okoló nő. Azért, mert bizonyára nem volt vagy hozzáértő, vagy eléggé erélyes otthoni környezetük, mely őket e pályák végtelen nehézségeiről eredménnyel meggyőzte volna. Az élet sokkal, de sokkal nehezebb, mint azt a fiatal lányok gondolják. A művészi pálya a legnehezebb valamennyi között, százan és százan tódulnak oda s alig egynéhány viszi valamire, a túlnyomó nagy többség vagy már útközben letörik s ennek egész életre kiható keservével lép más pályára, vagy pedig – megmarad e pályán, a szürke névtelenek s a küzködő nyomorgók táborában.

Művészi pályára tehát csak azok menjenek, kikben rendkívüli nagy tehetség mutatkozik. S ne feledjük el – miről egy előző fejezetben már említést tettünk -, a csodagyermek csak otthon „csodagyermek”; a művészi szakiskolába kerülve rendszerint sokat veszít az otthonában annyira túlbecsült értékéből.

A *tudományos* pályákra, melyekhez *egyetemi* képesítés kell, hasonlóképpen csak nagyon kiváló tehetségű, szorgalmú és munkaképességű fiatal lányok menjenek. Nagy veszedelem volna a társadalomra, ha az egyetemet végzett nők között is annyi rátermettség nélkül való, szürke egyéniség volna, mint a férfiak közt. A nőknek, kik arra igyekeznek, hogy mind több pálya megnyitását küzdjék ki maguknak, nagyon ügyelniük kell arra,

hogy a már megnyílt pályákon elsőrendűen beválnak, mert különben a további küzdelmek veszítenének erejükből. Női szellemi proletárookra nincs semmi szükség, elég baj, hogy annyi férfi proletár van.

Áttérve már most a fiatal lányoknak különösebben ajánlható foglalkozásokra és pályákra, a már több ízben hangoztatott alapelvből indulunk ki: a nő lehetőleg olyannal foglalkozzék, ami nem vonja meg tőle a családi élet melegét, érzésvilágát. Ilyenül elsősorban az *iparművészeit* jelöljük meg. Ez egyaránt alkalmas pusztán csak szórakozásul, az otthon díszítésére, de kenyérkereső pályának is elsőrendű lehet. Az iparművészet részben díszítő munka is s így megfelel a nő természetes hajlamanak, érzés és kedélyvilágának. Közismert esztétikai megállapítás szerint a férfi *szerkezetet és formát*, a nő – *díszítést* kedvelő. A nőt ez a dekoratív hajlam kiválóképpen alkalmassá teszi csaknem mindenféle iparművészi munkára. De van a nőnek egy másik sajátos tehetsége, ami szintén ideutalja s ez a – *kitűnő részlet megfigyelő képesség*, ami szembetűnőbben éppen a fiatal leányoknál nyilvánul meg. Amennyire nem tudnak átfogóan látni, valamit rendszerbe foglalni, annyira kiváló érzékük van a részletek megfigyelésére. Az utcán elég, ha egy pillantást vetnek egy nőre, már részletesen le tudják írni a ruháját, ruhadíszzeit, a frizuráját, kalapját.

Az iparművészeti pályának megvan az a nagy előnye, hogy *önállóságra* nevel. Az iparművészettel

önállóan foglalkozó nőnek komolyan, alaposan, sok kitartással kell pályájára előkészülnie s tudását, tehetségét és szorgalmát kenyérkereset közben is állandóan és sok irányban kell fejlesztenie. Az iparművészetnek nemcsak művészeti és mesterségbeli, de *gazdasági* vonatkozásai is vannak. Nem elég a finom ízlés, a művészi ötlet, a mesterségbeli készség; éppoly szükség van még az üzleti rátermettségre, élelmességre is. Figyelemmel kell kísérni, hol, milyen idevágó szükséglet merül fel, a meglevő iparcikkeknek mi a hibájuk, hogyan lehetne azokat szebben és célszerűbben előállítani vagy díszíteni. Résen kell lenni, ha időszerű dolgok (aktualitások) vagy divat kielégítéséről van szó, de épp úgy kell tudni valami időszerű dolgot divatosná is tenni. S erre egyaránt szüksége van annak, kinek magának van műhelye s annak is, ki csak tervezéssel foglalkozik.

Felmerül már most a kérdés, hogy az iparművészet sok ága közül, melyek volnának nőknek leginkább ajánlhatók. Elsősorban a textilipar, azután a bőrdíszművesség, a könyvkötészet, az ékszerművesség és pedig mindezek úgy a tervezés, mint a kivitel szempontjából. A kerámia, üveg és sokszorosító iparcikkeknél csak a tervezés. A fa- és fémipart, valamint a díszítő szobrászatot nem igen ajánljuk, ezekre a férfi alkalmasabb.

A legtagabb tér a textiliparban nyílik: női ruha, kalap, ruhadísz, gyermekruha, főkötő, gyermekcipő, tarsoly, művirágok, tolldíszek tervezése és összeállítása. Divatlaprajzolás, színházi kosztüm-

tervezés, mindenféle kézimunkák, csipkék, hímzések, szőttesek, varrottasok, szőnyegek, függönyök, egyházi öltönydarabok, oltárterítők, lámpaernyők, selyem és bőr batikolások, díszpárnák tervezése és összeállítása: fehérneműdíszítés. Könyvkötészet és grafika terén: művészi könyvcímtáblák tervezése és kötése (Budapesten több úrilánynak van már ilyen műhelye), béléspapírok könyvekbe; meghívók, ünnepi és alkalmi kártyák (eljegyzés stb.), táncrendek, étlapok, árjegyzéklapok, művészi üzleti körlevelek, céglevélpapírok; plakátok tervezése színház, mozi, hangverseny, kiállítás s üzleti reklám céljaira; gyermek-képeskönyvek illusztrálása; művészi gyermekjátékok tervezése és készítése; Ízléses szappan-, cukorka- és egyéb dobozok tervezése és díszítése stb. Egyéb *összefoglaló* ágazatokban pedig: lakások ízléses berendezése, lakás színharmóniák összeállítása; bútorok, szőnyegek, függönyök, képek, dísztárgyak stb. ízléses elrendezése; Ízléses asztalterítések, virágcsokor összeállítások tervezése és kivitele.

Külön említjük meg a végre már divatba jött *babaöltöztetést* Ennek erkölcsi, Ízlésbeli és nagy gazdasági jelentősége van. Elég, ha megemlítjük hogy Budapesten már több száz fiatal lány szépen keres babaöltöztetéssel s így jobban ki tudjuk szorítani a drága, nem mindig ízléses, nem a mi magyar ízlésünk szerint öltöztetett külföldi játék-bábukat. Fontos, hogy a bábuk öltöztetésénél a magyarországi népviseleteket ne mellőzzük. Ez is egy módja, hogy népies művészetünkkel jobban

megismerkedjünk. Nagyon ajánlatos még a régi nagyasszonyaink ünnepi ruhái után készült baba-ruhák összeállítás is. Ily módon egy kissé járta-sakká válhatunk a magyar művelődéstörténelemben. E díszesebb babák már üvegszekrényekben (vitrinák) mint értékes művészi dísz szerepelhetnek. A babaöltöztetés igen jó iskola, nemcsak a gondos, alapos munkára, a jó ízlésre, hanem arra is, hogy a fiatal lány ezúton is jobban megszokja a takaros öltözködést, a varrogatást és – a holmija rendbentartását. Előbb csak a bábuk holmiját tartja rendben, később a magáét, végül a saját otthonát, házanépét. A bábuját becéző, öltöztető kis lányból, mire megnő, testvérei gondozója, anyja segítőtársa, majd később rendes, dolgos háziasszony, türelmes, szerető családanya lesz. A babaöltöztetés tehát nemcsak mint kenyérkereseti művészimunka, de mint nemes és hasznos házfoglalkozás is ajánlható.

Nagy jelentősége volna még a *művirágkészítésnek*. Magyarországra évente két millió korona értékű művirágot hoznak be külföldről, holott nálunk is meg van az előállításához való tehetség és mesterségbeli készség. A budapesti állami nőipariskola növendékei oly gyönyörű művirágokat tudnak ma már készíteni, hogy az e téren első franciákkal felveszik a versenyt. Gondoljunk csak arra, hogy abból a két millió korona értékű művirágból az anyagra alig százezer korona jut, a többi egy millió kilencszázezer korona majdnem mind a készítők zsebébe vándorol. Száz és száz fiatal magyar

úrilány tehetne csak ebből az egy műiparcikkből évente szép keresetre szert.

Az iparművészeti foglalkozással kapcsolatban nem mulaszthatjuk el, hogy ide ne iktassuk Magyarország legkiválóbb nőipari pedagógusának, *Sebestyenné Stetina Ilona* úrasszonynak, az állami nőipariskola igazgatójának e könyv olvasói számára tett alábbi nyilatkozatát: „Az otthon szeretete, tehát a melegebb családi élet szempontjából is gyakorlatibbnak kellene lennie a mai nőnevelésnek. Az a sok idő, amit nyelvekre és zongorára pazarolnak, nagyrészen kárba vész, mert hiszen a többség sem a nyelveket, sem a zongorázást nem tanulja meg alaposan; alig akad, ki a zongorázást odáig viszi, hogy magát a zenét értse. Sokkal több értelme volna a gyakorlati rajz, kézimunka, szabászat, fehérnemű varrás tanulásának, mire a nőnek, az asszonynak már gazdasági szempontból is szüksége van. De ezek egyikét sem lehet ízléssel gyakorolni, ha nincs a nőnek egy kis iparművészeti érzéke, mit a rajztanulás során szerezhet meg. Úgy a női ruha, mint a fehérneműkészítés sok ízlést, forma és színérzék, összeállításbeli ötletességet és díszítő tudást igényel, aminek mindnek az alapját a rajztanulás adja meg. S ezzel szemben mégis azt tapasztaljuk, hogy a legtöbb szülő a lánynövendékeket éppen a rajz és kézimunkaoktatás alól menteti fel. Sokan járnak ide az intézetbe felnőtt lányok, sőt asszonyok is, akik gyermek korukban felmentették magukat s csak most látják be, hogy ezzel mit mulasztottak. Meg

kell még jegyeznem, hogy az iparművészettel való foglalatosság népszerűsítése és az iparművészeti termékek terjesztése szempontjából nagyon hátrányos, hogy a növendékek s általában a magyar nők nem szeretnek pénzért dolgozni. Szébbnél-szebb dolgokat készítenek s ha ezek már a lakásban útban vannak, elajándékozzák, de eladni restellik. Ez a roppant téves és helytelen felfogás a háború alatt már szerencsére kissé alábbhagyott. Mi most egyenesen neveljük arra a fiatal lányokat, hogy munkáikat eladják, mert ezáltal nemcsak pénzhez jutnak, de a közönség előtt is értékessé teszik a munkáikat, mik így a közforgalomba kerülve, a nemzeti vagyont is gyarapítják s a magyar nő iparművészeti készségét elismertté, híressé teszik.”

A szorosabb értelemben vett iparművészeti pályákon kívül ajánlhatjuk még az ipari pályák közül: a fényképészetet, mely kellően kifejlesztve már művészet. A fényképezés keretén belül sokoldalú tevékenységre s keresetre van kilátás, így például a tudományos fényképezés (csillagászati, Röntgen, botanikai). Megemlítjük, hogy újabban nem csak a fővárosban, de vidéki városokban is több fiatal lány nyitott fényképészeti műtermet s mindegyikük nagyon jól keres. Van köztük, kinek évi jövedelme a 12.000 koronát meghaladja, de 5-6000 korona átlagos jövedelemre – ha a munka művészi – biztosan lehet számítani. Az órásipar újabban szintén közkedvelt lett a fiatal lányoknál; e foglalkozás szintén a női természetnek megfelelő.

Az egyéb pályák és foglalkozások során külö-

nősen kiemeljük a gazdasági pályát. Elsősorban azoknak ajánljuk, kiknek a szülei földbirtokosok. A családi vagyon együtt-tartása és megőrzése szempontjából is nagy szükség van arra, hogy a birtokos férfit, kit nem egyszer akár közhivatal, akár a közéletben való egyéb tevékenykedés az intenzívebb gazdálkodásban korlátoz – hozzáértő női családtagok támogassák. Régi művelődéstörténeti könyvek, naplók, feljegyzések, levelezések érdekesen világítják meg, hogy a régi magyar nagyasszonyok mily tevékeny részt vettek mindig a gazdaság vezetésében, sőt mikor az uruk néha évekig háborúban volt, nem egyszer nagy uradalmaik sorsát is Ők maguk intézték.

Ugyancsak gazdasági ismeretek szükségek a Németországban újabban mindinkább elterjedt „Stütze der Hausfrau” (a háziasszony támasza) elnevezéssel megjelölt foglalkozáshoz. Előkelő, gazdag úriasszonyok egész udvartartásuk vezetését ilyenekre bízzák. S ezt a „kulcsárné”-féle állást mindenütt első sorban fiatal úri lányok számára tartják fenn, kiknek hazuról való jó nevelése, műveltsége s úri voltukból is eredő megbízhatósága nagy érték ez állások betöltésénél. Nagyon tisztességes hivatal ez s ha például egy úriasszony vállalja, a családja is vele lehet, a fiatal lány az özvegy édesanyját, esetleg munkaképtelen atyját is odaviheti s ha megbecsüli magát, nemcsak állandóan jövedelmező állása, teljes ellátása van, hanem még családtagnak is tekintik, kinek mindenki részéről megbecsülés és tisztelet jut osztályrészül.

A gazdasági pályák és foglalkozások közül még a méhészet, tehenészet és amit már említettünk, a kertészetre hívjuk fel a figyelmet. A kertészetnek nagy a jövője, mert ennek körébe tartozik a zöldség és veteménytermesztés is, ami pedig – okulva a háborús tapasztalatokon – béke idején majd nagy lendületet fog venni. A műkertészet művelt ízlést, jó művészeti érzéket, növény és földtani ismereteket kíván meg. Budapesten már jó néhány úrilányka készül e pályára.

A vegyész és gyógyszerész pálya a részletmegfigyelő tehetség gyakorlati érvényesítésére igen alkalmas. Jói betöltik e pályát a nők azért is, mert – különösen a tudományos képzettségű fiatal lányok általában igen lelkiismeretesek és megbízhatók.

Mind e pályák koronájaként, valamennyiök felett tündöklő magasságban fénylik a nő igazi hivatása, az, hogy *feleség* és *anya* legyen. Természetes hajlamai, érzés és kedélyvilága, jellemének alapvető sajátosságai, egész lényének, gondolatvilágának az összetétele mind asszonnyá, családanyává, urának és gyermekeinek jóságos őrangyalává predesztinálják. S a legnagyobb nemzeti hivatást is akkor teljesíti, ha egészséges, hasznos, munkás, jellemes polgárokat nevel a hazának. E pályán illeti meg a legtöbb tisztelet és nagyrabecsülés, mely csak fokozódhat akkor, ha jó asszony létére kiveszi részét az önművelésből, a nemes és hasznos foglalkozásokból s tudásával és szellemével a nemzeti művelődés, az emelkedettebb társadalmi élet s a jótékonyág előmozdítójává válik.

Téves az a felfogás, hogy a jó feleség és anya nem lehet egyszerre a szellemi munkája révén feltűnő kiválóság. Akinek mély belső értékei vannak, mindig találhat időt, alkalmat és módot az érvényesülésre, az elismerésre. Ismerünk nem egy kiváló asszonyt, ki a magyar szellemi arisztokráciában vezető helyet foglal el, férfiak és nők részéről a legnagyobb becsülésnek örvend s egész életén át a köz érdekében kifejtett nemes munkássága mellett, nevelt értelmes, mindenben helytálló gyermekeket, boldoggá tette az urát s családi otthonában a szelíd béke, a kölcsönös megértés, a szívjóság, az emelkedettebb erkölcsi felfogás s az értelmes műveltség gyönyörű harmóniáját őrizte meg.

S a nőnek ezt az eszményi hivatását csak még tündöklőbben világítja meg az, hogy még a tudományos, vagy a művészi pályákra nagy tehetséggel és rátermettséggel lépett kiváló nők is a családi életben megtudják találni legfőbb boldogságukat. Nem szólva most azokról, kik egy magasabb értelmiséget kívánó pályát is otthagynak, ha asszonnyá lettek, elég ha azokra utalunk, kik választott életpályájukat a családi élettől környezve is megtartják. S ajánljuk a fiatal lányoknak, kérdezzenek meg egy nagy színművésznőt egy sikerdús előadás után, egy nagy írónőt, mikor valamelyik művét az egész sajtó és a közönség ünnepli, egy festőművésznőt, mikor kiállított festménye talán a legelső díjat kapta, egy orvosnőt egy jól sikerült operáció után, egy pedagógát, mikor a növendékeivel dicsőséget vallott, – kérdezzék meg, hogy mit csinálnak

most otthon a gyermekei, hogy van a kis fia, vagy a lánya, – s akkor azt fogják látni, hogy annak a nőnek a siker lázától még égő arcán valami csodálatos meleg érzés ömlik el, a szeme még jobban felragyog, még nem is felel, még talán csak készül a válaszra, de az, hogy *anya*, már ott ragyog az arcán, a szemében, az egész lényében.

Mondanunk sem kell, hogy *a képzett, művelt nő mint asszony és családanya is lóbban megállhatja a helyét.* Az az értelmi többlet, minek birtokában van, besugározza a családi életét is, nyomot hagy az urán s a gyermekein is egész életükön át. Könnyű elképzelni, hogy az ilyen családi élet nyomán minden valószínűség szerint egy minden tekintetben fejlettebb nemzedék fakad.

De gondoljunk arra is, hogy nem minden kiváló asszonyt ajándékoz meg az ég gyermekkel. Az ilyenek számára is van tér elég, hol nemes női tulajdonságaikat, erényeiket, rátermettségüket a köz javára értékesíthetik. A nálunk immár mind szélesebb arányban terjedő *nőmozgalmak* nagy része a köz érdekében máris országra szóló eredményeket ért el. A háború után még sokkal több, jóval sokoldalúbb és a nemzeti élet egyensúlya érdekében sokkal fontosabb teendő vár a nőkre.

A Magyarországon eddig különféle célokat népszerűsítő nőmozgalmak általában két nagy csoportra oszthatók. Az egyik, mely a nők jobb érvényesülésért harcol, az úgynevezett feministák; a másik pedig, mely mindenféle nemes szociális célok szolgálatában áll. A feministáknak ismét két nagyobb

csoportja különböztethető meg. Az egyik a rideg feminizmus elvét vallja, a másik már józan határok között, a lehetőségeknek, a természet örök törvényeinek, a fennálló világregndnek korlátai között akar a nők sorsán javítani.

Nyíltan megvalljuk, hogy a rideg, túlzó feminizmus nekünk nem rokonszenves és a fiatal úri lányokat óva intjük attól, hogy tájékozatlanságuknál fogva az *ilyen* feminista tanoknak követői legyenek. A túlzó feministáknak már a kiindulási alapjuk is téves és – erőszakolt. Azt kívánják ugyanis, hogy a társadalomban és az életben a nő *azért* érvényesüljön, mert ő *nő*. Szóval: nem a tehetsége és a rátermettsége legyen döntő, hanem az, hogy nő. Ez teljesen hibás felfogás, mert az élet az egyéneket belső *értékük* és nem a *nemük* szerint vizsgálja. Pusztán azért, mert valaki nő, még nincs joga az érvényesülésre. A nők tehát nem nemüknél fogva, hanem önmagukban *értékeket* kifejllesztve, a tudásuk, műveltségük s az akaraterejük útján keressenek érvényesülést. Köztisztelőben álló kiváló író és művésznőink, pedagógusaink s a társadalmi tevékenység egyéb terein kivált nőink is nem a nemük folytán, hanem azért érvényesültek, mert – *képességek*.

A túlzó feministák másik alapvető hibája, hogy elveik hirdetését izzó férfigyűlölet hatja át. Szerintük minden rossznak a férfiak az okozói; a férfiak állanak a nők jobb boldogulásának az útjában. A férfi, ha semmi egyébért nem is, de azért, mert *férfi*, már gyűlöletes. Mondanunk sem kell, hogy

a nő és férfi közt való ilyen gyűlöletszítás már maga elítélendő. A társadalmi rend teljes felbomlására, vagyis anarchiára vezetne, ha az egymás munkájára utalt férfi és nő mint *ellenség* állanának szemben. Ilyen ellenséges gondolatok egy igazi férfi és egy nemesen gondolkodó nő lelkében sohasem verhetnek gyökeret. Ha sok egyébre nem is, gondoljunk csak arra, hogy az a sok millió nő, becsületes apák – tehát férfiak – keserves keresményének és szerető szívének az áldásai alatt nőtt fel.

A harmadik, ugyancsak nem helytálló túlzó feminista elv az, ami egyébként több más szélsőséges irányzatnak is az álláspontja, hogy a legfőbb cél az egyén minél jobb boldogulása, mely mellett minden egyéb teljesen eltöri, alárendelt jelentőségűvé válik. Ezért tehát a nők előtt meg kell nyitni kivétel nélkül minden pályát, a férfiak menjenek el az útból s a nő még feleség vagy családanya se legyen, ha másképpen jobban boldogulhat, több pénzt kereshet. – Ez az individualista és materialista vagyis egyénien önző és lelketlenül anyagi felfogás, más vonatkozásokban, sajnos eleget rombolt már a férfi társadalomban is. A nőknél azonban még sokkal elhibázottabb. A nőket nem lehet csupa foglalkozási pályákra kergetve a családi élettől elvonni, attól megfosztani. A nőnek a családi életben való hivatását ugyanis nem a férfiak, hanem az örök természeti *törvények*, a természetes fejlődés szabják meg, hivatásuk ezek alapján alakult ki. A természet örök rendjén vál-

toztatni pedig nem lehet. Az a szándék, hogy a nők nagy tömegét a családi hivatástól egy feltételezett jobb boldogulás reményében elvonják, már azért is erkölcstelen, mert *a nőnek, mint egyénnek, nemcsak a boldogulásával, de a boldogságával is kell törődni.* Az esetleges boldogulás érdekében nem szabad a családi boldogságot áldozatul dobni.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a háború az ilyen elvakult túlzásoknak is teljes csődjét okozta. Ma már minden nemzetet, országot sokkal inkább áthat annak a tudata, hogy a nőnek elsősorban a családban van a helye és pedig nemcsak a saját boldogsága, de a nemzetek fennmaradása, újra-éledése és továbbfejlődése érdekében is. A kormányoknak lesz rá gondjuk, hogy ez az elv kellő támogatás mellett parancsoló szükségként is keresztül vitessék s a jövőben már a nőnevelésben is fokozottabban kifejezésre jusson.

Ami azt illeti, hogy a nők számára kivétel nélkül minden pályát meg kell nyitni, mert – éppen a háborúban oly sokoldalú alkalmazhatóságról tettek tanúságot – általánosságban szintén nem áll meg. Az, hogy például egy fogtechnikus hadba vonult s munkáját a felesége látja el, még nem jelenti azt, hogy ezentúl fogtechnikus csak nő legyen, a férfiak szoruljanak le erről a pályáról. Az életviszonyok, a körülmények odasodorhatnak valakit egy bizonyos pályára, de ezt általánosítani nem lehet, mert ebből a közérdekre hárulna kár. Hogy egy ellenpróbát is mondjunk, a férfiak a háborúban nagyon sok háztartási dologgal is foglalkoznak:

meglett úriemberek járnak vásárolni a piacra, tudják mindennek az árát, veszekednek a piaci kofákkal, tudják, hány deka kell a húsból, főzelékből, lisztből, de azért korántsem követelik, hogy a háború után a feleségük keresse meg a kenyeret, ők pedig majd a háztartást fogják vezetni.

A túlzó feministák harcmodoráról is kell néhány szót szólnunk. Közismert, hogy az angol suffragettek férfiruhákba vagy férfiasan öltözve, üvöltözve járnak be az utcákat; ablakokat, kirakatokat lámpákat törnek be s eképpen akarnak „jogokat” kivívni. Az ilyen eljárás nem nőies, hanem durva s ezért ellenszenvre tarthat számot. A magyar túlzó feministák harcmodora nem ilyen, bár vannak a vezetők közt, kik titokban az erőszakos fellépést helyeslik, de szerencsére nálunk bajos ezzel az eszközzel élni. Egyébként a harcmodoruk alapja az izzó férfigyűlölet, eszköze az izgatás, a demagógia. Viselkedésükben túlnyomó a proletár megnyilvánulás. Mindez csupa olyan jelenség, mely egy emelkedettebb erkölcsi felfogású, választékosan finom ízlésű, minden tekintetben igazi úri nőnek, fiatal lánynak rokonszenves nem lehet.

A feministák másik csoportja a „méréskeltek”. Ezek figyelemmel a természet örök törvényeire s az egyéb lehetőségekre, igyekeznek a nők számára minden olyan pályát megnyitani, melynek betöltése mellett a nő egyrészt nem szakad el a családi élettől, másrészt pedig, melyre a nő határozott rátermettséget mutat. Elvük az, hogy a valóban rátermett, tehetséges és tudományosan képzett

nőnek ne álljon az érvényesülése útjában az, hogy ő nő. Hogy egy példát is mondjunk: a nő azzal, hogy a gyógyszerész és vegyész pályára alkalmasnak bizonyult, jelét adta annak, hogy például jó vegyészmérnök is lehet. Ez a pálya pedig ezidő-szerint még el van zárva nálunk a nőktől. Vagy: vannak nők, kik az egyetemen bizonyos tárgyakat hallgatnak s látják, hogy sokkal alaposabb a készségük valamelyik tárgyban, mint a velük egy padban ülő férjhallgatóké. Mindennek dacára, a kevesebb tudású férfi a tárgyból képesítő vizsgát tehet, – a nő nem. Tehát jelen esetben azért nem, mert ő nő. Kétségtelen, hogy az ilyen jelen-ség a komoly, ambiciózus nőt bántja. Remélnünk lehet azonban, hogy mihelyt az ideje elkövetkezik, ezeken a bántó körülményeken az illetések segí-teni fognak.

A *szociális* vonatkozású *nőmozgalmak* már eddig is nagyon tiszteletreméltó eredményeket értek el az anya- és csecsemő-védelem terén, a tüdővész, alkoholizmus, a vérbajok stb. elleni küzdelemben, a női erkölcs megoltalmazása, a cselédjóléti intéz-mények, a népotthonok, közös konyhák, a fiatal-korú bűnösök, az ingyen élelmiszerosztó intézmé-nyek, az árvaügyek stb., stb. terén. A háború után e nemes ügyek megszaporodnak; elég, ha a rok-kantak és a hadiárvák ügyét említjük, ami a leg-közelebbi idők egyik legfontosabb kérdése lesz. Az ilyen nőmozgalmakban való tevékenység, való-ban *munkás* részvétel minden fiatal lánynak nagyon ajánlható *kötelesség*. A fővárosban is, de a vidéken,

különösen a kisebb helységekből a fiatal lányokra e tekintetben nagy hivatás vár. Az állam nem gondoskodhatik mindenről, de különben is, a szociális kérdésekben tett hatósági intézkedéseknek *lelke* csak akkor lehet, ha a társadalom s ennek kebelében elsősorban a *nő* segítségül siet.

Minden magyar fiatal lány tartsa nemcsak szíve szerint való, de a nemzettel, hazánkkal szemben tartozó *kötelességének*, hogy e munkából a maga részét a legjobb igyekezete szerint kivegye. E társadalmi tevékenység során a női léleknek, hajlamoknak elsőrendű érvényesülés jut, sőt a kérdésnek sok oly fontos vonatkozása van, melyet *csakis a nő* láthat el megfelelően.

A háború soha nem gondolt mértékben kibővítette a honleányi kötelességek határait. A magyar fiatal lányokra és asszonyokra a társadalmi bajok egész erdeje s a női nemes hivatásoknak egész virágoskertje vár. A társadalom és a haza a nőktől várja, hogy irtsák ezt az erdőt s ápolják és öntözzék e kert virágait.

Háztartás. Takarékoság.

A háborút megelőző évek „modern” lánykáitól gyakran hallhattuk azt a meggondolatlan megjegyzést, hogy a háztartás nem úri, nem finom dolog, nem méltó foglalkozás egy tanult, művelt nő számára. S valahányszor egy-egy ilyen fiatal „újítót” megkérdeztünk, hogy asszony korában mivel szeretne majd a háztartás helyett foglalkozni, azt a választ kaptuk, hogy ezt az időt legjobb sétálással, látogatásokkal, szórakozással eltölteni. De voltak olyanok is, kik azt felelték, hogy a háztartás teljes ellátására egy jó szakácsnét fognak tartani.

Az ilyen éretlen, léha megjegyzésekre a legillőbb válasz, ha az illető fiatal lánykának szíves figyelmébe ajánljuk, hogy mi lesz akkor, ha a házasulandó férfi is ilyen „modernül” gondolkozik s ez alapon nem egy bájos leánykát, hanem egy - szakácsnét fog feleségül venni. Mert az kétségtelen, hogy a háztartást valakinek el kell látni...

Viszont, a másik véglet, amivel szintén elég sűrűn találkozunk az, hogy némely fiatal lánykának az egész lelkivilágát, gondolatkörét a háztartás, s ennek is inkább egyik része, a sütés, főzés tölti be. Mondanunk sem kell, hogy ez szintén helytelen.

Viszont azonban be kell ismernünk, hogy akár a fenti könnyelmű, akár az utóbbi egyoldalú álláspontnak a magyarázatát rendszerint a fiatal lányok környezetében, nem egyszer a szüleinél kell keresnünk. A szülők és a környezet egy része – a szerint, mi a „divat” – a lánykákból vagy *csak* háziasszonyt, vagy *csak* nagyvilági hölgyet akar nevelni. Az arany középutra még csak véletlenségből sem találnak. Pedig az egyedül helyes az, ha a fiatal lányt arra nevelik, hogy a háztartásának *kötelességszerű*, gondos ellátása mellett, vegye ki részét az olyan nemes foglalkozásokból is, melyek révén a társadalomban való megillető elhelyezkedése biztosítva lehet. Talán nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy társadalmi szereplés alatt korántsem pusztán a szórakozást értjük, hanem mindazt a foglalatосkodást, melynek révén a nő lelki és szellemi értékei, a női méltóság és a női hivatás szemeltartása mellett tovább fejlődhetnek. A társadalmi életben tehát nem csak szórakozást, hanem a további művelődésre való alkalmakat kell keresni. Míg a társadalmi élet elsősorban kulturális célokat szolgál, addig a háztartásnak erkölcsi és gazdasági jelentősége van. Erkölcsi vonatkozásai abban nyilvánulnak meg, hogy a nőnek alkalmat ad a fokozottabb kötelességteljesítésre, amihez nemcsak hozzáértés, de lelki erő, jellem is szükséges. A háztartás ellátása mindig világot vet a nő jellemére. Az a nő, ki nem tartja rendben a háza táját, kötelességmulasztást követ el az urával, a családjával és a közszel szemben.

Miért hárul a háztartás kötelessége a nőre: azért» mert a munkafelosztás szüksége úgy kívánja. A munkafelosztás törvénye pedig örök: fennáll a világ teremtése óta. Már a barlanglakó ősember is ehhez alkalmazkodott. A férfi vadászni járt, a nő elkészítette az elejtett vadat, őrizte az otthont, nevelte és védte a gyermeket. Az egész világrend felborulna, ha a férfi és a nő egyaránt helyt nem állnak.

A társadalom, a nemzet, az állam rendje, fennállása, fejlődése mind a munkafelosztáson alapul.

Az *otthon*, az egyes ember kis állama, birodalma hasonlóképpen nem lehet meg munkafelosztás nélkül. Tehát az otthonban is a férfi és a nő munkája megoszlik. A férfitől megkívánjuk, hogy a kenyeret megkeresse, a hivatalát ellássa; – éppoly *kötelessége* a nőnek a háztartás.

Kérdés már most, hogy az okos, értelmes, kötelességtudó nő miként fogja fel a háztartást. A feleletünk rá: ne ügyeskedésnek, kézügyességnek tekintse, hanem érezze át teljes mértékben a *gazdasági* jelentőségét. Értsék meg jól a fiatal lányok, hogy a háztartásnál nem az egyes részletekben való ügyeskedés a legfontosabb, hanem az, hogy a ház körül minden vonatkozásban teljes *rend, egyensúly y harmónia* legyen. Íme: a végcél itt is, akárcsak a lelki és erkölcsi világunkban, az ízlésünkben, az életünk minden szellemi és erőnyilvánulásában, a – *harmónia*.

Elemezzük most a fentmondottakat. Mit értünk az alatt, hogy a háztartásban nem a részletekben

való ügyeskedés a fontos. Hogy példákkal világítsuk meg: az egyik lányka kitűnő tortákat süt, a másik nagyszerűen készíti a töltött káposztát, a harmadik a töpörtös pogácsában mester, ismét egy másik szenvedélyesen takarít – annyira, hogy a szobája rendbehozatala naponként órákat igényel. Van, aki minden bútordarabra „gyönyörű” kézimunkákat csinál, akad olyan, aki varrni tud, de szabni nem; egyik nagyszerűen vasal csipkét, a másik „oly ügyes, hogy maga készíti a kalapjait”; a harmadik nagyszerű likőröket kotyvaszt, a negyedik száz szendvicset tud felkenni egy óra alatt, ismét egy másik a tejbegrízt tudja „csomó” nélkül megfőzni stb. stb. Vagy nagyobb általánosságban: az egyik *csak* süt és főz, a másik *csak* takarít.

Lássuk már most, hogy ezzel a sok, javarészt külsőségekbe fulladó ügyeskedésekkel szemben mi az, amit a fiatal lányok nagy része nem tud, pedig nagyon is tudnia kellene.

Nem tudja, hogy házi foglalatosságában közben mennyire haladt előre az *idő*. Például, fiatal asszonyok gyakran azzal fogadják a hivatalukból hazatérő urukat: „lehetetlen, hogy már két óra volna!” Ezzel összefüggésben ugyancsak nem tudja, hogy mennyi idő alatt, milyen és mennyi munkát lehet elvégezni, vagy a cseléddel elvégeztetni. Ennek az eredménye a folytonos elkésés a takarítással, az ebéddel, az öltözködéssel, a színházba, hangversenyre stb. menéssel. Nem tudja a házimunkák sorrendjét helyesen, céltudatosan, a munkák *fontosságára* és *sürgősségére* tekintettel beosztani. Pél-

dául a férj hazajön: nincs befűtve, mert a cseléd kilincseket tisztított; viszont délután a cseléd sétál, – mert nincs semmi dolga. Mivel pedig a cseléd, mint kisebb értelmiségű, méginkább ugyanezekbe a hibákba esik, a kapkodás, a késedelem csak halmozódik. Az oly gyakori cselédmizériák nem sgyszer ott kezdődnek, hogy a cseléd, háziasszonyának rossz idő- és munkabeosztása folytán vagy kapkodó, ideges, ingerült lesz, vagy pedig – a legjobb igyekezet mellett sem képes a rendszertelenül rárótt napi munkát jól elvégezni. Angliában, Amerikában s egyebütt is tudós nemzetgazdák évek óta foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy a cseléd házimunka közben mennyi felesleges mozgást s utat végez. Kiszámították, hogy célszerű munkabeosztás, a kötelességeknek előre való teljesen pontos megállapítása mellett, a cseléd fél-annyi idő alatt többet végezhet, mint ma s ráadásul naponta 2-3 órai szabad ideje is maradna. De nemcsak a cselédkérdés, hanem a ház *rendje* s a háziasszony saját *kényelme* szempontjából is szükség van arra, hogy a házkörűli napiteendőket szabatosan, tehát a rendelkezésre álló *időre* és a szükséges *munkamennyiségre* tekintettel állapítsák meg. Nagyon ajánlatos tehát, hogy a fiatal lányok már szülei otthonukban gondolkozzanak erről a kérdésről s a szülői háztartást is már a fenti elvek szerint igyekezzenek beosztani. Próbálják meg, állítsanak össze – az iskolai tanrend mintájára – egy *házi munkarendet* és pedig lehetőleg minden hétre s a hét minden napjára. Írják

fel egy lapra, mikor legyen itt vagy ott nagytakarítás, kismosás, nagymosás, vasalás, ablak- és kilincstisztítás, kenyérsütés, ruhaneműjavítás; hány órára legyen kész a takarítás, a fűtés; mikor a bevásárlás, mikorára az ebéd, a vacsora, uzsonna, a mosogatás, mikor jusson kimenő a cselédnek stb. stb. s mindezt lehetőleg órányi pontossággal, szigorú következetességgel tartsák be, ettől soha, semmiféle kényelmi szempontból el ne térjenek. Oly háztartásokban, hol gyermek nincs, vagy ahol már csak felnőttek vannak, ez minden különösebb nehézség nélkül keresztülvihető, csak *akarni* kell. Ahol gyermek van, okkal-móddal ugyancsak keresztül lehet vinni. Természetesen, ezt a munkarendet alaposan átgondolva, már szerzett tapasztalatok alapján kell összeállítani s cselédváltáskor az új cseléd kezűgyességéhez képest kell módosítgatni.

Meg vagyunk győződve arról, hogy ha ezt a fiatal lányok idejében megszoknak, nemcsak, hogy sokkal kevesebb bajuk volna a háztartással, hanem úgy maguknak, mint a cselédségnek is több szabad időt juttatnának. Nagyon természetesen, ügyelni kell arra, hogy a cseléd szabadidejét ne léhaskodással, hanem nemes foglalkozással töltsse. (A saját holmiját javítgassa, kézimunkázzék stb.) Ha a háztartást a lehetőség korlátain belül, az óramű pontosságával lehet intézni, akkor a házi-asszony is, a cselédség is, mindig tudják, mikor mi a dolguk s így jelentékenyen kevesebb a házi-asszonyi gond és – minden *rendben* lehet.

Mint a fentiekből nyilvánvaló, *ezek* volnának a

háziasszony legfőbb kötelességei s nem az, hogy idejét, energiáját és munkáját a részletkérdésekre pazarolja. *Értsen mindenhez*, a főzéshez is, de ne süssön-főzzön reggeltől estig. Egy intelligens férj nem szereti azt, hogy mikor a hivatalából hazajön, a felesége foltos-zsíros, konyhaszagtól átítatott slafrokban, feltúrt ujjakkal, kezében a főzőkanállal, rendetlen frizúrával fogadja. Még akkor is, mikor a család anyagi körülményei a cseléd tartást nem engedik meg, ügyelni kell arra, hogy az asszony az urát rendben várja. Ennek pedig, kellő idő és munkabeosztás mellett akadályja nem lehet.

Ne értsenek félre, a viláért sem mondjuk azt, hogy az asszony – ha az anyagi szükség úgy kívánja, maga is ne vegye kezébe a főzőkanalat; mi csak arra mutatunk rá, hogy az asszony lelki-világában, egész életrendjében ne a főzés foglalja el az uralkodó szerepet. Aki már főzni tudó cselédet tarthat, elég ha a mennyiségek kellő felhasználását s az ételek ízességét ellenőrzi, illetőleg javítja. De *ambicionálni* azt, hogy egy háziasszony minden gondolata *csak* a konyha legyen s ugyanakkor a háztartása egyéb b dolgai hiányosak, avagy társadalmi szereplése, önművelése csorbát szenved, nagyon helytelen.

A sütés-főzéssel való túlságos foglalkozás veszedelmeire még egyéb szempontokból is rámutatunk, mert az alábbi figyelmeztetésre éppen nálunk Magyarországon különös szükség van. Ki kell emelnünk, hogy a művelt államokban *sehol a világon* annyit a főzéssel nem törődnek, annyi munkát arra

nem fordítanak – mint nálunk. Az amerikai, az angol félóra, a francia, a német egy óra alatt állítja elő az ebédjét, nálunk pedig órákat töltenek el vele. Bármennyire mások is a magyar gyomor követelményei, bármennyire több időt is kíván a magyar rántásos főzelékek stb. elkészítése – *annyi* időt még sem volna szabad rápazarolni.

De vannak ennek a rossz szokásnak egyéb rossz következményei is: a sok sütés-főzéssel való virtuózkodás sokba is kerül, néha egész vagyonokat emészt fel. Ez különösen a *vidéki* életre vonatkozik. *Előkelő, nagyvagyonú úri családok mentek már teljesen tönkre azért, mert lánykáikat arra nevelték, hogy minden ambíciójukat az eszem-izom minél pazarabb ellátásába helyezték.* Nagyon természetes, hogy az a fiatal lány, ki odahaza a szülői háznál, akár a szüleitől, akár a vendégektől elismerő dicséretet *csak* a főzéssel vonatkozásban kapott, nagy „*sikert*” csak ez úton arathatott, – asszony korában még fokozottabban pályázik hasonló babérokra. S mivel ezen a réven a sütés-főzés immár a *hiúság* kérdésévé is vált, még inkább érthető, hogy vidéki úriasszonyok ezrei egy egész élet minden idejét, energiáját és munkáját erre pazarolják. A főzés terén elért „*sikerektől*” szinte megittasodva, mindsűrűbben keresték az alkalmat, hogy idevágó ügyességüket csillogtassák, mind gyakrabban hívtak tehát vendégeket, mindig többet és többet s mivel a sok eszem-izommal egybekötött léha, üres mulatozás – sajnos – a férfiaknak is kedvére volt, – az eredmény: végtelen

sok, jobb sorsra érdemes családnak teljes anyagi lezüllése s – ami szintén nagy baj – a vidéki kultúra teljes fejletlensége. A sok dínom-dánom egyrészt begyepesíti a fejeket, másrészt elvonja az időt a magunk művelésétől.

Mikor tehát a fiatal lányokat a sütés-főzés túlzott ambicionálásának a veszedelmére figyelmeztetjük, egyúttal nyomatékosan mutatunk rá arra, hogy ez a rossz szokás nemcsak a háztartások anyagi egyensúlyának a megbomlására, de ország-szerte érezhető kulturális károkra is vezet s így nagyrészen oka hátramaradottságunknak is.

E kérdés tárgyalásánál nem mellőzhetjük a háborús tapasztalatokat sem. A háború nemcsak arra tanított meg, hogy – bár sajnos, ezidőszerint sokkal drágábban – de mégis sokkal kevesebb élelmiszer anyagból lehet a gyomorszükségeiteinket kielégíteni. Most látjuk csak, mily fényűző volt azelőtt a konyhánk. Kétségtelen tény, hogy többek között a zsírt, a tojást, a húsfélét stb. határozottan pazaroltuk. De megtanultuk a háborúban azt is, hogy a jövőben nem fog rendelkezésre állni annyi munkaerő az eszem-izsom mulatozásaink ellátására, mint azelőtt. A vidéki dínom-dánomok nagy személyzetet is kívántak s valljuk be, hogy ezek munkaereje csak alkalmilag, tehát rapszodikusán lett igénybevéve. A nagy ebédek-vacsorák miatt nemcsak a főzés, de a kiszolgálás, mosogatás, terítés, asztalnemű tisztántartás, takarítás stb. ellátása végett a rendes háztartás kereteit meghaladó személyzetet kellett tartani. Erre pedig a háború után

nem fog annyi ember jutni, az erősen megcsökkent nemzeti munkaerőre egészen más, az állam, a nemzet és a társadalom szempontjából végtelenül sokkal fontosabb jelentőségű, nagy közcélokat szolgáló szempontokból lesz szükség. Másrészt pedig, ami a húsételekkel való fényűzést illeti, az állatállomány erősen megfogyatkozott s ha talán korábbi létszámát vissza is nyeri, ki van zárva, hogy azzal olyan pazarlást vihessünk véghez, mint annak előtte.

A háború megtanított, hogy a józan takarékoság elsősorban a háztartásunk körül érvényesítendő. Megtanultuk, hogy sokkal egyszerűbb konyha mellett is meg lehet élni s hogy kár a gyomrunk ellátására annyi *időt, pénzt és energiát* fordítani. Kell tehát, hogy a jövőben a fiatal lányok nevelésénél erre a körülményre is figyelemmel legyenek. A *takarékosság* ma már nemcsak mint a család anyagi egyensúlyának feltétele, hanem – sokkal szembe-tűnőbben, mint azelőtt – elengedhetetlen *nemzeti közszükségként* jelentkezik! Es pedig: nemcsak a *pénzzel*, de az *élelmiszeranyagokkal* való takarékoság is.

Nemzeti érdek tehát, hogy a fiatal lányok a jövőre ily értelemben máris előkészítettessenek. Gondoljanak erre a szülők, a pedagógusok, de elsősorban maguk a fiatal lányok is. A *takarékosság* fogalomköre, éppúgy, – mint sok másé, – a háború alatt nemcsak, hogy jelentékenyen bővült, de lényegében, alapgondolatában is sok tekintetben tökéletesedett. A háború előtt inkább csak arra ügyeltünk, hogy amit veszünk, lehető olcsó

legyen; ma pedig már arra is gondolunk, elkerülhetetlen szükségünk van-e valamire s mily mennyiségben szerezzünk be abból. Természetes, hogy a részben az anyagihiány folytán beállott drágaság majd az áruúzsora, a pénzbeli olcsóságot ma erősen korlátozza, de viszont, a háború után az áruhiány majd évről-évre csökken és az üzleti verseny minden téren megindul. Ennek pedig az a jelentősége, hogy a háború után sokkal fokozottabban, mint azelőtt, kell a háziasszonynak arra törekedni, hogy a takarékoságot már az olcsóbb bevásárlási források felkutatásával kezdje meg. Ma még – sajnos – inkább mi vagyunk a kereskedőkre utalva, mint ők miránk. Háború után azonban az újra meginduló ipari termelés folytán a helyzet előreláthatóan a fogyasztó közönség javára fog változni; a kereskedő kénytelen lesz az árakkal ismét versenyezni. Ez azonban nem fog ugrásszerűen megtörténni, ami úgy értendő, hogy egy jó darabig a nagy többség a drága árakat fogja tartani, viszont azonban, itt is, ott is fel fog bukkani – kezdetben kevesebb, később több – olyan üzletember, kinél az árú jóval olcsóbban kapható. A takarékos háziasszony feladata tehát az lesz, hogy ezeket az olcsóbb beszerzési forrásokat felkutassa és pedig nemcsak az élelmiszerek, hanem a ruházkodás s egyéb szükségleti tárgyak terén is.

A második lépés a *mennyiségben* való takarékoság. Az élelmiszerekre vonatkozóan e tekintetben legyen elég annyi, hogy mindig pontosan tudni kell, mihez mennyi kell s ezt a mennyiséget –

sohasem szemrebecsülve, hanem *súly vagy űrmértékben* kifejezve kell ismerni is, – kiadni is. A harmadik szempont a *minőség*. Inkább ritkábban vásároljunk, de amit veszünk, annak a minősége, (anyaga, megmunkálása) jó legyen. Az „olcsó hús-nak híg a leve” elv régi, de helytálló. Inkább kerüljön többre, de legyen jó, tartós. Ezenkívül ugyancsak takarékosági szempontból nagyon fontos, hogy sohase vásároljunk valamit *ötletszerűen*. A kirakatok, a másoknál látott holmik sohase szédítsenek meg. Csak akkor vegyünk meg valamit, ha egyrészt valóban szükségünk van rá, másrészt, ha tisztában vagyunk azzal, hogy mire fogjuk *használni*. A ruhaszerzésnél különösen az asszonyok nagy elővigyázatot tanúsítsanak. Csak akkor rendeljék meg, ha már *teljesen* leszűrődött bennük mit akarnak. A minden ősssel, télen, tavasszal hirtelen felbukkanó új divatszencációk senkit se ösztönözzenek azonnali rendelésre. Tapasztalati tény, hogy ezek a megjelenésükkor rendszerint még ki nem forrott divatkreációk, 4-5 hét múlva előnyükre módosulnak s csak akkor kapnak általánosan elfogadott formát. Aki tehát korábban, elhamarkodva rendel, kiteszi magát annak, hogy pl. az október közepén rendelt téli ruhája januárban, mikor a nagy többség már az új divat leszűrődöttebb formáját viseli – már nem tetszik neki. Nem szólva azokról, kik ilyenkor, minden takarékosági elvet félretéve, új ruhát rendelnek, – elég, hacsak arra mutatunk rá, hogy a józan takarékoság elvén már akkor is sérelem esik, ha azt, amit beszerez-

tünk, nem kedvvel használjuk, nem telik benne örömről, mert ily módon mindig ott lesekedik a kísértés, hogy azt mielőbb mással pótoljuk s így újabb kiadásba bocsátkozunk. Tehát: a takarékos-sághoz hozzátartozik az is, hogy a felesleges pénz-költésre való alkalmat józan előrelátással kerüljük. Hasonlóképpen előrelátást tanúsítsunk minden használati tárgy (bútorok, házi eszközök, mű- és dísz tárgyak stb.) beszerzésénél is. A takarékos-ságnak ezernyi vonatkozása van. Nincs helyünk itt mindenre rámutatni, csak egy nagyon jellemző példát említünk. Egy apácanévelő intézetben az év végén kiosztani szokott bizonyítványokban külön osztályzatként szerepel a takarékos-ság. Megkérdeztük az intézet vezetőjét, hogyan van az, hogy erre osztályzatot tudnak megállapítani, mikor a lány-növendékek csak a szabályszerű, havonként alig egy-két korona zsebpénzt kapják a kezükhöz. A főnöknő azt felelte: nem annak a pár fillérnek a helyes felhasználásáról van csak szó, hanem meg-figyeljük, hogy a növendék elteszi-e a maradék kenyéret, mennyi szappant és fogpasztát fogyaszt, mily karban tartja a könyveit, a ruháin, fehér-neműin mutatkozó feshést-szakadást idejekorán ki-javítja-e, este lefekvéskor szép rendben teszi-e a ruháit, a szekrényében milyen rendet tart, a cipőzsinórját kíméli-e, a szüleihez írt leveleiből ki-tűnik-e, hogy milyen a takarékos-sági hajlama stb., stb. íme – mindebből a sok – látszólag nem nagyjelentőségű körülményből következtetni lehet arra, hogy valakiben a takarékos-ságra való hajlam

mily mértékben van meg. Amint láthatjuk tehát, a takarékosághoz tartozik a meglevő holmi ki-mélése és idejében való fenntartása, javítása is. Ha valami törni, szakadni kezd, azonnal gondoskodjunk a kijavításáról, mert minden késedelem csak nagyobb kiadást jelent.

A takarékoság nemcsak az egyén boldogulását, a családi béke jobb fenntartását segíti elő, hanem alkalmat ad arra, hogy magunkat jobban művelhessük. A félrerakott, avagy más szükségletből okosan elvont fillérek-ből könyveket vásárolhatunk, kiállításokra, színházba, hangversenyre járhatunk, az otthonunkat díszíthetjük. Nem is szólva arról, mit jelent az, ha betegség vagy más családi csapás esetén egy kis pénzzel rendelkezünk, különösen ki kell emelnünk, hogy a háború után a haza polgárainak takarékoságára az államnak magának nagy szüksége lesz. A háború alatt bebizonyult, hogy úgy mi, mint főképpen a velünk szövetséges Németország, csak azért tudtunk helytállani, mert a szükséges anyagi javakat a *magunkéból* merítettük. A háború után még nagyobb szükség lesz arra, hogy minden ország úgy rendezkedjék be, hogy közügyeinek (államháztartás, hadsereg stb.) teljes ellátását pusztán a maga erejéből fedezhesse. Ez pedig csak akkor valósulhat meg, ha a nemzet minden polgárát áthatja a takarékoság nemzeti fontosságának az érzete.

A takarékoság tehát a saját hazánkkal szemben fennálló *kötelesség*, melyből minden honleánynak is ki kell vennie a részét. Egyöntetű, nyugodt

munkára, továbbfejlődésre, úgy az egyén, mint a nemzet csak akkor képes, ha anyagi gondjai nincsenek. Hány nagy tehetség elzüllött már és nem tehette a tőle várható nagy szolgálatokat a hazának, – mert nem tudott gazdálkodni. A takarékos ember nyugodtan tud dolgozni, tehát mindig friss erővel tud újból pénzt keresni. Vagyis: a takarékoság útján nemcsak a már szerzett anyagi javak egy részét lehet megőrizni, hanem új javakat lehet termelni.

Nemzetünk fennmaradása, további fejlődése és megerősödése elsősorban attól függ; hogy minél többet termeljünk, a szellemi téren, az iparban, a mezőgazdaságban egyaránt. E sorsdöntő munkában nagy feladat vár a fiatal lányokra, mint a jövő háziasszonyaira is. Nemzetünk erejének milliósámra szétágazó gyökerei a háztartások mélyéig nyúlnak le, minden egyes jól vezetett háztartásból éltető erőt szív magába a nemzet fája.

A józanul beosztott háztartás, a takarékoság nagy nemzeti érték s a nemzet egyeteme mindig tisztelettel fog meghajolni azok előtt a fiatal lányok és háziasszonyok előtt, kik a nemzeti erő és vagyongyarapodáshoz a maguk részéről is érdemesen hozzájárultak.

Fegyelem. Engedelmisség.

A társadalmi és nemzeti élet egészséges fejlődésének elengedhetetlen feltétele a rend, a fegyelem. Az élet legfőbb végcélja, a *harmónia* csak ott lehet meg, hol minden vonatkozásban fegyelmet tartunk. A fegyelmezettség nemcsak azt jelenti, hogy valaki a viselkedésében bizonyos korlátokhoz alkalmazkodik. Ha így volna, a fegyelem kérdése a magaviseleti szabályok megtartásával már elintéztnek volna tekinthető. Pedig korántsem az.

A fegyelmezettség az egyén *stílusának* fokmérője. Fegyelemre van szükségünk: erkölcsünkben, jellemünkben, gondolataink kifejezőmódjában (beszéd, írás), magaviseletünkben, életmódunkban, családi és társadalmi életünkben, az államrendbe való beilleszkedés minden vonatkozásában; (törvények, rendeletek tisztelete), végül, anyagi téren.

A fegyelemnek nagy erkölcsi, kulturális, gazdasági és nemzeti jelentősége van. Nincs az emberi életnek olyan vonatkozása, hol fegyelmezettségünknek tanújelét ne adhatnánk. A legszabadabb pályán működő még oly nagy lángelmék, mint például a világhírű művészek is csak úgy boldogulhatnak, csak akkor vihetik előbbre az általános emberi

kultúra ügyét, ha *művészi munkájuk* közben tudnak fegyelmezettek is lenni. A tudományos pályán sikereket csak az arathat, kinek *tudása* fegyelmezett, nagy író, szónok csak az lehet, kinek *észjárása*, nagy színművész, kinek *játéka*, jó hivatalnok, kinek *munkája* fegyelmezett. Végül – az emberi élet csak akkor lehet biztos, ha a társadalom részben az önfegyelmezettség, részben a törvények által rája kényszerített fegyelem útján a közbiztonság fennmaradását biztosítja. A fegyelem tehát elsősorban *megvéd* bennünket. Véd minden túlzástól, szertelenségtől, elhamarkodástól, megvéd a rossztól s az erkölcsi, kulturális és gazdasági élet terén való minden *könnyelműségtől*. A fegyelem egyik biztosítóka létünknek, fejlődésünknek, a haladásunknak, az ember szellemi és anyagi javai zavartalan birtoklásának és – érvényesülésének.

A fegyelem tehát *nem leigáz*, hanem *felemelkedéssé* tesz mindnyájunkat arra, hogy az erkölcsi szellemi és anyagi téren fennálló *közrendbe* beilleszkedve, erkölcsös, jellemes, munkás, hasznos tagjai lehessünk az emberiségnek.

Minél nemesebb, emelkedettebb valakinek a gondolkodásmódja, minél harmonikusabb a világnézete, annál jobban be tudja látni, hogy a fegyelem nemcsak erény, hanem *kötelesség*. A fiatal lányoknak is arra kell törekedni, hogy az emelkedettebb gondolkodás e magaslatára eljussanak. Ennek érdekében viszont el kell vetni azt a gondolatot, hogy a fegyelem valami leigázó kényszer, melynek már félelemből is engedelmeskedni kell. Fegyelmet féle

lemből csak a kis gyermek tart. A serdülő korban már be kell látni, hogy a fegyelem minden vonatkozásában magasztos, szép lelki tulajdonság.

A női természet általában félénk. A lányok mindig passzívabb, a fiúk mindig aktívabb természetűek. A passzív természetnek pedig egyik következménye, illetőleg megnyilvánulása az érzékenység. Ezenfelül, a lányok egyénisége – ellentétben a fiúkéval – inkább befelé él, s így minden külső befolyás, kényszer, erőszak mélyebb benyomást kelt bennük. Az engedelmesre szoktatás kényszere is. Érzékeny félelemből engedelmeskednek, nem belátásból. Ez serdültebb korokban is szembe-tűnő. Vagyis – akár csak egyéb vonatkozásokban, a fegyelemrevelés megint csak az érzelmeikre, s nem a cselekvéseikre van inkább hatással. Érzelmi világuk intenzitása oly mély, hogy elnyomja bennük a cselekvési képességeket. *Passzivitásból* engedelmeskednek, holott a fegyelem, az engedelmeség lényege az, hogy mint kifelé ható *erőnyilvánulás* neveljen, vagyis *aktív* legyen. Az engedelmeségnek *hatásának* kell lennie, ami pedig aktív erő nélkül létre nem jöhet.

A lányok engedelmeségében, fegyelmeztségében legtöbbször éppen ez az aktív erő hiányzik. Azért kell rájuk minden tekintetben jobban vigyázni, azért kell őket gondosan őrizni, mert fegyelmeztségük önálló cselekvéseikben nem igen tud megnyilvánulni. Leányintézetek vezetőinek oly gyakori tapasztalata, hogy mikor a fiatal leányoknak valamit megtiltanak, ennek érvényt szerezni

csak addig tudnak, míg ellenőrzik őket. Ha valaki állandóan ügyel, vigyáz rájuk, sokkal engedelmesebbek, mint a fiúk, (oka a féltékenység) de ha magukra hagyják őket, azonnal fegyelmezetlenek, engedetlenek (oka a cselekvéshiány).

Ezzel kapcsolatban rámutatunk egy másik visszasszágra s ez az, hogy a fiatal lányok féltékenységével sok szülő visszaél. Tapasztalati tény, hogy a lánykakat a szülők egy része „agyonfegyelmezi”. Némely családban a fiatal lányka élete csupa rettegés, állandó félelem. Minduntalan eltiltják hol ettől, hol attól; azt sem tudja már, mi szabad neki, mi nem s jóformán minden gondolatát, egész idejét azzal tölti el, hogy a fegyelmi korlátok labirintusában valahogyan eligazodni tudjon. Az ilyen rendszer teljesen elhibázott, ártalmas. Egyik sajnálatos következménye, hogy a fiatal lánynak az *önállóságra* való, egyébként is csekély hajlamát megbénítja, a másik, hogy a kedélyvilágát nyomottá teszi, a harmadik, hogy ennek folytán a családi otthont nem találja rokonszenvesnek, onnan elvágódik. Leánynevelő intézetek vezetői gyakran tapasztalják, hogy az intézetbe adott olyan lányok közül, kiket szüleik csendes, szótlan, elmélázó, félték természetűnek írnak le, nagyon sok már az első hetekben megváltozik: a félig már búskomor teremtésekből eleven, derűs kedélyű, minden iránt érdeklődő leánykák válnak. Ez a jelenség az ott-honi nevelésre vet rossz világot. Az az örökké ismétlődő nézeteltérés, mely a lányok nevelése tekintetében a szülők és a pedagógusok között elő-

fordul, rendszerint a szülők rossz nevelési módszeréből ered.

A fiatal lányokat a családban oly módon kell engedelmességre nevelni, hogy ennek keretében az önállóságra való igyekezetük ne szenvedjen, vagyis, hogy a megengedett határokon belül *egyénileg* is élhessenek. Az intézeti nevelés erre mindig figyelemmel van. Tapasztalati tény – bár a laikus épp az ellenkezőjét gondolná –, hogy az intézeti nevelés folyamán a lányka általában több önállósághoz szokik, mint a családi nevelésben. Az intézeti fegyelem, engedelmességre nevelés rendszerint sokkal józanabb, mint a szülői házé. Előnye még az is, hogy az intézetben a fiatal lányka szemléltetőbben győződhetik meg arról, hogy a fegyelem, az engedelmisség nem kényelmetlen kényszer, hanem alapja a *közrendbe* való beilleszkedésnek. A fegyelem magasabb etikai jelentősége az intézeti életben mindig szembetűnőbb. Az arisztokrata családok, kik pedig az önfegyelmezetséget nagyon helyesen az élet művészetéhez tartozónak, tehát magasabb kulturai megnyilvánulásnak tartják, lánykaikat éppen a fenti szempontokra figyelemmel, majdnem kivétel nélkül intézetekben neveltetik.

Az okosan, józanul felfogott fegyelemérzetnek egyik legjelentősebb megnyilvánulása az *önfegyelem*. Nemcsak mások parancsolnak nekünk, hanem a magunk akarata is. Az önfegyelmezés egyik célja az, hogy az élet külső körülményei által esetről-esetre felállított korlátokhoz a magunk józan akaratából alkalmazkodjunk. A másik cél az, hogy ér-

zéseinken, indulatainkon, haragunkon erőt vegyünk. Ez utóbbit a fiatal lányok különös figyelmébe ajánljuk. A maga helyén és idején alkalmazott önfegyelem nemcsak modorunkat teheti választékossabbá, hanem megóv nagyon sok kellemetlenségtől is.

Az önfegyelem az általános műveltséghez tartozik. A műveltségünk jóhírnevén esik csorba, ha az önfegyelemről csak egy pillanatra is megfeledkezünk. Aki jól tudja magát fegyelmezni, nem ragdatja el magát senkivel szemben. Különös figyelembe ajánljuk ezt a fiatal leányoknak a cseléd-személyzettel való bánásmóddal vonatkozásban. A cselédmizériák oka nem egyszer az, hogy a fiatal lányok és úrnők a személyzettel szemben elragadtatják magukat.

Nem szabad elfelejteni sohasem, hogy az önfegyelem *erény*, olyan belső *érték*, mely erkölcsi és szellemi javaink gyarapítására szolgál. Emelkedettebb gondolkodásra, választékos finom Ízlésre vall, ha valaki jól tudja magát fegyelmezni. Az önfegyelem tehát nemcsak erkölcsi, de kulturális tényező is. S ha még megemlítjük, hogy *anyagi* téren szintén elengedhetetlen, mert fegyelmezetten beosztott anyagi élet nélkül családi békénk sem lehet, – az önfegyelem *gazdasági* szükségességére is rámutattunk.

Ügyelni kell azonban arra, hogy a fiatal lány önfegyelmezettsége egyéniségének, kedélyének, a természetes női bájnak hátrányára ne legyen. Az önfegyelemben ne legyen soha semmi mesterkél-

ség, ne keltse azt a látszatot, mintha gyakorlásával *erőszakot* követnének el önmagunkkal szemben. Az önfegyelemre való képességünket odáig kell fejleszteni, hogy hatása, megnyilvánulásai *természetesnek* lássanak. Az önfegyelemnek épp úgy a szívből jövőnek kell lenni, mint az – udvariasságnak. Ha a fiatal lány *ezt* el tudja érni, akkor fegyelmeztségé az egyéniségének nőiesen üde, bájos megnyilvánulását nem fogja korlátozni.

De szükség *van* az önfegyelemre a *női méltóság* megóvása érdekében is. Arra pedig minden fiatal lány szüntelenül ügyeljen, hogy női méltósága legkisebb vonatkozásaiban sem szenvedjen csorbát. A modern társas élet oly sok kinövése közepette különösen szükség van arra, hogy a nő a kellő önfegyelem gyakorlásával is emelje értékét. A nőnek a társadalomban való megfelelő elhelyezkedését elsősorban kultúrája és szociális önfegyelmeztsége biztosíthatja. Az önfegyelem tehát e vonatkozásában a nőnek *szociális* érdeke.

A fiatal lány legyen *engedelmes*, jó gyermek a szülői házban és az iskolában s legyen minden tekintetben *fegyelmezett* tagja a társadalomnak.

Jótékonyág.

Amerikában, ha egy munkabíró ember koldul vagy kölcsönkér, pénzt nem adnak neki, legfeljebb megmondják, hol kaphat munkát, esetleg a ház körül bíznak rá valami tennivalót, melynek ellenértéke fejében azután már pénzbeli díjazást juttatnak neki.

Ez a nagyon okos elv vezessen mindenkit, kinek alkalma akad arra, hogy máson segítsen. Jótékony-ságot csak olyannal szemben gyakoroljunk, ki arra, akár önhibáján kívül, akár *munkaképtelensége* folytán *valóban* rá van szorulva. A társadalomban józan, okos jótékonyásra van szükség s éppen ezért csak félmunkát végez az, ki derűre-borúra segít mindenkin, aki hozzá fordul. Meg kell vizsgálni lehetőleg minden egyes esetben, vajjon a segítségre szoruló egyéni érdeke és a közérdek *együttes* szempontjából, melyik a leghelyesebb útja a jótékonyágnak. Nem mindig a pénzsegély az egyetlen vagy leghelyénvalóbb módszer. A jótékonyág körüli visszaélések a legtöbbször éppen azért fordulnak elő, mert az emberek már kényelemszeretetből is megszokták, hogy emberbaráti kötelességeiket néhány fillér odadobásával, tehát kizárólag *pénzzel* el lehet intézni.

A jótékonyág élősi hiénái mindig arra alapítják a számításukat, hogy a közönség nem vizsgálja mélyebben, hol, mikor és mily módon kellene segíteni. Például: megjelenik egy ügynök, ki valamely „kulturális cél javára” könyveket árul s természetesen a jótékonyág leplébe burkoltan előadja, hogy aki a könyvekre előfizet, a szűkölködőkön segít. S hogy ámitásainak jobban higgyenek, megemlíti, hogy a könyv terjesztését éppen a jótékony célra való tekintettel ő maga is díjtalanul vállalta. Mondanunk sem kell, hogy a jótékonyágnak ilyen „őrangyalait” leghelyesebb kiutasítani, mert az ügynök – ha jótékonyáságról van szó – legfeljebb csak önmagával szemben jótékony. Egyszerűen *üzletet* akar kötni mások jóhiszeműségének és jószívűségének a kihasználásával.

A háború szembetűnő példákat szolgáltatott arra, hogy az emberek jószívével visszaélve, sokat lehet önző, egyéni célokra kizsarolni. Természetesen, ez csak azért fordulhatott elő, mert a közönség nincs tisztában a jótékonyág alap gondolatával, mely az, hogy segítség mindig csak az arra *valóban* rászorulóknak jusson. Mindig meg kell fontolni, kiken és mikor segítsünk.

Elv legyen tehát: inkább kevesebbszer adjunk, de az adományunk mindig *idején és helyénvaló* legyen. Ezért a leghelyesebb, ha mindenki első-sorban a maga ismert *környezetében* (falú, város stb.) kutatja fel, mi a segíteni való s ha ezenfelül még teheti, juttasson valamint olyan *országos* gyűjtéseknek, melyeket *megbízható* kezek (egyházi, állami

megyei, városi vezetőkörök és közismert erkölcsi testületek) vezetnek.

A környezetünkben való jótékonykodás legcélra-vezetőbb módjai: a ruhával, élelemmel való ellátás, szegény gyermekeknek megfelelő intézetekbe való juttatása, bármiféle csekély *munkaalkalom* nyújtása. A munkára képes munkanélkülit rendszeresen pénzzel támogatni a legnagyobb hiba, mert így ingyen-élőket nevelünk. A jótékonságnak nemcsak az a célja, hogy a szűkölködőket az éhhaláltól meg-óvjuk, hanem az is, hogy minél több embernek egyengessük az útját ahhoz, hogy a társadalom-nak hasznos, munkás tagjává lehessen. E vonatkozásban a jótékonságnak már jelentékeny *szociá-lis* szerep jut, miről bővebben a „Család” feje-zetben szólunk.

Nagyjában a fenti szempontok irányítsák a fiatal lányok jótékonyágát is, mellyel vonatkozásban egyúttal rámutatunk az e téren észlelhető visszás jelenségekre is. A leggyakoribb hiba, hogy a legtöbben megfélekednek arról a sarkalatos *erkölcsi* elvről, hogy a „jót önmagáért tedd”. Ennek következménye azután az, hogy a fiatal lányok inkább „szerepelnek”, mint jótékonykodnak. Még nagyobb hiba, hogy e rendszerint csak a hiúság-vágy sarkalta szereplést igazi emberbaráti szerezetnek s jótékonságnak hiszik és – hirdetik. Belőle nem egyszer „divatot” csinálnak, a jótékonyági alkalmakat tetszelgésre, kérkedésre, léha zsúrtémának használják fel. Külön ily alkalomra készült drága ruhákban kiállnak az utcasarkokra,

ott a nőies bájt megszegyenítő tolakodással háborgatják a járókelőket, fiatal emberek zsurgárdájával körülvéve, rázzák a perselyt, melybe a maguk részéről vagy semmit, vagy csak a századrészét adják annak, mibe a ruhájuk került. Ráadásul, a nevük kinyomtatása érdekében minden követ megmozgatnak, ami már azért is hiba, mert arra vall, hogy a jót részben önérdékből, ellenértékre számítva cselekszik.

Bármily összegeket sikerüljön is ez úton *másoktól* összegyűjteni, a fiatal lányok ilyen szereplése *nem jótékony*ság. Legalább az ő részükről nem az. A jótékony

ság, mint olyan, nemesebb lelki megnyilvánulás, melynek a formái is kell, hogy emelkedettebbek legyenek s amellet

t feleljenek meg a *nő* természetadta gyengéd érzésvilágának, a nő egyéni *stílusának*. A kérkedő jótékonykodásnak hiányzik a lelke, nincs erkölcsi értéke; ez „áljótékony

ság”. Ha azt az időt, mit a jótékonycélú utcai gyűjtések otthoni előkészületeire (zsúrmegbeszélések, ruhák stb.) majd magán az utcán (s utána megint a zsúrokon) eltöltenek, arra fordítanak, hogy az önhibájukon kívül nyomorgókat az otthonukban felkeresve, valóban *segítenének* rajtuk, – sokkal inkább szolgálnák az igazi célt. Ne gondolják a fiatal lányok, hogy mert ők *nők*, nem kell sem a zsebükbe nyulniok, sem a segítség más módjait alkalmazniuk. S annál inkább kell *erre* a fiatal lányokat figyelmeztetni, mert amúgy is elég hibájuk, hogy a *külsőségeket* kedvelik. Az utcasarkon való „jótékony” szereplés majdnem teljes egészében

csupa külsőség, vagyis olyan jelenség, mire az ily irányban amúgy is hajlamos lányoknak nemhogy *alkalmat* adni, hanem őket arról minden eszközzel *leszoktatni* kellene.

Hasonló megítélés alá esnek legtöbbször a fiatal lányoknak a jótékonykodás örve alatt űzött művészkedései is. A jótékony célú „műkedvelő” előadás, vagy „olajfestményeknek” hasonló célra való készítése a legtöbb esetben nemcsak, hogy tetszelgés, kérkedés, hanem ráadásul még ízlésrontó is. A finomultabb ízlés, a mélyenjáróbb kultúra fejlődése érdekében tiltakozni kell minden rossz *dilettantizmus* ellen. Még jogosultabb és megokoltabb azonban ez a tiltakozás, ha a káros dilettantizmus nem önmagáért, hanem egy hamisan értelmezett másik cél érdekeihez fűzve jut kifejezésre. Ehelyütt meg kell azonban jegyeznünk, hogy a vallási tárgyú műkedvelő előadásokat nem helytelenítjük, mert ezek magasabb erkölcsi és lelki célt: a vallásos áhítat kultuszát szolgálják.

A dilettáns „festmények” és ízléstelen kézimunkák halmaza, mellyel a „jótékony” vásárokat különösen úgy karácsony táján országszerte elárasztják, több okból aggodalmat keltő. Egyrészt azért, mert – mint már említettük – az ilyen jótékonyáságnak nincs lelke. Másrészt pedig, mert nemcsak a fiatal lányok művészeti és ízlésbeli járatlanságára vet világot, hanem, mert a közönséget ízléstelen holmi vásárlására, annak jószívével *visszaélve*, kényszeríti. A közízlést egy emberbaráti cél jegyében mérgezi meg. A tanácsunk ebben a vonatkozásban már

kettős: az izléstelen holmi készítésére fordított idő egy részét használjuk arra, hogy a főntebb már ajánlott célravezető módon gyakoroljuk a jótékony-ságot; a másik részét pedig ízlésünk, művészeti kultúránk mélyítésére fordítsuk. A közizlés nemesedése, mint azt Németország iparművészeti kultúrájának a legutóbbi években tapasztalt rendkívüli fejlődése mutatja, az emberek millióinak ad kenye-ret, milliókat tesz az ország munkás, hasznos tag-jaivá s így végeredményképpen jótékony-ságot, *szociális* célt is szolgál.

A jótékony-ságnak *szociális* értelemben még na-gyobb a jelentősége, mint pusztán a jószív megnyilvá-nulásai szempontjából. Arra kell igyekezni, hogy az ember lelkivilágából fakadó nemes érzések nem-csak mint önmagukban is értékes tulajdonságok jelentkezzenek, hanem megnyilvánulásukban gyakor-lati közcélokat is szolgáljanak. *A jótékony-ság akkor jár helyes úton, ha benne a szív az észszel akként párosul, hogy a szív melege az észnek erőt ad a céltudatos emberbaráti tevékenységre.*

A fiatal lányok tehát, valahányszor a jótékony-ságra alkalmuk nyílik, ne csak a jó szívükre hall-gassanak, hanem a józan eszükre is; a jótékony-ságot sohasem *ötletszerűen*, pillanatnyi érzések röpké hatása alatt, hanem előzetes, tudatos megfontolás alapján és – *tartósan* gyakorolják.

Vallás, hit.

Pasteur, a világhírű természettudós mondotta egyszer: „éppen, mert elmélyedtem a tudományokba és tanulmányoztam a dolgokat, vallásos, hívő keresztény maradtam, annyira hívő, mint egy breton paraszt. S ha még többet gondolkodtam és tanultam volna, olyan vallásossá lettem volna, mint egy breton parasztasszony!”

Valóban, minél többet tud, minél műveltebb valaki, annál emelkedettebb az érzés és gondolatvilága, annál közelebb jut ahhoz, hogy a hit *szükségét, erejét és szépségét* felismerje. A hit a művelt embernek nemcsak mély érzésen és meggyőződésen alapuló lelki szükséglete, de *gyönyörűsége és ereje* is. A léleknek egyetlen más érzése sem képes hasonló erő kifejtésre.

Teljesen hitetlen ember nincs a föld kerekiségén. Még aki magát ilyennek hirdeti, az is sokszor kerül olyan helyzetbe, hogy az Istenhez fohászkodik. Ez azt bizonyítja, hogy a hit érzése erősebb, mint az emberi akarat s valóban, az Isten akarata mindegynekfelett való és örök: a legokosabb földi teremtményen is feltétlenül diadalmaskodik.

A vad népek hagyományos bizalomból és lelki

szükségből hisznek. Hitüknek minden észszerű alapja jóformán csak az, hogy mint a szabad természetben élők, folyton érzik és látják, hogy abban a nagy természetben valami felsőbb mozgató erő nap-nap után csodás, erőteljes változásokat teremt. A művelt emberek ellenben a műveltségük és a tudásuk által megalapozott meggyőződésből és lelki szükségből, érzésből hisznek.

A hit nemcsak az egyes embert teszi erőssé, ellenállóvá, de egyszersmind alapja az egész társadalmi és állami rendnek is, vagyis a világrendnek. Az erkölcs, a jellem – mint a társadalmi és állami rend alapjai – csak a hit lángjától hevítve képesek a szükséges erő kifejtésre. Ha valaha egy államban nem volna a polgároknak hitük, ott felborulna a rend, nem volna biztos senkinek sem a vagyona, sem az élete. Történelmi tény, hogy az államot felforgató törekvések mindig a vallásosság és a hit meglazulása nyomán jelentkeztek. Viszont, minden olyan érdekcsoport, mely a fennálló rend felborítására törekszik, erre eszközül a vallástalanság, a hitetlenség terjesztését használja.

De az ily romboló törekvések még sem tudnak győzedelmeskedni a hiten és pedig azért nem, mert a *hit maga a legnagyobb győzelem*. A hit győzelme állandó, tartós, folytonos: állandóan békét diktál s fentartja a lelkek békéjét. Ennek a lelki békének külső és belső megnyilvánulása a lélek *harmóniája*.

A hit tehát a lélek harmóniáját teremti meg. A harmonikus lélek pedig mindenben megint csak a harmóniát keresi, arra törekszik, hogy egész érzés,

erkölcs és gondolatvilágunk egyensúlyban, harmóniában legyen.

A harmónia a legszebb és a legtökéletesebb földi megnyilvánulás. Az emberi életnek éppúgy, mint a művészetnek, legfőbb végcélja a harmónia, melyben nemcsak *szépség*, hanem *erő* is lakozik. A hit tehát akkor, mikor lelkünkben harmóniát teremt, *széppel, jóval* és *erővel* ajándékoz meg bennünket. A szép gyönyörködtet, az erő pedig munkára, továbbfejlődésre, az emberiség szellemi és anyagi javainak megőrzésére és gyarapítására sarkal.

Fizikai törvény, hogy a felbomlott egyensúly csak akkor áll helyre, ha az egyensúlyt létrehozó erők felveszik korábbi szerepüket. Hasonlóképpen, ha lelki egyensúlyunk bármily okból megbomlik, csak úgy tudjuk helyreállítani, ha lelkünk legfőbb egyensúlyozó erejéhez, a hithez, az Istenben való bizalomhoz fordulunk. Ha lelki egyensúlyunkat valamely csapás megzavarja, a hit azzal, hogy vigasztal, helyreállítja az egyensúlyt s az egyensúlyozott lélek ismét képes lesz energiára és munkára. Ezért mondjuk, hogy a hit vigasza erőt ad. A hit ereje tehát folyton önmagából újhodik meg s éppen ezért *örök*. A természeti erők ilyen megújódást nem ismernek: ott az igénybevett erő folyton fogyasztja az erőkészletet. A hit erőállománya nem csökken soha, bármennyit is használunk fel belőle. Éppen ezért a hit ereje természetfeletti, a természeti erőknél kifogyhatatlanul több, végnélkülvaló s így azoknál tökéletesebb, vagyis felsőbbrendű.

A vallás nemcsak az Istenbe vetett hit kifejezés-

módja, hanem ennél jóval több: világnézet. Mikor pl. azt mondjuk, keresztények vagyunk, ez nemcsak annyit jelent, hogy nem bálványokat, hanem Egy Istent imádunk, de jelenti mindazt a sok erényt, minek követésével közelebb velünk jutni az Istenhez, szebben és jobban tudjuk követni az ő szándékait, parancsait, melyek mind az emberiség javát célozzák. Isten azt akarja, hogy az emberiség minél tökéletesebben elérje a *boldogság* és a *boldogulás* útját s ezért ezt az utat éppúgy rózsával, mint tövissel hinti be s a keresztény világnézet lényege: nem mértéken túl élvezni a rózsát – a gyönyöröket – s bizalommal túrni a tövissek szúrását, az akadályokat, a csapásokat. A másik, mire a kereszténység tanít, a legteljesebb demokrácia, amit úgy fejez ki, az Isten előtt mindenki egyenlő, Isten tehát mindenkit egyformán szeret: vagyis szeressük mi is egymást, mert egymásnak társai, embertársai vagyunk. Íme, a vallás demokráciája így fejlődik tovább altruizmussá, ami a keresztény vallásnak megint egyik fő alapelve.

Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, – ez több, mint egy parancsolat, ez egy egész világnézet, amiből az egész emberiségre csak jó háramolhat. Ebben a gondolatban összesűrítve van jelen mindaz a jó, mit csak elképzelni lehet. S valóban igaza van annak a tudós papnak, ki nemrégiben a szószerőről hirdette, hogy nem volna világháború, ha a ma harcban álló nemzetek fiai a szó eredeti, nemes értelmében mind *igazi* keresztények volnának.

A keresztény hit nemcsak vallás, de az erkölcs valóságos apoteozisa s épp ezért lehet, sőt kell beszélünk keresztény erkölcseről s ezért van keresztény erkölcsi világnézet, mely igenis nyomot hagy érzés és gondolatvilágunkban, cselekvéseinkben és tetteinkben, de éppúgy rányomja bélyegét az emberi kultúra minden megnyilvánulására, a tudomány, a művészet, a zene, az irodalom eszközeire és kifejezőmódjára. De éppúgy nyomot hagy a családi, társadalmi, politikai, a gazdasági és a nemzeti élet minden vonatkozásán, valamint befolyásolja a szokások és az életmód kialakulását is.

A vallás tehát az emberek minden szellemi erőnyilvánulásában irányító erővel működik közre s ezt csak a hitetlenséget érdekből terjesztők, avagy a kulturális téren tájékozatlanok vonják kétségbe. A vallás is *erő* és pedig erő azért, mert a legnagyobb erőből, a *hitből* táplálkozik.

Íme, kedves fiatal lányok, a hitünkben is van mélység, tartalom, erő és – szépség. Higyjünk istenben és az ő véghetetlenül bölcs akaratában, mert akkor gondolkodásunk emelkedett, életünk tartalmas és szép, akaratunk pedig erős lesz.

Gondoljanak erre, valahányszor az Úrhoz fohászolnak!

Család.

Mikor a kis gyermeket először viszi az anyja az iskolába s elvezetve őt a tanterem küszöbéig, ott hagyja az idegen gyermekek közt, a kis csöppséget valami fojtó, szorongató érzés fogja el. Míg egyik-másik csak idegenül nézi az új környezetet, némelyikük bizony sírva is fakad. Bizalmatlanul néznek egymásra, félve kezdik meg a beszélgetést s a nyomott hangulatot csak a tanító megjelenése enyhíti, mikor immár a kíváncsiság lesz úrrá a gyermeklelkeken.

Miért e hirtelen változás, miért e szorongás a lelkekben, miért e bizalmatlanság? Azért, mert a szívével, lelkével a családi környezetéhez nőtt gyermek e pillanatban úgy érzi, mintha elszakították volna onnan; hiszen minden gondolata az anyjáé, az otthonáé a testvérkéé, s a családi összetartozásnak ezen, a lélek mélyén fekvő érzésén esett csorba, mikor a gyermek az iskolában a sok idegen közé került.

A családi élet legjellemzőbb megnyilvánulása tehát az *összetartozás* érzete. A családunkhoz az érzésvilágunk millió és millió szála fűz s míg a gyermekkorban a családi összetartozás csak az érzés-

világunkból táplálkozik, később már józan okos*
ságunk folytán mind maradandóbbá kovácsolódik.

Minden fejlődéshez megfelelő *környezet* kell. Ami a növénynek a föld, a napfény, a levegő, a nedvesség, az a gyermeknek és felnőttnek egyaránt a *család*. A gyermekkorban ez ad erőt, oltalmat s ha felnövünk, a családi tradíciók, hagyományok révén lelkünkbe vésődött emelkedettebb érzések sarkalnak arra, hogy az erőt és oltalmat immár mi adjuk a családuknak.

A családban alapozódik meg erkölcs, érzés és jellemvilágunk. A mélységes hit, a szívjószág és hálaézés, a kötelességtudás, a munkamegbecsülés és munkaszeretet, a tekintélyek tisztelete, engedelmesség, fegyelem, az emberiség e legkimagaslóbb erényei mind a családi élet televényébe mélyesztki gyökerüket, annak éltető levegője segíti őket virágzáshoz.

A gyermekek szívébe a családi életben bevésődött erkölcsi felfogás idővel a világba szétáradván, közvéleménnyé válik. A gyermekszobából kerülnek ki a társadalmak, a nemzetek. A felnőtt jó vagy hasznos, rossz avagy kártékony tagja lehet a társadalomnak s a nemzetnek, aszerint, amint a családi életben helyes avagy kártékony irányú nevelésben részesült.

Az emberi élet legfőbb végcélja a *harmónia*. A szülői házban nap-nap után történő események miként való átélése mutatja meg az utat ahhoz, hogy ezt a harmóniát az életben milyen eszközökkel lehet és kell biztosítani. Irigység, súrlódások,

sérelmek, igazságtalanságok – bármennyire kerülendők is – a maguk kis ártatlan megnyilvánulásaikban már a családban is előfordulnak. Ezek elsimítását, érzékenykedés nélkül való elviselését már a családi életben meg kell szokni és tanulni. Csak ezúton lehetünk képesek arra, hogy az életben, az immár *idegenek* részéről, nem egyszer ártó szándékkal velünk szemben éreztetett mindenféle kellemetlenséget, erős lélekkel elviseljük.

A fiatal lányokat különös nyomatékkal figyelmeztetjük, szokják meg már a családi életben, hogy ne legyenek túlságosan érzékenyek. A fiatal lányoknak nagy hibájuk a túlzott, rendszerint megokolatlan érzékenység s csak még nagyobb baj, hogy nem egyszer maguk a szülők is istápolják ennek kifejlődését.

Az érzékenységgel egy megítélés alá esik a fiatal lányok egy másik, szintén sajátosan nőies tulajdonsága: a túlzó vagy hamis értékelés. A női lélek általában rajongó s ez abban is megnyilvánul, hogy a családi életben is csak a fényt veszi észre, az árnyékot pedig nem látja meg. Köznyelven szólva: „rózsaszínből látja a világot”. Igaz, hogy bizonyos vonatkozásokban és mértékben ez nem árt, de óvakodni kell attól, hogy ezt a szokást általánosítsuk. Így például a családtagok tudásának, képességeinek minden kritika nélkül való, pusztán a bámulat vagy csodálat mértékével való elismerése már hiba. Ez elfogultságra vezet, mit pedig nemcsak az életben, de ennek már előkészítő útján, a családban is kerülni kell.

Még nagyobb hiba, ha ez a túlzó értékelés a szülők részéről történik a gyermekekkel szemben. Hányszor hallhatjuk azt a megjegyzést: „az én lányom tökéletes teremtés”. Mondanunk sem kell, hogy a különben is rajongó, álmodozó lánykakat a bármely úton éreztetett ilyen dicséret elbizakodottakká teszi, minek folytán ezek úgy tetteiket, cselekvéseiket, mint gondolataikat egy leszűrt, befejezett egyéniség megnyilvánulásainak tekintik. A következménye ennek, hogy minden idegen részről jövő kritikát túlérzékenyen, – vagy semmibe se vesznek.

Az ilyen fiatal lányok élete, ha később akár önállóak lesznek, akár férjhez mennek, nem egyszer csupa keserőség. Egymásután érik őket a csalódások; az eléjük tornyosuló feladatokkal sem a tudásuk, sem a képességük megbirkózni nem tud. Természetes, hogy mivel e szülői házban önkritikára nem nevelődtek, sőt ott túlzóan értékelték őket, a csalódások okait nem önmagukban, hanem a külső körülményekben, vagy embertársaikban keresik,

Figyelmükbe ajánljuk tehát a fiatal lányoknak, hogy a szülői házban, a családban előforduló minden jelenséget bíráló szemmel vizsgáljanak. A fiatal lányka otthon inkább töprengjen, fontolgasson, bíráljon, semhogy mindent a legtökéletesebbnek lásson. A szülők dolga azután, hogy a kritikát, ha az tájékozatlanságra, éretlenségre, vagy akár mindenáron való szőrszálhasogató okoskodásra vall, helyes irányba tereljék. Nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a szülők parancsainak, kívánságai-

nak teljesítés *előtt* való kritizálását viszont elítéljük. A józan bírálat nem adhat okot a fegyelem meg-
lazítására vagy az engedelmesség megtagadására;
sőt valahányszor bármely okból nem tetsző paran-
csot kell teljesítenünk, igyekezzünk mindig a mélyére
hatolni, mi oka lehet a szülők kívánságának.

Az okos szülő ne vegye soha rossz néven, ha a
lánykája az otthon észlelhető jelenségeket bírálja.
A bírálóképességnek helyes irányban való kifejlő-
désére már a családban szükség van, mert enélkül
később az élet nehézségei közt bajos eligazodni.

De szükség van a fontolgató kritikára gazdasági
vonatkozásokban is. Ennek gyakorlati megvilágítása
érdekében rámutatunk arra a szintén aggályos
jelenségre, hogy a fiatal lányok a család anyagi
helyzetét is mindig rózsás színben látják. Már pe-
dig a fiatal lánynak egész jövőjére kiható fontos
érdeke, hogy már a szülői háznál megszokja, hogy
az igényeit az anyagi helyzethez mérten szabályozza.
Nagy hibát követnek el a szülők, ha felnőttebb
lánykáikat a család anyagi helyzete felől idejében
és hűen nem tájékoztatják. Az pedig már egyenesen
bűn, mikor majomszeretből az anyagi helyzetüket
meghaladó módon akarják a lánykákat ellátni. Aki
valaha vidéken élt, tudhatja, hogy egy-egy megye-
bál vagy kaszinómulatság alkalmával hány apa
szaladgál a takarékpénztárakhoz kölcsönért s évekre
terjedő adósságterhet, sok gondot vesz a nyakába
csak azért, hogy a lánykái báli költségeit fedez-
hesse. Ez a rossz, a szülők részéről is kevés lelki
erőre valló szokás már azért is elítélendő, mert a

fiatal lányokat könnyelműsége neveli, aminek asszonykorukban már nemcsak ők maguk, de az egész családjuk is kárát látják.

A szülői szívnek, szeretetnek legkárosabb eltévelyedése, mikor arra törekednek, hogy a lányok mindig csak „rózsaszínben lássák a világot”. Ily módon egy hamis, hazug világot építenek fel a lányok körül, kik egyébként is rajongók, álmodozók. S nem szükséges bővebben magyarázni, mily szívettépő fájdalmat, sokszor az egész életre kiható keserű gondot okoz a fiatal lánynak, mikor ez az álmvilág, ez a kártyavár egyszerre csak egy csadásra összeomlik s helyén nem egyszer a szűkölködés, a kétségbeejtő küzdelmek feneketlen örvénye támad. Az anyagiásan, gyakorlatlan gondolkozni nem tudó fiatal lány vagy asszony karja ilyenkor erőtlenül aláhanyatlik: egy ismeretlen új világ áll előtte, melyben, hogy helytálljon, nincs hozzá sem képessége, sem energiája.

Tehát: akár a szellemi képességnek, akár az anyagi helyzetnek tájékozatlan vagy túlzó értékelése egyaránt veszedelmes. Az életben a szükségleteinket akként kell megszabni vagy szabályozni, hogy azok kielégítésére elegendő *szellemi* és *anyagi* tőke álljon rendelkezésünkre. E mérték helyes ismeretére a fiatal lányoknak már azért is szükségük van, mert ezúton úgy a szellemi, mint az anyagi téren felmerülő igényeiket mérsékelni már a családban megtanulják, minek folytán úgy ott, mint az életben, kevesebb érzékenység és keserűség s zavartalanabb harmónia jut osztályrészükül. Gondoljanak

arra is, hogy a családi élet melege, bensősége s így vonzóereje is csökken, ha az igények túlfokozásával az anyagi egyensúlyt megbontva, az örökös gond nyomasztó érzése lesz a családban otthonos.

Nyíltan, bizalommal, de kellő tapintattal fel kell tárni tehát a felnőttebb lányok előtt mindent, minek révén az érzékenységük csökkenthető, az igényük mérsékelhető. Viszont a fiatal lányok is bizalommal tárják fel mindenkor a szülők előtt, mi az, minek szükségét érzik.

A túlzó igények s az önzés mérséklésére szükség van még más szempontból is s ez az *altruizmus*, minek alapjait már a családi életben le kell raknunk. Az altruizmus, vagyis az egymásért és a közügyért való áldozatkészség, az élet egyik legnevesebb érzése és – követelménye; nélküle nem lehet egészséges családi, társadalmi és nemzeti élet. A szülői háznál oly gyakran hallott abban a figyelmeztetésben, hogy „összunk meg mindent a testvéreinkkel” egy végtelen nagy életbölcsetség, a szociális tudományok alapjai vannak lefektetve és – összesűrítve.

Altruisztikus, szociális érzés nélkül nincs ember, nincs *honleány*, nincs hazafi. A legnagyobb nyomatékkal kell ezt a fiatal lányok figyelmébe ajánlalnunk, mert általános a panasz, hogy bennük, ezekben az egyébként oly jószívű, jólelkű teremtésekben a szociális érzék kevésbé van kifejlődve.

Az altruizmus alapgondolata az *összetartozás* érzete. Lényege, hogy senki sem él teljesen önálló életet, mindenki tartozik valamihez, családnak, otthonhoz,

társadalomhoz, nemzethez, hazához s mindéhez lelki és anyagi közösség fűzi. Az ember tehetsége, képessége, belső értéke csak a nagy közösség szolgálatában juthat megnyilvánuláshoz és – elismeréshez. Mindenkit aszerint értékelnek, hogy meglévő képességei arányában mily mértékben járul hozzá a nagy emberi közösségre háruló feladatok megoldásához. Mennyiben vállal részt a közös munkában, mennyit teljesít a család és a köz érdekében. *Családtaggá* kell lenni nemcsak otthon, hanem a társadalmi és a nemzeti életben is.

A fiatal lány tehát elsősorban arra igyekezzék, hogy a családjának mindennel törődő, hasznos, munkás tagja legyen. így megszokja azt a gondolatot, hogy az életben a társadalom és a nemzet dolgos tagjává kell lennie. Az első lépés erre a munka szeretete, tisztelete és megbecsülése. A közös emberi haladásnak nélkülözhetetlen feltétele, hogy egymás munkáját megbecsüljük. Harmonikus együttműködés a társadalom és a nemzet javára csak ez úton lehetséges. A következő lépés, hogy munkánkkal harmonikusan illeszkedjünk be a köz érdekében milliók keze által folytatott nagy munkába. Gondolataink, akarásaink, cselekvéseink és tetteink irányítója mindig az legyen, hogy az egyén munkája csak akkor válik értékessé, ha az a köz javára szolgál. Az *egyénből* akkor lesz *ember*, ha egész élete munkájában a szociális érzés, az altruizmus vezeti. Kutatni kell mindig, hogy egyéni hajlamaink, rátermettségünk mily vonatkozásban lehetnek hasznára embertársainknak. Az egyénien önző,

individualista emberek az egészséges társadalmi fejlődés legveszedelmesebb ellenségei. Ha mindenki csak a saját egyéni kényelmét nézné, a világrend felbomlanék.

A világháború különösképpen bebizonyította, hogy a nemzetek annál nagyobb *erőkifejtésre* képesek, minél jobban tudják polgáraikat arra nevelni, hogy mindent a közérdeknek kell alárendelni. Az egyéni kényelem, jólét mind másodrendű dolgok, mikor a nemzet javáról van szó. Még az emberi *élet* is veszít értékéből, mihelyt annak nagy közcél érdekében való feláldozása válik szükségessé. Németország a háború alatt tündöklő példát mutatott arra nézve, miként kell az egyént a köznek alárendelni. Hogy egyebet ne említsünk, az ételmisszerek megfogyatkozása folytán a németek tíz milliói élnek szűkre szabott konyhán; a milliomos sem juthat semmi pénzért a megszabottnál több élelemhez. S hogy a meghatározott mennyiségnél többet nemcsak azért nem fogyasztanak, mert az a törvények és a rendeletek tiltják, hanem igazi *szociális, altruisztikus* érzésből is, arra legyen elég az alábbi példa, egy az ezer közül. Egy magyar ismerősünk néhány hétig Berlinben tartózkodott s hogy a drága szállodát elkerülje, egy hadbavonult iparos feleségénél bérelt szobát, hol a legfigyelmezebb ellátásban részesült. Dolga végeztével hazajött Magyarországra s mikor innen az útja egyszer megint Berlinbe vitte, halája jeléül két kiló vaját vitt volt szállásadónéjának. A német asszony kimondhatatlanul megörült az ajándéknak; egy

darabkát levágott a vajból, a nagyobbik felét pedig beszolgáltatta az élelmezési központnak. Mikor magyarunk ezen nagyon csodálkozott, az asszony méltatlankodva mondta, hogy eljárásán nincs semmi megütközni való, a vaj beszolgáltatása neki *kötelessége*, mert – úgymond – *másnak is kell!* íme: ez az igazi altruizmus, ez a lélekbe mélyen bevésődött szociális érzés, ez a köz iránt való igazi érdeklődés.

A fiatal lánynak már kora gyermekségében arra kell nevelődnie, hogy altruisztikus érzéke – egyelőre a családi élet keretében – minél tökéletesebben kifejlődjék. Mindig arra kell gondolnia, hogy munkájával mennyire képes a család harmóniáját, boldogulását és – boldogságát elősegíteni. Nagy igyekezettel ügyelni kell arra, mikor és hol merül fel valamelyik családtagnak olyan szükséglete, melynek kielégítését a magunk részéről is elősegíthetjük. Ugyanezt kell tenni az iskolában s később az életben is. *Fel kell kutatni a szükségleteket*, szellemieket és anyagiakat egyaránt s közre kell működni ugyancsak szellemi és anyagi úton (ki melyiket, hogy bírja) e szükségletek ellátásában. Annak mértéke szerint azután, hogy e feladatunkat hogyan oldottuk meg, fog bennünket a társadalom értékelni, megbecsülni.

Arra a kérdésre már most, hogy altruizmusunk és szociális érzésünk mily utakon nyilvánulhat meg, a sok ezer vonatkozástól eltekintve, csak nagy általánosságban felelünk. Segíteni a szenvedőkön s felkutatni munkaalkalmakat az arra valóknak.

Ez volna a feladat egyik része. A másik, hogy tehetségeinket és képességeinket a köz javára értékesítsük. Egy zseniális feltaláló az emberiség legnagyobb szociális jótevője; de ugyancsak szociális szolgálatokat tesz, ki egy értékes eszmét dob a közvéleménybe, melynek nyomán bármily vonatkozásban haladás mutatkozik. Ily eszmék felvetéséhez nem okvetlenül szükséges, hogy valaki nagy lángelme legyen. A maga kis környezetében is felveti bárki olyan gondolatokat, melyek egy vagy több családtagnak, ismerősnek már hasznosak lehetnek. Például: hány asszony kitalált a háborús recepteket (tojásételekre, a burgonya változatos elkészítésére stb.) s ha ezeket nem is tette hozzáférhetővé az egész ország számára, hanem csak a rokonaival, ismerőseivel közölte – máris megbecsülendő szociális szolgálatot teljesített. Egy tanítónő, ki rájön egy módszerre, melynek segítségével a gyermekek könnyebben tanulják meg az olvasást, már nagyon tiszteletre méltó szociális munkát végzett s jussa van a megkülönböztetett nagyrabecsülésre.

Egymásért s egymásnak kell tehát dolgoznunk. Arra kell törekednünk, hogy minden munkánkkal nemzeti javainkat gyarapítsuk. Munkánk értékét az adja meg, ha közcélok érdekében dolgoztunk.

Legyünk finom érzésű, művelt lelkű, hasznos, munkás tagjai a családnak, a társadalomnak, a nemzetnek, az – emberiségnek.

TARTALOM

Előszó.....	5
Az otthon.....	7
A leányszoba.....	23
Művészet, irodalom, zene	39
Társaság. Szórakozás.....	57
Kézimunkák	76
Öltözködés.....	90
Pályaválasztás. Nőmozgalmak...	103
Háztartás. Takarékoság.....	128
Fegyelem. Engedelmesség	143
Jótekonyság.....	150
Vallás, hit	156
Család.....	161